

www.nevo.co.il

(ת"א) 2755/05 עב (ת"א) 2755-05 פרחי רצון נ' המכון למחקר ביולוגי בישראל

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

עב 2755-05
13 דצמבר 2012

לפני:

כב' השופטת לאה גליקסמן

נציג ציבור (עובדים) מר מעוז הלוי

נציג ציבור (מעבידים) מר אביתר עמיר

פרחי רצון התובע

ב"כ עו"ד אודליה לוי-אטינגר

הנתבעים

1. המכון למחקר ביולוגי בישראל

2. ד"ר אביגדור שפרמן

3. אברהם מנחם

4. אורי קבילו

5. נציבות שירות המדינה-מדינת ישראל

כתבי עת:

[רונן שמיר, מיכל שטראי, "שוויון הזדמנויות בבית-הדין לעבודה": שנתון משפט העבודה, כרך 1 \(תשנ"ו\) 287](#)

מיני-רציו:

* כתוצאה ממתן עדות בבירור תלונתה של עובדת בנתבע 1 על הטרדה מינית, סבל התובע מהתנכלות של נתבעים 3 ו-4, וכי הנתבעים האחרים לא פעלו כנדרש בבירור תלונתו של התובע ובהגנה עליו מפני ההתנכלות. לפיכך, הנתבעים, למעט נתבע 2, חויבו לפצות את התובע בפיצוי כספי בגין הנזק הלא ממוני שנגרם לו.

* פרשנות – דין – חוק למניעת הטרדה מינית, תשנ"ח-1998

* עבודה – פרשנות – דין

התובע עובד בנתבע 1 (להלן: המכון). נתבע 2 הוא מנכ"ל המכון. נתבע 4 (להלן: קבילו) ונתבע 3 (להלן: אברהם) היו ממונים על התובע. בחודש 1/02 הגישה נ.כ., עובדת המכון תלונה כנגד קבילו על הטרדה מינית ותלונה על אברהם על כך שפגע בה בעבודה. התלונה הועברה לחקירה בנציבות שירות המדינה (להלן: נש"מ). במסגרת החקירה בנש"מ זומן התובע להעיד. לטענת התובע סבל מהתנכלות של קבילו ואברהם עקב היותו עד בפרשת נ.כ., ולנוכח סירובו להתאים את עדותו לגרסתם. התובע הגיש את תביעתו לנוכח העובדה שסבל מהתנכלות, ותלונתו לא זכו לטיפול ראוי על ידי הנהלת המכון ונש"מ. לטענת התובע כתוצאה מהתנהלות הנתבעים נגרם לו הן נזק ממוני (אבדן הכנסה בשל שלילת האישור לעבוד בשעות נוספות ובימי 1) והן נזק בלתי ממוני - עגמת נפש ונזקים בריאותיים.

--- סוף עמוד 1 ---

בית הדין האזורי לעבודה (השופטת ל' גליקסמן ונציגי הציבור מ' הלוי, א' עמיר) קיבל את התביעה בחלקה ופסק כי:

ביה"ד קבע כי קיים קשר הדוק בין תביעת התובע לבין פרשת נ.כ., אולם לא קבע ממצאים בעניין אופן הטיפול בפרשה רציון כי איסור ההתנכלות לפי החוק למניעת הטרדה מינית, תשנ"ח-1998 עומד בפני עצמו, והשאלה אם ההטרדה המינית מקור ההתנכלות הנטענת התרחשה או לא, אינה רלוונטית, למעט במקרה בו היה מדובר בתלונת שווא או בסיוע לתלונת שווא שנעשו בודון ובידיעה

שהתלונה היא תלונת שווא. לפיכך קבע ביה"ד כי גם אם בסופו של דבר הגיעה נש"מ למסקנה כי לא הוכחה הטורדה מינית בפרשת נ.כ., אין בכך כדי להחליש את טענת התובע כי סבל מהתנכלות עקב היותו עד בפרשת נ.כ..

ביה"ד קבע כי לנוכח הצורך שלא להרתיע עובדות ועובדים להתלונן על הטורדה מינית, והצורך להבטיח כי עובדים ועובדות במקום העבודה לא יחששו להעיד בבירור תלונה על הטורדה מינית, יש לתת לסעיף 7(א) לחוק שוויון הזדמנויות, האוסר על פגיעה בעובד הנובעת מסיוע לעובד אחר בקרש לתלונה או תביעה שהגיש, פירוש מרחיב, כך שהוא יחול על עובד המעיד בבירור תלונה על הטורדה מינית ללא תלות בתוכן עדותו. מכל מקום, במקרה זה עדותו של התובע תמכה בתלונתה של נ.כ.. לפיכך, נטל הראייה להוכיח כי הפגיעה בתובע לא הייתה בשל פרשת נ.כ. מוטל על המעביד. ביה"ד קבע, על יסוד מכלול העדויות והראיות, כי כתוצאה מפרשת נ.כ. אכן הייתה התנכלות לתובע. בנוסף, המכון לא טיפל כראוי בתלונת התובע על התנכלות, דבר המהווה הפרת סעיף 7 לחוק למניעת הטורדה מינית - נקיטת אמצעים סבירים כדי למנוע התנכלות במסגרת יחסי העבודה. גם הטיפול של נש"מ בתלונת התובע היה לקוי. לאור כל האמור נקבע כי עקב פרשת נ.כ. סבל התובע מהתנכלות, לה אחראים קבילו ואברהם, וכי תלונתו בדבר התנכלות לא טופלה כראוי על ידי המכון ועל ידי נש"מ.

אשר לסעדים, התובע לא הוכיח את שיעור הנזק הממוני שנגרם עקב אי מתן אישור לעבוד בימי ו'. ביה"ד חייב את המדינה לשלם לתובע בגין עגמת נפש בסך של 100,000 ₪ וחייב את אברהם ואת קבילו, לנוכח הקביעה כי מעשיהם והתנהגותם היו כנגד התנכלות, בפיצוי כספי. קבילו חויב בפיצוי בסך 40,000 ₪, ואילו אברהם חויב בפיצוי בסך 20,000 ₪. המכון חויב לנהל הידרורות עם התובע בנוגע לשינוי השיכון שלו בתפקיד, ולדאוג כי הממונה העקיף על התובע לא יהיה אברהם.

פסק דין

1. האם כתוצאה ממתן עדות בבירור תלונתה של עובדת המכון למחקר ביולוגי בישראל על הטורדה מינית סבל התובע מהתנכלות של הממונים עליו, נתבעים 3 ו-4: האם הנתבעים האחריים פעלו כנדרש בבירור תלונותיו ובהגנה עליו מפני ההתנכלות, ככל שהתרחשה: אלה השאלות העיקריות העומדות להכרעה בהליך זה.

רקע:

2. --- סוף עמוד 2 ---
3. התובע עובד בנתבע 1 (להלן – המכון) משנת 1977 ועד היום. עד שנת 1986 עבד ביחידה ייחודית של המכון, ומשנת 1986 עבר לעבוד במחלקת הדפוס שבשטח "סיוע", בה עבד עד שנת 2003. החל מחודש אוגוסט 2003, לאחר שהתובע לקה בחודש מאי 2003 בהתקף לב ועל פי המלצה רפואית, הועבר התובע לעבוד כפקיד במחלקת תחבורה. נציין, כי התקף הלב בו לקה התובע בחודש מאי 2003 הוכר כפגיעה בעבודה בפסק דין מיום 15.6.2010 (בל (תי"א) 3971/06).
4. (להתקף הלב ולאירועים בעקבותיו, לרבות מעורבות המכון בהליך בין התובע לבין המוסד לביטוח לאומי נתייחס בגוף פסק הדין).
5. נתבע 2 (להלן – שפרמן) הוא מנכ"ל המכון.
6. נתבע 4 (להלן – קבילו) הוא ראש תחום חשמל ותקשורת בשטח "סיוע" במכון, ועד חודש אוגוסט 2003 היה הממונה הישיר על התובע.
7. נתבע 3 (להלן – אברהם) הוא ראש שטח "סיוע" במכון וממונה על קבילו. אברהם הוא הממונה העקיף על התובע הן בתפקידו הקודם במחלקת הדפוס והן בתפקידו הנוכחי במחלקת התחבורה.
8. בחודש ינואר 2002 הגישה עובדת המכון, נ.כ., תלונה כנגד קבילו על הטורדה מינית וכן הגישה תלונה על אברהם, על כך שפגע בה בדרכים שונות בעבודה אולם לא הטריד אותה מינית. התלונה הועברה לחקירה בנציבות שירות המדינה (להלן – נש"מ). במסגרת החקירה בנש"מ זומן התובע להעיד, ונחקר ביום 29.4.02.
9. לטענת התובע, מאז חודש ינואר 2002 סבל מהתנכלות של קבילו ואברהם, וזאת עקב היותו עד בפרשת נ.כ., ולנוכח סירובו להתאים את עדותו לגרסת קבילו ואברהם. ההתנכלות החמירה לאחר שנתן עדותו בנש"מ. התובע פירט בכתב התביעה ובתצהירו את האופן בו באה לידי ביטוי ההתנכלות אליו, ובין היתר: חיוב לדווח על כל כניסה ויציאה מהמכון; שלילת האישור לעבוד בימי שישי; הסרת שמו מרשימת הטלפונים של עובדי המדור; יצירת אווירה עוינת וחרם מצד העובדים האחרים. התובע הוסיף וטען כי המכון ושפרמן העניקו גיבוי לקבילו ואברהם, ואילו נש"מ לא טיפלה כראוי בתלונותיו בעניין ההתנכלות. כתוצאה מהתנהלות הנתבעים נגרם לו הן נזק ממוני (אבדן הכנסה בשל שלילת האישור לעבוד בשעות נוספות ובימי ו') והן נזק בלתי ממוני - עגמת נפש רבה ואף נזקים לבריאותו. בתביעתו, עתר לחייב את כל הנתבעים לשלם לו פיצוי כספי על הנזקים שנגרמו לו ולסעדים נוספים.

--- סוף עמוד 3 ---

ההליך:

10. ישיבת ההוכחות הראשונה בהליך בה העיד התובע התקיימה בפני מותב בראשות השופטת מיכל לויט. בהחלטה מיום 11.11.07 פסלה השופטת לויט עצמה מלדון בהליך, כיון שבאקראי נודע לה כי דר' שפרמן הוא קרוב משפחה של בעלה. בעקבות זאת, הועבר התיק למותב בראשות השופט איתח.
11. בדיון תזכורת שהתקיים בפני השופט איתח ביום 29.11.07 הוסכם בין הצדדים כי המשפט יימשך מהשלב שבו הופסק בפני המותב הקודם, כאשר יזומן אותו נציג ציבור שהשתתף במותב בראשות השופטת לויט.
12. מטעמי בית הדין, בהחלטה מיום 8.1.2008 הועבר התיק לדיון בפני מותב זה, ובפניו נשמעו השלמת עדותו של התובע ועדויות כל העדים האחרים.
13. בהחלטה מיום 30.10.2008 התיר בית הדין לתובע להגיש מסמכים מההליך שהתנהל בין התובע לבין המוסד לביטוח לאומי.
14. בהחלטה מיום 4.2.2009 נדחתה בקשת התובע להגיש ראיות נוספות – עדויות שנגבו על ידי חוקרי נש"מ במהלך חקירת תלונת גב' נ.כ., אשר לטענת התובע יש בהן כדי להעיד על מעשי התנכלות שיטתיים של קבילו ואברהם בגיבוי הנהלת המכון, לרבות ובייחוד כלפי התובע (ראו לעניין זה בהרחבה בפרק "מסגרת הדין").

15. העדים:

15.1. מטעם התובע: התובע; אשתו, גב' שולמית רצון; גב' נורית דובדבני – שימשה בתפקיד מזכירתו של אברהם. מטעם התובע הוגשו תצהירי עדות של ד"ר יעקב עשני וד"ר יהושע גוזס. בהחלטת בית הדין מיום 13.2.2007 נמחקו תצהירו של ד"ר גוזס וסעיפים 5 עד 17 לתצהירו של ד"ר עשני. המדינה ויתרה על חקירתו הנגדית של ד"ר עשני.

15.2. מטעם המדינה: שפרמן; קבילו; אברהם; מר נתן רוזנבוים, מנהל משאבי אנוש במכון; מר ירון לביא, עובד המכון בתפקיד הנדסאי בתחום חשמל ותקשורת; ד"ר עמרם גולמבק, סמכ"ל לתפעול של המכון; מר יניב גלעדי, חוקר ביחידת החקירות באגף המשמעת בנש"מ; עו"ד יפית כנעני, עוזרת לסגן נציב שירות המדינה (משמעת) ותובעת ביחידת התביעות של אגף המשמעת בנש"מ.

.16

.17 --- סוף עמוד 4 ---

18. מהלך הדיון בפסק הדין: בראשית פסק הדין מצאנו לנכון להבהיר את מסגרת הדיון, דהיינו את הנושאים אשר יידונו בהליך ואת הנושא אשר לא יידון בהליך זה – פרשת נ.כ., ולסקור את המסגרת הנורמטיבית להכרעה בהליך. לאחר מכן נדון בטענות התובע בעניין התנכלות כלפיו, הטיפול בתלונתו של התובע על ידי המכון ועל ידי נש"מ, והסעדים להם זכאי התובע. נציין, כי הן בתצהירים והן בסיכומים הועלו טענות רבות שלטעמנו אינן דרושות להכרעה בהליך, ולכן לא התייחסנו אליהן.

-

מסגרת הדיון - פרשת נ.כ.:

19. כאמור, לטענת התובע ההתנכלות אליו היא תוצאה של מסירת עדות בתלונתה של נ.כ. על הטרדה מינית. לנוכח ההתייחסות הרחבה של הצדדים לפרשה זו וחשיבותה להבנת הרקע להליך נתאר בתמצית את העובדות שהוכחו בפנינו, ונבהיר את ההתייחסות לפרשת נ.כ. במסגרת הליך זה.

20. לעניין פרשת נ.כ. יש לציין עובדות אלה:

20.1. כאמור, בחודש ינואר 2002 הגישה גב' נ.כ. תלונה כנגד קבילו וכנגד אברהם. כעולה מהודעתה בנש"מ (נספח י"א לתצהירו של התובע), מסיכום מיום 22.4.2002 שצורף למכתבה מיום 21.7.2002 (מוצג ת/40), וכן מחוות דעתה של עו"ד שירה גידור פרקש (מוצג ת/41) - כנגד קבילו התלונה על הטרדה מינית וכנגד אברהם על כך שפגע בה בעבודתה ושיתף פעולה עם קבילו, אולם לא על הטרדה מינית.

20.2. קבילו ואברהם מועסקים במכון במעמד של "עובד הסכס" ולא של "עובד מדינה". לפיכך, לא חל עליהם [חוק שירות המדינה](#) (משמעת), תשכ"ג – 1963, ונציבות שירות המדינה לא הייתה מוסמכת להגיש כנגדם תובענה לבית הדין למשמעת. עם זאת, תלונתה של נ.כ. נחקרה על ידי מחלקת המשמעת של נש"מ, וזאת בהתאם להוראות התקשי"ר (ראו לענין זה סעיף 233 לסיכומי המדינה).

20.3. בחוות דעתה של עו"ד שירה גידור פרקש מיום 29.9.2002 (מוצג ת/41), תובעת במחלקת משמעת של נש"מ, נקבע לעניין התלונה כנגד קבילו כי **"על סמך הראיות שבתיק והודעות שמסרה המתלוננת התקשיר לראות בדברי המתלוננת כמהימנים וליחס לקבילו הטרדה מינית"**, וכי **"התמונה**

.20.4 --- סוף עמוד 5 ---

20.5. המתקבלת היא של יחסי קרבה מרצון בין המתלוננת לקבילו, יחסים שעלו על שרטון וקשיי המתלוננת להסתגל לכך ולכוח אדם צעיר שהגיע למכון ושעקב זאת נפגע מעמדה". לעניין התלונה כנגד אברהם עולה מחוות דעתה של עו"ד גידור פרקש כי נ.כ. ציינה בהודעתה כי **"מצד אברהם לא חוותה הטרדות מיניות, מלבד הצהרה שהוא אוהב אותה ורוצה את טובתה"**. בסיכום חוות דעתה קבעה עו"ד גידור פרקש כי **"קשה לראות בתלונתה של המתלוננת כלפי אברהם עבירות משמעת, גם אם לעתים חרג מההתנהגות ה'מקובלת' בין ממונה לכפוף"**. כן קבעה כי אם יוחלט על המשך הטיפול בתיק ביחידת המשמעת, **"על אף שאין המדובר בהטרדה מינית או בהתנכלות מצד אברהם"**, נדרשות מספר השלמות חקירה.

20.6. ביום 2.1.2003 ניתנה בעניינו של קבילו חוות דעתו של עו"ד שי ניצן, מנהל תחום תפקידים מיוחדים (בפועל) בפרקליטות המדינה לעו"ד יגאל חיות, הממונה על התביעה והמשמעת בנש"מ (עמוד אחרון למוצג 3). במכתבו כתב עו"ד ניצן כי הערכת עו"ד גידור פרקש נראית לו סבירה לאחר שעין בחומר, כי לדעתו אין מקום להשעיית העובד, כי הוא ממליץ **"לשקול שוב את הגשת התובענה"**, וגם אם תוגש **"ראוי להקדים במבוא ולספר כי בין הנאשם למתלוננת הייתה מערכת יחסים קרובה מאד משך שנים וכי האירועים בגינם הוא מואשם אירעו רק לאחר התדרדרות מערכת היחסים. כן מוצע לשקול האשמתו רק ב'התנהגות שאינה הולמת'".**

20.7. במכתבו מיום 6.1.2003 של עו"ד אברהם וולף, סגן בכיר לממונה על התביעה והמשמעת, לשפרמן בעניינו של קבילו (מוצג 3) נכתב כי כנגד קבילו התנהלה חקירה בגין חשד להתנהגות שאינה הולמת עובד מדינה ולהטרדה מינית של גב' נ.כ., וכי **"ממצאי החקירה העלו כי אכן קיימות ראיות לכאורה לביצוען של העבירות המיוחסות לעובד, אולם מכיוון שהעובד אינו עובד מדינה אלא עובד הסכס, לא ניתן להעמיד אותו לדין משמעתי לפי [חוק שירות המדינה \(משמעת\)](#)"**, והומלץ כי המכון ישקול נקיטת אמצעים משמעתיים כנגד קבילו על פי הסכס העבודה החל עליו בענייני משמעת. במכתבו מיום 6.1.2003 של עו"ד וולף לשפרמן בעניינו של אברהם (נספח א' לתצהירו של שפרמן) נאמר כי **"מחוות הדעת שהוכנה הגענו למסקנה כי אין מספיק ראיות לצורך העמדה לדין משמעתי"**.

.20.8

.20.9 --- סוף עמוד 6 ---

20.10. כנגד מר קבילו ננקט הליך משמעת במכון, והוגשה תלונה (נספח ב') לתצהיר שפרמן). בתלונה נאמר כי **"גב' נ.כ. התלונה על מערכת היחסים בינה לבין מר קבילו. לטענתה הוא הטריד אותה במעשים שונים המפורטים בהרחבה בסיכום חקירת נציבות שירות המדינה (נש"מ) הרצ"ב"**. כן צוין כי **"התלונה נחקרה על ידי יחידת החקירות של נש"מ, וממנה עולה שבין מר קבילו למתלוננת הייתה מערכת יחסים קרובה מאד במשך שנים וכי האירועים בגינם הוא מואשם אירעו לאחר התדרדרות מערכת היחסים ביניהם"**, וכי **"הפרקליט מר שי ניצן קבע כי אין לייחס לקבילו הטרדה מינית והציע לשקול האשמתו בהתנהגות שאינה הולמת"**.

20.11. בתלונה שהוגשה דנה ועדה פריטטית בה היו חברים מר צחי ליטוין, ראש היחידה ליחסי עבודה ביח' הסמך והממונה על המשמעת, מר נתן רוזנבוים, מנהל משאבי אנוש במכון, ומר אמנון שרון, נציג ועד העובדים. הוועדה, בהחלטתה מיום 3.7.2003 (נספח ב2) לתצהיר שפרמן), "**הדגישה**" את חוות דעתו של שי ניצן; ציינה כי שמעה את עדותו של מר קבילו שציין שבעבר הייתה לו מערכת יחסים קרובה עם המתלוננת ושבעקבות רצונו להפסיק אותה הגישה גבי נ.כ. תלונה על התנכלות וכי "**הוועדה מבינה שגב' נ.כ. תרמה מאד לאופייה של מערכת יחסים זו**"; בחלקה האופרטיבי של החלטתה קבעה הועדה כי "**הוועדה סבורה שאכן יש בחלק מהתופעות שתוארו בחקירה כהתנהגות בלתי הולמת של מר קבילו ועל כן החלטת הועדה היא: א. להטיל עונש של נזיפה. ב. להמליץ למנהל המכון למנוע את קידומו של מר קבילו בדרגה ו/או בתפקיד למשך חמש שנים. הוועדה ממליצה לתת פרסום במכון, שיהיה בו מסר 'חינוכי' בהיבטים שהועלו בחקירה (ללא ציון שמות המעורבים)**".

20.12. בהמשך להחלטת הוועדה הפריטטית פורסם חוזר לעובדים בנושא "**הליכי משמעת והטרדה מינית**" (נספח ג' לתצהירו של שפרמן), ובו פירוט הוראות [חוק שירות המדינה](#) (משמעת) ותיאור ההליך בוועדה הפריטטית. כן אוזכר נושא הטרדה מינית והתנכלות על רקע מיני, והעובדים הופנו לכללים שנקבעו בחוק, בתקשי"ר ובתקנון שפורסם בנושא.

21. בסיכומים העלה התובע טענות רבות בעניין אופן טיפול המכון ונש"מ בתלונתה של נ.כ. ונטען כי פרשת נ.כ. טויחה, לא נחקרה כראוי והסתיימה בלא שמוצה הדין עם המטרידים. לטענת התובע, אותן שיטות של "**טיוח, התשה, רדיפה ונידוי**"

22. --- סוף עמוד 7 ---

23. **השופעלו על הגב' נ.כ. לאחר ש'העזה' להתלונן הופעלו במקביל גם על התובע**. במסגרת הסיכומים, עתר התובע כי בית הדין גם יביע עמדה בעניין אופן הטיפול בתלונתה של נ.כ. (ראו למשל סעיף 53 לסיכומי התשובה של התובע). לעניין זה אנו קובעים כמפורט להלן:

23.1. אכן, קיים קשר הדוק בין פרשת נ.כ. לבין עניינו של התובע, אשר לטענתו ההתנכלות כלפיו ואזלת היד בטיפול בה הן מרכיב בהתנהלות הנתבעים בטיפול (הכושל לטענתו) בתלונתה של נ.כ. לפיכך, עקרונית היה מקום לדון בתביעתו של התובע **בהקשר הכולל** של האירועים והנסיבות אותה עת [ראו בהקשר זה: רונן שמיר וגבי מיכל **שטראי, "שונון הזדמנויות בבית הדין לעבודה: לקראת סוציולוגיה של ההליך השיפוטי", שנתון משפט העבודה ו' 287 (1996)]**. לכן, יש לדחות את טענת המדינה כי התנהלות המכון ונש"מ בעניינה של נ.כ. אינה רלוונטית להכרעה בתביעתו של התובע.

23.2. אולם, בית הדין אינו יכול לחוות את דעתו על אופן הטיפול בפרשת נ.כ. ללא שהובא בפניו כל החומר מתיק החקירה, וללא ששמע את העדה המרכזית בפרשה – נ.כ., ויתכן גם עדים אחרים. בהקשר זה נציין כי על אף שבי"כ התובע העלתה בשלבים המוקדמים בהליך בקשה לקבל את מלוא חומר החקירה בפרשת נ.כ., היא לא עמדה על הכרעה בבקשתה, וביקשה להגיש **חלק** מהחומר רק לאחר **תום** הליך ההוכחות, כמפורט בהחלטה מיום 4.2.2009. בכל מקרה, הודעות שמסרו עדים בנש"מ אינן בגדר ראיה לאמיתות תוכן, ולא ניתן לקבוע ממצאים על סמך האמור בהן, ללא שמוסרי ההודעות נחקרו בבית הדין. זאת, במיוחד לנוכח העובדה שהונחו בפנינו חוות דעת משפטיות שונות, ואף סותרות, לעניין הוכחת הטרדה המינית, שנכתבו על ידי עורכי דין אשר בפניהם עמד כל חומר החקירה. לפיכך, לנוכח העובדה שלא נפרשה בפני בית הדין באופן מלא מסכת הראיות בפרשת נ.כ., אין בידינו לקבוע ממצאים ומסקנות בנוגע להחלטה להגיש נגד קבילו תלונה רק בעבירה של "התנהגות בלתי הולמת" ולא בעבירה של "הטרדה מינית" והעונש שהוטל עליו, ובנוגע להחלטה שלא לנקוט אמצעי משמעת כנגד אברהם. מטעם זה, גם לא נביע עמדה לעניין החלטה להעביר את נ.כ. לתפקיד במחלקה אחרת, שלא לרצונה, ולהותיר את קבילו בתפקידו, גם לאחר שנקבע על ידי הוועדה הפריטטית כי קבילו עבר עבירת משמעת של "התנהגות בלתי הולמת".

24. למרות האמור, נבקש להעיר מספר הערות, על יסוד החומר שהיה בפנינו:

24.1

24.2. --- סוף עמוד 8 ---

24.3. הן בחוות הדעת של עו"ד גידור פרקש ושל עו"ד ניצן והן בהחלטת הוועדה הפריטטית ניתן משקל רב לעובדה שבעבר הייתה לנ.כ. מערכת יחסים קרובה עם קבילו, והאירועים מושא התלונה התרחשו לאחר התדרדרות מערכת היחסים. הן מחוות הדעת והן מההחלטה עולה כי במידה רבה בשל עובדה זו נקבע כי יש ליחס לקבילו עבירה של "התנהגות בלתי הולמת" ולא של "הטרדה מינית" או "התנכלות", וכי לעובדה זו הייתה השלכה מהותית על חומרת העונש שהטילה על קבילו הוועדה הפריטטית. ספק בעינינו אם היה מקום לתת משקל רב לעובדה זו, שכן גם אם הייתה לעובדת מערכת יחסים קרובה עם עובד אחר, זכותה המלאה להפסיקה בכל עת, וקיומה בעבר אינו "מכשיר" מעשי הטרדה מינית או התנכלות לאחר סיומה. נדגיש, כי בפני הוועדה הפריטטית טען קבילו כי נ.כ. הגישה נגדו את התלונה עקב רצונו להפסיק את מערכת היחסים ביניהם, והעובדה שהוועדה החליטה להטיל עליו אמצעי משמעת מעידה כי טענתו זו לא נתקבלה. לנוכח העובדה שנדחתה טענתו של קבילו כי תלונת נ.כ. נובעת מכך שהחליט לסיים את הקשר ביניהם, לא היה מקום למתן משקל לעובדה זו.

24.4. במסגרת הראיות והעדויות בפנינו לא הובהרה במידה מספקת ההיררכיה בין קבילו לבין נ.כ. והאם יש לראות בו ממונה עליה. יש להדגיש, כי עניינה של נ.כ. נבחן על ידי הנציבות בטרם נקבעו על ידי בית הדין הארצי הנורמות בעניין הטרדה מינית במסגרת יחסי מרות [ע"ע (ארצ'י) 274/06 פלונית – אלמוני, מיום 26.3.2008]. ולא מן הנמנע כי ההתייחסות לפרשה הייתה אחרת אילו נדונה לאחר מתן פסק הדין.

24.5. מהחלטת הוועדה הפריטטית עולה כי הוועדה דנה בתלונה ללא ששמעה את גרסתה של נ.כ., וללא שהיה לנ.כ. ייצוג בהרכב הוועדה (ראו לעניין זה עדותו של מר רוזנבוים, ע' 97, ש' 1 - 4). למרות האמור לעיל קבעה הוועדה ממצא עובדתי בעניינה של נ.כ., עת קבעה כי "**הוועדה מבינה שגב' נ.כ. תרמה מאד לאופיה של מערכת יחסים זו**". כעולה מהחלטת הוועדה לממצא זה הייתה השלכה על אמצעי המשמעת שנקטו נגד קבילו, וגם מר רוזנבוים אישר בעדותו כי הוועדה הביאה בחשבון ממצא זה בכלל שיקוליה (ע' 96, ש' 1 - 13). אנו סבורים, כי אין זה ראוי שהוועדה הפריטטית דנה בעניין ללא שניתנה זכות הטיעון לגבי נ.כ., ובוודאי שאין זה ראוי כי הוועדה קבעה ממצא (שפעל לטובתו של קבילו ולחובתה של נ.כ.) בדבר תרומתה של נ.כ. למערכת היחסים. כמו כן, מן הראוי שבהליכי משמעת על הטרדה מינית יהיה ייצוג גם לאינטרס

24.6. --- סוף עמוד 9 ---

24.7. של המתלוננת. בהקשר זה יש לציין כי על פי פסיקת בית המשפט העליון, למתלוננת על הטרדה מינית זכות להיות נוכחת בדיון המשמעתי המתנהל בעקבות תלונתה [בג"צ 1435/03 פלוגית נ' בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה, פ"ד נח (1) 529].

25. **כללו של דבר:** אכן, קיים קשר הדוק בין תביעתו של התובע לבין פרשת נ.כ., אולם מהטעמים המפורטים לעיל לא נקבע ממצאים בעניין אופן הטיפול בפרשת נ.כ.. כפי שיוסבר בהרחבה להלן, **חובתם של הנתבעים להימנע מהתנכלות לתובע ולמנוע התנכלות כלפיו עומדת בפני עצמה, ואינה תלויה בכך שהתרחשה הטרדה מינית.**

--- סוף עמוד 10 ---

המסגרת הנורמטיבית:

התנכלות:

26. סעיף 3(ב) לחוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח – 1998 קובע כי "התנכלות היא פגיעה מכל סוג שהוא שמקורה בהטרדה מינית, או בתלונה או בתביעה, שהוגשו על הטרדה מינית". סעיף 7(א) לחוק למניעת הטרדה מינית מטיל על מעביד "לנקוט אמצעים סבירים, בנסיבות העניין, כדי למנוע הטרדה מינית או התנכלות במסגרת יחסי עבודה, על ידי עובד". סעיף 7(ו) לחוק מבהיר כי בהתייחס לחובותיו של המעסיק על פי החוק למניעת הטרדה מינית "התנכלות" משמעה גם "פגיעה כאמור בסעיף 7 לחוק שוויון הזדמנויות בעבודה", דהיינו פגיעה בנושאים המוסדרים בסעיף 2 לחוק שוויון הזדמנויות (תנאי עבודה, קידום וכיו"ב) או "בכל דרך אחרת", כאשר מקור הפגיעה הוא הטרדה מינית, תלונה או תביעה של העובד בשל פגיעה כאמור או סיוע של עובד לעובד אחר בקשר לתלונה או לתביעה בשל פגיעה כאמור.

27. על משמעותו והיקף תחולתו של סעיף 3(ב) לחוק למניעת הטרדה מינית אמר בית הדין הארצי כי –

לשון החוק הינה ברורה, ואין בה כל קישור בין מושא ההתנכלות למושא ההטרדה המינית. ההגדרה של "התנכלות" הינה רחבה בהיותה מוגדרת "פגיעה מכל סוג שהוא", אשר מקורה במעשה אחר של "הטרדה מינית" או בהגשת תלונה או תביעה בגינה. אין בלשון החוק דרישה כי מושא ההתנכלות יהיה העובדת אשר הוטרה מינית או התלונה על הטרדה מינית. מקור ההתנכלות יכול להיות הטרדה מינית אשר הופנתה נגד עובדת אחרת, כמו במקרה דנן. הנדרש בחוק הוא שמקור ההתנכלות יהיה בהטרדה מינית או בהגשת תלונה או תביעה על הטרדה מינית. תכלית החוק היא למנוע מעשי התנכלות שיופנו נגד עובד או עובדת שמקורם באותה הטרדה מינית בעבודה או בתלונה או תביעה בגינה, וזאת מבלי להגביל את קרבן ההתנכלות להיות קורבן ההטרדה.

פרשנות אחרת תחטא לתכלית החוק ועלולה להקשות על עובדת להוכיח את טענותיה בדבר הטרדה מינית אשר מעצם טבעו אינו קל להוכחה. זאת, בשל קושי נוסף העלול לנבוע מחששם של עובדים אחרים להעיד לטובתה.

[ע"ע 384/09 פלוגי – אלמונית, מיום 25.8.2010; ההדגשה במקור].

28.

29. --- סוף עמוד 11 ---

30. על מהותה של ההתנכלות ועל השלכותיה עמדה ד"ר אורית קמיר בספרה זה מטריד אותי:

התנכלות עלולה להרתיע קרבנות של הטרדה מינית מלעמוד על זכויותיהם על פי חוק, למנוע תלונות ותביעות ולהשתיק מוטורדים ומוטרדות וגם עדים ועדות. בכך היא עלולה לסכל את מטרת החוק ולחתור תחת ניסיונו להגן על מוטורדות ומוטרדים. בנוסף, התנכלות עלולה להיות ממושכת, חמורה והרסנית יותר מן ההטרדה עצמה.

הסוג הטיפוסי ביותר של התנכלות הוא שהנילון או חבריו נוקמים במתלוננת או בחברה ופוגעים בהם בשל התלונה על הטרדה מינית. אבל משום חומרתה של ההתנכלות, איסור ההתנכלות הקשורה בהטרדה מינית הוא רחב במכוון בכל המישורים, ולכוד סוגי התנכלות נוספים רבים. הוא חל על כל סוג של פגיעה, לרבות פגיעה המתבטאת באיום, בלחץ, בהדרה, בהשמצה, בפגיעה בזכויות או בתנאים או בכל דרך אחרת. האיסור חל על קשת רחבה של אנשים הכוללים את המוטורדת, המתלוננת או התובעת על הטרדה, וגם על אדם אחר הקשור בכל דרך שהיא בקרבן ההטרדה או בהטרדה המינית עצמה או בתלונה או בתביעה בגינה".

(ההדגשה הוספה)

אורית קמיר, זה מטריד אותי, 65 (2009).

נציין, כי בע"ע 384/09 נתקבלה גישתה של ד"ר אורית קמיר, ואף הובא בו ציטוט חלקי של הקטע האמור לעיל.

31. מן הראוי להבהיר מספר נושאים בהקשר ל"התנכלות" על פי החוק כבר בשלב זה:

31.1. איסור ההתנכלות על פי החוק למניעת הטרדה מינית עומד בפני עצמו, והשאלה אם ההטרדה המינית מקור ההתנכלות הנתענת התרחשה או לא אינה רלוונטית, למטעם במקרה בו היה מדובר בתלונת שווא או בסיוע לתלונת שווא שנעשו בודון ובידיעה שהתלונה היא תלונת שווא (ראו – סעיפים 7(ב) ו-6(ב) לחוק שוויון הזדמנויות בעבודה, תשמ"ח - 1988). לפיכך, גם אם בסופו של דבר הגיעה נשי"מ למסקנה כי לא הוכחה הטרדה מינית בפרשת נ.כ. (וכאמור איננו מביעים עמדה לעניין קביעה זו), אין בכך כדי להחליש את

31.2. --- סוף עמוד 12 ---

31.3. טענת התובע כי סבל מהתנכלות עקב היותו עד בפרשת נ.כ. (כפי שנטען על ידי עו"ד כנעני בחקירתה הנגדית, ע" 125, ש" 19). לאור האמור, יש לדחות את טענת המדינה (סעיף 263 לסיכומים) כי התובע אינו זכאי לפיצוי על פי חוק למניעת הטרדה מינית בין היתר מהטעם שלא נמצאו ראיות להתרחשות הטרדה מינית.

ראו: אורית קמיר, **זה מטריד אותי**, 66 (2009).

31.4. תכלית איסור ההתנכלות היא להבטיח כי קורבנות של הטרדה מינית יוכלו לעמוד על זכויותיהם, וכי תלונות או תביעות על הטרדה מינית יוכלו להתברר כראוי, ובכלל זה עדים לא יחששו להעיד. כפי שקבע בית הדין הארצי בחר החוק בהגדרה רחבה, ועל בית הדין לתת לאיסור פרשנות מרחיבה, כך שדי בהוכחת קשר בין ההתנכלות לבין הטרדה מינית או תלונה או תביעה בקשר להטרדה מינית. מטעם זה, ככל שהטענה היא להתנכלות עקב מתן עדות, אין רלוונטיות לתוכן העדות או למשקלה.

31.5. מטצהירה של עו"ד כנעני עלה כי גישת נש"מ בטיפול בתלונה הייתה כי ככל שמדובר בעניינים הקשורים ב"מערכת יחסי העבודה" (אישור דו"חות נוכחות, היתרי עבודה בימי שישי ובשעות נוספות) או עניינים הקשורים ב"יחסי אנוש" (אי אמירת שלום, הפסקת ביקורים במשרד, העברת הנחיות באופן עקיף) - אין מדובר ב"מעשים המהווים התנכלות לשמה, והעולים כדי עבירת משמעת". בסיכומי הטענות טענה המדינה כי "אי אמירת שלום" לעובד על ידי הממונה שלו מהווה "עניין מינורי" (סעיף 36 לסיכומי המדינה). אין בידינו לקבל גישה זו, ולטעמנו היא אינה מתיישבת עם תכלית איסור ההתנכלות. ראשית, עצם ההתנכלות מהווה עבירת משמעת, ולא נדרש כי ההתנהגות המהווה את ההתנכלות תהווה עבירת משמעת. שנית, פגיעה בעניינים אלה, ככל שאכן מקורה בהטרדה מינית או בתלונה או בתביעה עליה, מהווה "התנכלות" על פי החוק למניעת הטרדה מינית, שכן יש בה כדי להרתיע עובדים מלהיות בקשר עם המתלוננת על הטרדה מינית ולהביא לבידוד של המתלוננת, וכן להרתיע עובדים מלהעיד בבירור שנערך על הטרדה מינית. כפועל יוצא מכך, קורבנות הטרדה מינית יחששו להתלונן על הטרדה מינית, מתוך ידיעה שהדבר יביא לבידודם החברתי, עובדים יחששו להעיד בתלונות או תביעות על הטרדה מינית, ולא יוכלו להתקיים הליך ראוי של

31.6. --- סוף עמוד 13 ---

31.7. בירור תלונות ותביעות. בנושאים אלה נרחיב בהמשך, עת נדון באופן טיפול נש"מ בתלונות.

נטל הראייה:

32. סעיף 7(א) לחוק שוויון הזדמנויות בעבודה, תשמ"ח - 1988 קובע כמפורט להלן:

(א) במסגרת יחסי עבודה לא יפגע מעביד או ממונה מטעמו, בעובד או דורש עבודה בעניינים המנויים בסעיף 2 או בכל דרך אחרת, כאשר מקור הפגיעה הוא אחד מאלה:

(1) הטרדה מינית של העובד או של דורש העבודה שנעשתה בידי המעביד, בידי הממונה מטעמו או בידי עובד אחר;

....

(2) תלונה או תביעה של העובד בשל פגיעה כאמור בסעיף זה;

(3) סיוע של עובד לעובד אחר בקשר לתלונה או לתביעה בשל פגיעה כאמור בסעיף זה.

בסעיף 9 (ב) לחוק שוויון הזדמנויות בעבודה נקבע כי -

בתובענה של עובד או של דורש עבודה בשל הפרת הוראות סעיף 7(א), תהא חובת ההוכחה על המעביד כי לא פגע כאמור באותו סעיף, אם הוכיח העובד או דורש העבודה כי התקיים האמור בפסקאות (1) עד (3) שבסעיף 7(א).

33. לנוכח הצורך שלא להרתיע עובדות ועובדים להתלונן על הטרדה מינית, ולנוכח הצורך להבטיח כי עובדים ועובדות במקום העבודה לא יחששו להעיד בבירור תלונה על הטרדה מינית, אנו סבורים כי יש לתת להוראת סעיף 7(א) (3) לחוק שוויון הזדמנויות פירוש מרחיב, כך שהוא יחול על עובד המעיד בבירור תלונה על הטרדה מינית ללא תלות בתוכן עדותו, בין אם עדותו מסייעת למתלוננת ובין אם עדותו אינה מסייעת למתלוננת. מכל מקום, במקרה הנדון עדותו של התובע תמכה בתלונתה של נ.כ. כמו כן, אנו סבורים כי בגדר "סיוע של עובד לעובד אחר בקשר לתלונה או לתביעה" יש לראות לא רק מתן עדות, אלא גם מתן תמיכה מסוגים שונים, כגון שמירת קשר עם העובדת המתלוננת כאשר היא סובלת

34. --- סוף עמוד 14 ---

35. מבידוד חברתי במקום העבודה. לאור האמור, נטל הראייה להוכיח כי הפגיעה בתובע לא הייתה בשל פרשת נ.כ. מוטל על המדינה - המעבידה.

36. במקרה הנדון, כפי שיפורט בהמשך, יש לראות את התובע כמי שסייע לנ.כ. שהתלוננה על הטרדה מינית, הן בעדותו בנש"מ, שתמכה בגרסתה של נ.כ. על כך שסבלה הטרדות והתנכלות מקבילו (וגם מאברהם), והן בכך שנשאר עמה בקשר וגם ביקר אותה בבית החולים. לפיכך, מוטל על המדינה המעבידה הנטל להוכיח כי לא הייתה פגיעה בתובע.

התנכלות לתובע:

37. התובע טען כי החל מחודש ינואר 2002, לאחר שנ.כ. הגישה את תלונתה כנגד קבילו, החל קבילו להתנכל לו. כך, קבילו הורה לו שלא לשהות בקרבתה של נ.כ., ובהמשך דרש ממנו להעיד בנציבות כנגד נ.כ. בכל הקשור בתלונתה; לאחר שסייר לדרשה זו, החל קבילו להתנכל אליו בשיטתיות ולהתעמר בו. להתנכלויות אליו היה שותף גם אברהם, שהוא חברו של קבילו, אשר גם כנגדו הוגשה תלונה על ידי נ.כ. התובע טען כי ההתנכלות כלפיו באה לידי ביטוי בשינוי היחס כלפיו, בהערות פוגעניות, וכן בהטלת פחד על עובדים אחרים שלא להיות עמו בקשר, כך שבפועל הוא נודה חברתית במקום העבודה. בנוסף לכך, היו מעשי התנכלות קונקרטיים: חיוב לדווח לקבילו על כל כניסה ויציאה, עקב העובדה שביקר אצל נ.כ. לאחר שעות העבודה; הפסקת האישור הקבוע לעבוד בימי שישי; מחיקת שמו מרשימת הקשר של עובדי המדור; הטרדה לגבי "שיחת טלפון חריגה" כביכול; שיחת "איומים" של אברהם; הקטנת חדרו של התובע באישון לילה ובאופן חד צדדי; ויכוח קולני עם אברהם שגרם לתובע התקף לב; שיבוץ התובע ל"השגחה על עובדי קבלן"; היטפלות סרק לתובע על רקע הלבוש בעבודה; הפרת חובת המכון ליתן לתובע זכות עיון בתיקו האישי; חבלה וזיוף לכאורה של דו"חות הערכה שנערכו לתובע; שיבוש והפרעה מכוונים ונקמניים בהליך המשפטי בינו לבין המוסד לביטוח לאומי.

38. הנתבעים מצדם הכחישו את טענות התובע. הנתבעים טענו כי אכן בעקבות הגשת תלונתה של נ.כ. חל משבר ביחסים בין התובע לבין קבילו, ונוצרה מערכת יחסים מתוחה ופחות חברית מבעבר, אולם אין מדובר במסכת התנכלויות מצד קבילו או מצד אברהם, וכפועל יוצא מכך אף לא היה שיתוף פעולה עם התנכלות זו. הנתבעים טענו כי התובע בחר לראות בכל התנהלות שגרתית במכון כאילו מדובר

39. --- סוף עמוד 15 ---

40. במעשה "התנכלות" לכאורה המכוון כלפיו. הנתבעים אף הוסיפו וטענו כי התובע שינה את גרסאותיו מ"קצה אל קצה" במועדים שונים, הוסיף טענות עם התקדמות ההליך, ונפלו סתירות רבות ומהותיות בטענות מרכזיות שהעלה התובע ועליהן השתית את גרסתו. לאור האמור, אין לתת אמון בגרסתו ויש לדחות את כולה.

41. נקדים ונאמר כי לאחר שבחנו בהקפדה ובזהירות את מכלול העדויות והראיות בפנינו, מתוך מודעות להשלכות שיש לקבלת גרסת צד זה או אחר במחלוקת, הגענו לכלל מסקנה כי אין בידנו לקבל גרסתו של אף צד במלואה. אכן, בעניינים מסוימים התובע בחר להעצים את גרסתו, והעלה טענות שאין בידנו לקבלן. כמו כן, חלק מהאירועים עליהם הצביע התובע כ"התנכלות" הם התנהלות שגרתית, אשר התובע מייחס לה כוונת "התנכלות". לאור האמור, איננו מקבלים את גרסתו של התובע **במלואה**. יחד עם זאת, איננו מקבלים את עמדת הנתבעים כי בשל כך יש לדחות **לחלוטין** את גרסתו של התובע בכל הנושאים ולקבל **במלואה** את גרסת הנתבעים. בסופו של יום, **על יסוד מכלול העדויות והראיות והתרשמותנו מהן**, הגענו לכלל מסקנה כי כתוצאה מפרשת נ.כ., גם בשל היותו של התובע "מקורב" לנ.כ. והחלטתו שלא להתנכר לה לאחר הגשת תלונתה, וגם בשל היותו מעורב בפרשה כעד, אכן הייתה התנכלות לתובע, שבאה לידי ביטוי הן בשינוי יחסם של קבילו ואברהם לתובע והן **בחלק** מהאירועים אותם פירט התובע.

42. להלן, נתייחס בפירוט לטענות הצדדים ולאירועים השונים, לאו דוקא בסדר ובחלוקה שהתוו הצדדים בסיכומי הטענות מטעמם. תחילה, נתייחס להיבטים כלליים שטענו להם הצדדים, לאחר מכן לטענות בדבר שינוי היחס לתובע, ובהמשך לאירועים ספציפיים, ככל שלא ניתנה להם התייחסות בחלקים הקודמים.

התובע היה עד למעשי הטרדה כלפי גב' נ.כ.:

43. לטענת המדינה, בעוד שבתצהירו ובסיכומי הטענות מטעמו טען התובע כי היה עד למעשי הטרדה מינית כלפי גב' נ.כ., כי "**נכח, ראה ושמע.. והיה עד מכלי ראשון לחלק מההטרדות הקשות להן הייתה חשופה גב' נ.כ. על ידי הנתבעים 3 ו-4**" וכי היה "**עד מפתח**" בתלונתה של נ.כ., הרי שמעדותו בנשי"מ ובמשטרה עולה תמונה הפוכה לחלוטין, לפיה לא ידע על קשר מיני בין קבילו לבין נ.כ., לא ראה שקבילו מחבק או מנשק את נ.כ., ונ.כ. לא סיפרה לו על קשר מיני עם קבילו.

44. --- סוף עמוד 16 ---

45. לטענת המדינה, עובדה זו **כשלעצמה** משמיטה את הבסיס לטענות התובע בעניין התנכלות.

46. **לעניין זה אנו קובעים כמפורט להלן:**

46.1. אנו סבורים כי יש בהצגת הדברים בסיכומי המדינה משום סילוף האמור בתצהירו של התובע ובסיכומים מטעמו. בתצהירו העיד התובע כי "**אני עבדתי יחד עם הגב' נ.כ. תחת ניהולו של קבילו, והייתי עד לחלק ממעשי הטרדה רבים כלפי הגב' נ.כ. ולכן נדרשתי לתת עדות**". כלומר בתצהיר, מתייחס התובע ל"**מעשי הטרדה רבים**", ולא למעשים בעלי אופי מיני. גם בסעיף 2 לסיכומים, אליו מפנה המדינה, נאמר כי התובע היה עד מכלי ראשון "**לחלק מההטרדות הקשות להן הייתה חשופה גב' נ.כ.. הטרדות אלה כללו הצקות מתמשכות לגב' נ.כ., חיזורים חוזרים ונשנים ומטרדיים של מן קבילו כלפי הגב' נ.כ.**" כלומר, התובע לא טען כי היה עד למעשים בעלי אופי מיני כגון חיבוקים או נשיקות אלא ל"**הטרדות**".

46.2. אנו סבורים שהצגת הדברים בסיכומים מטעם המדינה, לפיה מעדותו בנשי"מ ובמשטרה עולה "**תמונה הפוכה לחלוטין**" לנטען בתצהירו, לנוכח העובדה כי התובע העיד כי לא ידע על קשר מיני בין קבילו לבין נ.כ., ולא היה עד לחיבוק או נשיקה, היא הצגה חלקית בלבד, ומתעלמת מקטעים רבים בעדותו של התובע מהם עולה באופן ברור כי התובע היה עד הן לאופן התנהגותו של קבילו כלפי נ.כ., הן לאירועים שונים, והן להתנהגות של נ.כ. או לשיחות עם נ.כ., שיכולים להוות אינדיקציה לקיומה של הטרדה מינית או שניתן להסיק מהם הטרדה מינית. מעבר לאמור, בעדותו התייחס התובע לאירועים ולמעשים שמהווים "התנכלות" לנ.כ., והוא העיד במישרין על אירועים המהווים "התנכלות". כך, מתאר התובע בהודעתו לנשי"מ מיום 29.4.2002 (מוצג 2/ת) כי קבילו אהב את נ.כ. וקינא לה ובשל כך היה מנטרל אותה (ע' 1, ש' 15 – 16), ובין היתר סירב להשתתף עמה בדיון, ואברהם הורה לה לצאת מהדיון (ע' 2, ש' 24, ע' 3, ש' 1 – 2); נ.כ. פחדה מאורי קבילו (ע' 1, ש' 16); קבילו "**היה מחכה לה כמי שחוכה לטרף**" (ע' 2, ש' 7), פגע בה בנשמה כי קינא לה (ע' 4, ש' 5), והוריד את דלת המחיצה שהייתה בינו לבין נ.כ. כדי לראות כל הזמן מי מגיע אליה (ע' 5, ש' 17 – 18); קבילו העביר באמצעותו מסרים לנ.כ. שאם לא תהיה איתו בקשר היא תפסיד (ע' 1, ש' 18 – 19); נ.כ. ביקשה ממנו שלא להשאיר אותה לבד עם קבילו (ע' 2, ש' 3); קבילו

46.3. --- סוף עמוד 17 ---

46.4. ומנחם אברהם פגעו בנ.כ. בעבודה (ע' 1, ש' 16 – 17); הוכנה רשימת טלפונים מפוברקת בה נ.כ. לא מופיעה (ע' 1, ש' 18).

46.5. כידוע, מעשי הטרדה מינית נעשים בדרך כלל "בחדרי חדרים" ולא בפומבי. קביעה כי רק מי שראה את ה"חיבוק" או ה"נשיקה" או אקט אחר הוא עד להטרדה מינית, היא קביעה שטחית, שכן היא מתעלמת מחשיבות עדויות על התנהגות המתלוננת והמטריד וממשמעותן של ראיות נסיבתיות. קטעים משמעותיים מעדותו של התובע בנשי"מ, עשויים להוות אינדיקציה להטרדה מינית של נ.כ.. מעבר לכך, תלונתה של נ.כ. הייתה גם על התנכלות, והתובע העיד במישרין על מעשי התנכלות שונים כלפי נ.כ.

47. **כללו של דבר** – אנו דוחים את טענת המדינה כי התובע לא היה עד למעשי הטרדה של נ.כ., וכי מטעם זה יש לדחות את גרסתו בדבר התנכלות כלפיו.

התובע לא הוכיח כי קבילו ביקש ממנו להעיד עדות שקר:

48. התובע העיד כי קבילו דרש ממנו כי בעדותו בנציבות יעיד נגד גב' נ.כ. בכל הקשור לתלונתה וכי יכחיש את כל הטענות שהעלתה נגדו. לגרסתו, סירב בכל תוקף להיענות לדרישה זו, והבהיר לקבילו כי אם יוזמן לחקירה, יאמר את האמת והאמת בלבד. בשל סירובו להיענות לדרישתו של קבילו, החל קבילו

להתנכל לו. (סעיפים 16 – 18 לתצהירו של התובע; עדות התובע, ע' 16, ש' 1 – 3; שם, ש' 22 – 24).

49. קבילו הכחיש את גרסתו של התובע, לפיה ביקש מהתובע להעיד לטובתו או ניסה להשפיע על עדותו. קבילו העיד בתצהירו כי לאחר שנודע לו כי הוגשה תלונה על ידי נ.כ. פנה לתובע, כיון שהוא והתובע היו קרובים, ושאל אותו אם הוא זוכר התבטאויות של נ.כ. לגביו. התובע השיב לו שאינו מוכן להתערב, והגיב ברעידות בכל גופו. אחר זאת, יצא מהחדר ולא המשיך לדבר עם התובע בעניין זה (סעיפים 12 ו-13 לתצהירו; וראו גם עדותו ע' 79, ש' 17 – 24).

50. אנו קובעים כי התובע לא הרים את הנטל להוכיח כי נתבקש על ידי קבילו להעיד **עדות שקר**. למסקנה זו הגענו מנימוקים אלה:

50.1. בהודעת התובע לנש"מ מיום 29.4.2002 (מוצג ת/2) אישר התובע למעשה את גרסתו של קבילו, כי לאחר שנודע לקבילו על הגשת התביעה נגדו

50.2. --- סוף עמוד 18 ---

50.3. קבילו שאל אותו אם הוא זוכר התבטאויות של נ.כ. לגביו, והוא הבהיר כי אינו מוכן להתערב (ע' 5, ש' 20 – 23). נציין, כי התובע נשאל על ידי החוקר גלעדי במפורש אם קבילו מתנכל לו, וסביר להניח כי ככל שקבילו היה מבקש ממנו להעיד עדות שקר היה מזכיר עניין זה כרקע להתנכלות אותה תיאר בפני החוקר גלעדי.

50.4. התובע פנה לנש"מ בבקשה לברר את תלונתו על התנכלות קבילו (נספחים יב', יד', טז' לתצהירו של התובע), ובשום פנייה לא העלה את הגרסה כי התבקש על ידי מר קבילו להעיד עדות שקר. גם בפניות לנש"מ שנעשו בעניינו של התובע על ידי שדולת הנשים (נספח כז' לתצהירו של התובע) לא נטען כי קבילו ביקש מהתובע להעיד עדות שקר.

50.5. בעקבות הפניות זומן התובע לחקירה נוספת בנש"מ, ומסר הודעה ביום 28.11.2002, שכל כולה עדות בעניין התנכלות קבילו ואברהם כלפיו (מוצג ת/2). גם בהודעה זו, בה פירט את השתלשלות האירועים מאז ראשית שנת 2002, לא נטען התובע כי קבילו ביקש ממנו להעיד עדות שקר.

50.6. ביום 14.11.2004 פנה התובע לנש"מ באמצעות באת כוחו בעניין ההתנכלות כלפיו (נספח לג' לתצהירו של התובע), ובמכתב זה פרשה ב"כ התובע את השתלשלות העניינים מאז שנת 2002. גם במכתב זה לא מופיעה הטענה כי קבילו ביקש מהתובע להעיד עדות שקר.

50.7. התובע לא נתן הסבר משכנע מדוע הטענה כי נדרש על ידי קבילו להעיד עדות שקר נטענה לראשונה בתצהירו, ומדוע טענה זו לא הועלתה בכל פניותיו הקודמות.

51. אנו סבורים, כי הודאת קבילו כי יזם שיחה עם התובע מיד לאחר הגשת התלונה וכי התובע הגיב בחד, כמו גם העובדה שהתובע חשש מאד למסור עדות, אינן מהוות הוכחה לכך שהתובע נדרש על ידי קבילו להעיד עדות שקר. מטבע הדברים, עובד לא חש בנוח להעיד כנגד הממונה עליו, וחושש כי ייפגע בשל מתן עדות. יתכן גם, שהתובע פירש את פנייתו של קבילו כבקשה לתמוך בו או בגרסתו, או בלשונו של התובע - "להתערב" בפרשה. אולם, אין בכל האמור לעיל כדי להוכיח את גרסתו של התובע כי נדרש או נתבקש על ידי קבילו להעיד **עדות שקר**.

52. **כללו של דבר** – אנו סבורים כי אם אכן קבילו היה מבקש מהתובע להעיד עדות שקר, טענה זו הייתה מועלית על ידי התובע בהודעות התובע בנש"מ ובפניותיו

53. --- סוף עמוד 19 ---

54. לנש"מ, ולא מועלית לראשונה בהליך בבית הדין. לכן, אנו דוחים טענה זו של התובע.

55. ערים אנו לכך שמדובר בטענה מהותית בגרסתו של התובע שאיננו מקבלים אותה. למרות האמור, דחיית טענה זו אינה מובילה אותנו למסקנה כי יש לדחות כליל את גרסתו של התובע ואת טענותיו האחרות, וזאת לאחר בחינת כל העדויות והראיות והתרשמותנו מהן.

אין סתירה בגרסת התובע לעניין מועד תחילת ההתנכלות:

56. המדינה טענה כי בעוד שלטענת התובע ההתנכלות כלפיו החלה עם מתן עדותו בנש"מ ביום 29.4.2002, חלק מהאירועים אותם ציין התובע התרחשו קודם למועד זה. עוד טענה המדינה כי בדיעבד בחקירתו הנגדית ניסה התובע לשנות את גרסתו ולטעון כי ההתנכלות החלה כבר בראשית שנת 2002, לאחר שהוגשה תלונתה של נ.כ.. לטענת המדינה גם מטעם זה אין לתת אמון בגרסתו של התובע בכלל, ובנוגע לאירועים שקדמו ליום 29.4.2002 בפרט.

57. אין בידינו לקבל טענה זו של המדינה, לנוכח העובדה כי הן **"זמן אמת"** והן בתצהירו טען התובע כי ההתנכלות כלפיו החלה בסמוך להתפוצצות הפרשה, בחודש ינואר 2002. לגרסתו של התובע ההתנכלות כלפיו החלה בחודש ינואר 2002, עם התפוצצות פרשת נ.כ., החמירה בחודש פברואר 2002 לאחר שביקר את נ.כ. בבית חולים וקבילו כעס על כך, והחמירה עוד יותר לאחר שמסר את עדותו בנש"מ ביום 29.4.2002.

58. לעניין זה יש להפנות ל:

58.1. הודעת התובע בנש"מ מיום 29.4.2002 (מוצג ת/2), בה התלונן על התנכלות קבילו (ע' 5, ש' 20 – 24; ע' 6, ש' 1 – 12), לרבות אי אמירת שלום, ניתוק מגע, שלילת האישור לעבוד בימי שישי. כבר בהודעה זו העיד התובע כי קבילו כעס עליו על כך שביקר את נ.כ. (ע' 2, ש' 9).

58.2. פניית התובע למר גלעדי מיום 4.8.2002, אליה צורפה **"רשימת התנכלויות של מר אורי קבילו לפרחי רצון (מורנו)"**, בה מפורטים אירועים החל מחודש פברואר 2002 (נספח יב' לתצהירו של התובע).

58.3. הודעת התובע מיום 28.11.2002 (מוצג ת/2).

59.

60. --- סוף עמוד 20 ---

61. אכן, בחלק מהמכתבים שנכתבו לאחר מתן עדותו של התובע, בין על ידי התובע עצמו (נספחים יד' וטז' לתצהירו של התובע) ובעיקר מכתבים שנכתבו בשמו על ידי שדולת הנשים ובאת כוחו (נספחים כז', לג' ומא' לתצהירו של התובע) הושם דגש על התנכלות לאחר מתן העדות, ובחלקם אף צוין מועד העדות כמועד תחילת ההתנכלות. ניתן להבחין זאת, הן על רקע העובדה שהתובע פנה לשדולת הנשים ולבאת כוחו **לאחר** מתן עדותו, והן על רקע טענתו של התובע כי לאחר מתן העדות הוחמרו ההתנכלויות. אולם, בניגוד לטענתה של המדינה (סעיף 50 לסיכומים) כי רק בחקירתו הנגדית שינה התובע את גרסתו כי

ההתנכלות החלה בראשית שנת 2002, הרי שמהראיות המפורטות בסעיף 42 לעיל עולה בבירור כי התובע **בזמן אמת, במועד התרחשות האירועים הנתעבים**, טען כי ההתנכלויות החלו בראשית שנת 2002, מיד לאחר שגב' כ. הגישה את תלונתה, וכבר בעדותו הראשונה ביום 29.4.2002 העיד על התנכלות קבילו כלפיו.

62. זאת ועוד. גם בתצהירו, ולא רק בחקירה הנגדית כנטען על ידי המדינה, פירט התובע כי האירועים מושא תביעתו החלו כבר בחודש ינואר 2002, עם התפוצצות פרשת נ.כ. (סעיף 14 ואילך לתצהירו), כי קבילו לא ראה בעין יפה את ביקורו אצל נ.כ. (סעיף 21 לתצהירו), וכי לאחר מתן העדות החמירו ההתנכלויות (סעיף 42 לתצהירו).

63. **כללו של דבר:** יש לדחות את טענת המדינה כי רק בשלב מאוחר העלה התובע את הגרסה כי ההתנכלויות כלפיו החלו בראשית שנת 2002 ולא במועד מתן עדותו בנש"מ (29.4.2002) וכי התובע שינה גרסתו בעניין זה. כמו כן, יש לדחות את טענת המדינה כי האירועים שהתרחשו קודם למתן עדותו ביום 29.4.2002 אינם בגדר "התנכלות" רק בשל העובדה שהתרחשו לפני מתן העדות, ויש לבחון לגופן טענות התובע בהתייחס לאירועים אלה.

תפקודו של התובע עובר לפרשת נ.כ.:

64. התובע העיד בתצהירו כי עד לפרשת נ.כ. נחשב לעובד מצטיין, וזכה להערכה רבה הן מהממונים עליו והן מעובדים אחרים במכון. התובע צירף לתצהירו תעודות הערכה, מכתבי המלצה ומכתבי תודה שקיבל מעובדים שונים במכון (נספחים ב(1) עד ב(6) לתצהירו של התובע) והערכות עובד לשנים 1999 ו-2001 (נספחים ג(1))

ו-ג(2) לתצהירו של התובע). על היות התובע עובד מסור, נאמן ובעל נכונות לסייע

65. --- סוף עמוד 21 ---

66. ולתת שירות העידו גם גב' דובדבני (סעיף 4 לתצהירה) וד"ר עשני (סעיף 4 לתצהירו), שכזכור הנתבעים ויתרו על חקירתו הנגדית.

67. מנגד, קבילו ואברהם טענו כי עוד לפני האירועים מושא הליך זה היו קשיים בתפקודו של התובע, ובכלל זה התובע התקשה לקבל מרות, היו לו ויכוחים עם הממונה עליו בעבר (מר שפיר ז"ל) ועם עובדים אחרים, והיו תלונות שונות על תפקודו של התובע (סעיף 8 לתצהירו של אברהם). קבילו העיד בתצהירו כי **"לא צל גילויי מסירות בעבודה היו גם מחזלים ובעיות בהתנהגותו של מר פרחי"** (סעיף 6), כי התובע התקשה לקבל ביקורת ומרות (סעיף 7), וכן פירט דוגמאות להתנהלות בעייתית ותלונות על התובע (סעיפים 8 ו-9 לתצהירו). הן אברהם והן קבילו העידו כי "הבליגו" או "החליקו" אותם מקרים בהם התנהגותו של התובע הייתה בעייתית, בין מתוך מחשבה שבדרך זו יהיה ניתן להפיק את המירב מעבודתו של התובע (סעיף 10 לתצהירו של אברהם) ובין בגלל יחסי קרבה ורצון להימנע מעימותים (סעיף 6 לתצהירו של קבילו).

68. לאחר בחינת חומר הראיות אנו קובעים כי טענת הנתבעים בדבר ליקויים בתפקודו של התובע עובר לפרשת נ.כ. לא הוכחה, והיא סותרת את חומר הראיות בהליך זה, כמפורט להלן.

69. דו"חות הערכת עובד (מוצג ת/31):

69.1. עיון בדו"חות ההערכה מעלה כי **מתחילת תקופת עבודתו** זכה התובע למשובים חיוביים על מסירתו, חריצותו, ונכונותו לסייע לעובדים אחרים, וניתנו באופן עקבי המלצות לקידומו בדרגה.

69.2. בתקופה בה הממונה על התובע היה מר דוד שפיר, אשר לטענת הנתבעים היו לו חיכוכים עם התובע, ניתנו לתובע משובים חיוביים ביותר והמלצות להעלאה בדרגה. יש לציין כי על המשובים של דוד שפיר חתמו קבילו או אברהם כממונים עקיפים (ראו למשל דו"חות אפריל 1991, אפריל 1993, אפריל 1996, אפריל 1997, אפריל 1998).

69.3. בחודש אפריל 1999 המשוב נכתב על ידי קבילו אשר כתב כך:

"בשנה הראשונה בתפקידו כאחראי מדור הדפוס התגלה פרחי כעובד חרוץ, בעל יוזמה ורצון לשפר ולתרום למכון. פרחי.. ארגן וסידר מחדש

--- סוף עמוד 22 ---

את בית הדפוס. כתב מפרטים לרכישת ציוד חדש, וכתב נוהלים לעבודה בבית הדפוס. בנוסף מבצע את עבודתו במקצועיות ובאיכות גבוהה".

בפרמטרים של יחס לעבודה, יחסים בעבודה, משמעת, סדר בעבודה, יחסים עם קהל וכושר לנהל מו"מ ניתנו לתובע הערכה גבוהה מאד (א) או בין גבוהה מאד (א) לבין גבוהה (ב). כן המליץ מר קבילו לקדם את התובע לדרגה 13 מקצ"ט. על הערכה זו חתם אברהם כממונה עקיף.

69.4. בחודש אפריל 2000 הדו"ח נכתב על ידי קבילו. בהערכה המילולית כתב כך:

"פרחי כעובד יחיד בדפוס, מבצע עבודה נהדרת, הן מבחינת הניהול של בית הדפוס, והן מבחינת ביצוע העבודות המגוונות הנדרשות ע"י אנשי המכון. את הנ"ל הוא מבצע בקור רוח תוך מתן שירות אישי לכל דורש".

בפרמטרים של יחס לעבודה, יחסים בעבודה, משמעת, סדר בעבודה, ויחסים עם קהל ניתנה לתובע הערכה גבוהה או גבוהה מאד. כן המליץ מר קבילו להעניק לתובע תפקיד של מוביל טכני. על הערכה זו חתם אברהם כממונה עקיף.

69.5. בחודש אפריל 2001 הדו"ח נכתב על ידי קבילו. בהערכה המילולית כתב כך:

"מתפעל את הדפוס במכון. יום לשיפור ולרכישת ציוד חדש לדפוס ולמכון מבצע עבודתו ללא דופי, כשתמיד הנדרש ממנו מבוצע בזמן. מבחינה אישית משתף פעולה, סובלני ואכפת".

בפרמטרים של יחס לעבודה, יחסים בעבודה, משמעת, סדר בעבודה, ויחסים עם קהל ניתנה לתובע הערכה גבוהה או גבוהה מאד. על הערכה זו חתם אברהם כממונה עקיף.

69.6. בחודש אפריל 2002, דהיינו לאחר תחילת הפרשה, אכן חל פחות בהערכה המילולית לתובע, אם כי היא עדיין חיובית:

"מבצע את עבודתו בהתאם לנדרש. נותן שירות טוב לאנשי המכון".

--- סוף עמוד 23 ---

בפרמטרים של יחס לעבודה, יחסים בעבודה, משמעת, סדר בעבודה, ויחסים עם קהל ניתנה לתובע הערכה גבוהה. על הערכה זו חתם אברהם כממונה עקיף.

69.7. בחודש אפריל 2003, דהיינו לאחר שמערכת היחסים בין קבילו ואברהם לבין התובע עלתה על שרטון, חל שינוי מהותי בהערכה שניתנה לתובע. בפרמטר משמעת ניתנה לו הערכה נמוכה, ובהערכה המילולית נכתב:

"נדרש להקפיד על לוי' תקני במסגרת יום העבודה (מקלחת, אוכל, דיווח). מגיב בעוינות, ולמרות הדרישה לסדר לא מבצע ונוהג בחלק מהמקרים כרצונו".

ובפרק ההמלצות "לבדוק את נושא המשמעת אצל העובד".

69.8. העולה מהאמור לעיל כי עד שנת 2001, בטרם התפוצצה פרשת נ.כ. ניתנו לתובע הערכות חיוביות ביותר; בשנת 2002 ההערכה המילולית היא פחות חיובית אך טובה, ורק בשנת 2003 עת העימותים בין התובע לבין קבילו ואברהם התגברו ניתנה הערכה שלילית.

70. **מכתבי הערכה, מכתבי המלצה ותעודות הצטיינות:** מהנספחים שצורפו לתצהירו של התובע (נספח ב') ומסמכים שהוגשו בהליך (מוצגים 9/ת, 10/ת, 13/ת, 17/ת, 18/ת, 19/ת, 20/ת, 21/ת, 22/ת, 24/ת, 27/ת, 28/ת, 30/ת) עולה כי התובע נבחר למצטיין שטח בשנים 1994 ו-1998, וקיבל מכתבי הערכה מעובדים שונים במכון. בשנת 1998 המליץ קבילו למנות אותו כמוביל טכני (מוצג 7/ת), וגם המליץ להעניק לו התייעלות אישית (מוצג 8/ת), ואברהם המליץ להעניק לו קידום בדרגה (26/ת). גם בעבר ניתנו לתובע המלצות להעלאה בדרגה (15/ת, 16/ת, 23/ת, 25/ת, 29/ת).

71. אין בידינו לקבל את גרסת הנתבעים כי דו"חות ההערכה אינם משקפים את תפקודו של התובע, וכי הערכת העובד היא כלי לשפר את תפקודו של העובד (עדות אברהם, ע' 67, ש' 11 – 12), כי כל ההערכה שהיא פחות מ- א' (גבוהה מאד), מעידה כי יש בעיה (שם, ש' 14 – 15), ומכתבי ההמלצה ניתנו לתובע כדי לעודד אותו ולסייע לו לקבל קידום (עדות קבילו, ע' 78, ש' 14 – 21). אנו סבורים, כי תוכן ההערכות מדבר בעד עצמו, כמו גם המסמכים הרבים המעידים על איכות עבודתו של התובע ויחסו לעובדים ולעבודה. גם ד"ר גולמבק העיד כי התובע היה עובד טוב בדפוס (ע' 106, ש' 20). נציין גם כי בחקירתם הנגדית מיתנו אברהם וקבילו במידה משמעותית את גרסתם, כך שאברהם אישר כי "היו תקופות טובות ופיקים של

72. --- סוף עמוד 24 ---

73. **מצוינות** (ע' 64, ש' 5), וקבילו העיד כי טענתו אינה לגבי עבודה אלא לגבי "הפרת נהלים ומשמעת" (ע' 78, ש' 25 – 26). בהקשר זה יש להדגיש כי אין מחלוקת כי לא נערך לתובע בירור משמעותי כלשהו במהלך כל תקופת עבודתו במכון (עדות גולמבק, ע' 107, ש' 1 – 3; עדות אברהם, ע' 67, ש' 16 – 18).

74. כאמור, לאחר שהתובע לקה בהתקף לב הועבר התובע לעבודה במחלקת תחבורה. עיון בדו"חות הערכה של התובע לשנים 2004 עד 2006 מעלה כי ניתנו לתובע הערכות חיוביות, הן בהערכה המילולית והן בפרמטרים יחס לעבודה, יחסים בעבודה, משמעת, ויחסים עם קהל. בהערכה לשנת 2007 הוערך התובע בהערכה מספרית מסכמת כ"עובד בינוני", בעוד שההערכה המילולית היא "ממלא ברצון כל תפקיד שמוטל עליו ממלא את תפקידו בצורה טובה". נציין, כי בהערכה זו נעשו שינויים רבים בטיפקס בהערכה המסכמת, וחלק מההערכות המסכמות בסעיף 33 אינן מתיישבות עם ההערכה המפורטת באותו טופס. (ראו התייחסות לדו"ח הערכה זה בסעיף 90.6 להלן).

75. **כללו של דבר:** הן מדו"חות ההערכה, הן מהמסמכים הנוספים והן מהעדויות עולה כי עובר לפרשת נ.כ. התובע זכה להערכה רבה ותפקודו היה טוב מאד, ובוודאי לא הוכח כי התובע היה "עובד בעייתי" כנטען על ידי קבילו ואברהם.

לאחר פרשת נ.כ. חל שינוי בהתייחסות לתובע, שינוי שהוא בגדר "התנכלות":

76. התובע העיד הן בהודעותיו לנש"מ והן בהליך זה כי החל מחודש ינואר 2002 חל שינוי ביחסו של קבילו אליו. התובע העיד בהודעתו הראשונה בנש"מ מיום 29.4.2002 (מוצג 2/ת) כי השינוי ביחס בא לידי ביטוי בשינוי היחס הכללי (אי אמירת "שבת שלום", התחמקות מלשחות עמו קפה כבעבר), כעס על כך שביקר את נ.כ., ושלילת האישור לעבוד בימי שישי. בהמשך, התלונן התובע הן בפניו לנש"מ והן בהודעתו השנייה בנש"מ (מיום 28.11.2002) גם על "נייתוק מגע" מצד קבילו והעברת הנחיות באופן עקיף, סירוב לחתום על טופסי נוכחות שלו ומסמכים אחרים, הוצאת שמו מרשימת הטלפונים של המדור, עריכת בירור על שיחת טלפון חריגה ועריכת בירורים בנוגע לצילומים חסרים כביכול. כן העיד בניצבות כי מאז המקרה הוא מבודד חברתית ו"חברים במכון התחילו שלא לומר לי שלום".

77.

78. --- סוף עמוד 25 ---

79. התובע העיד בתצהירו כי קבילו הטיל פחד על כל העובדים במכון, ובאותה תקופה מי שדיבר עמו או עם נ.כ. הוטל עליו "חרם" על ידי קבילו, ובדרך זו הוא וגב' נ.כ. בודדו מיתר העובדים במכון. גם בחקירתו הנגדית העיד התובע כי עקב ההשפעה הגדולה שהייתה לקבילו בשטח הסיוע אנשים התרחקו ממנו וניתקו ממנו מגע (ע' 13, ש' 8 – 12; ע' 17, ש' 11 – 12).

80. קבילו הכחיש בתצהירו את טענות התובע כי התנכל לו או איים עליו. קבילו הכחיש כי "הטיל חרם" על מי שבא במגע עם התובע וגב' נ.כ., וכי בידד אותם מיתר העובדים. ההיפך הוא הנכון – הוא גזר על עצמו "בידוד" לנוכח אי הנעימות שנוצרה לאחר פתיחת החקירה, ונמנע מלהסתובב בין העובדים אלא לדברים הכרחיים הקשורים בעבודה; לא זו בלבד שלא התנכל לתובע, אלא התובע ניצל את המצב הרגיש בו היה שרוי על רקע החקירה, נהג להשמיץ אותו, להדליף נושאים מהחקירה שהגיעו לידיעתו, הודיע לאנשים כי קבילו אינו הממונה עליו ו"יעוף" בקרוב מתפקידו, והתנהג כאילו במתן עדותו בנש"מ קנה לעצמו חסינות; לאור יחסיהם הקרובים בעבר נפגע מהתנהגותו של התובע. קבילו הדגיש בתצהירו כי עוד לפני הגשת התלונה התובע החל להתרחק ממנו, ובהמשך גילה כלפיו עוינות, התרחק ממנו, הפסיק להזמין אותו לשתות קפה בחדרו או לאכול עמו צהריים, הפסיק לדבר עמו ואם היה נתקל בו היה שותק. כן העיד כי התובע הפסיק להגיע למפגשי קפה וועוגה בימי ה' ואף הפסיק להשתתף בקופה הקטנה המחלקתית ולהעביר אליו טופסי דיווח. לצד התנהגות זו הוא הפר באופן בוטה את כללי המשמעת, ובמקביל טען כי קבילו מתנכל לו. למרות האמור הקפיד במהלך כל התקופה לנהוג בתובע בהגינות ובאיפוק.

81. כמובהר לעיל, יש לראות בגדר "התנכלות" לא רק פגיעה ישירה בעובד או בתנאי עבודתו, אלא גם פגיעה המתבטאת באיום, בלחץ, בהדרה, בהשמצה או בכל דרך אחרת. כלומר, גם שינוי בהתייחסות לעובד, הבא לידי ביטוי, למשל, בשינוי מתכונת התקשורת למזכרים פורמאליים בכתב, התעלמות מהעובד והעברת

הנחיות אליו באופן עקיף בלבד, בידוד העובד באירועים חברתיים וכיו"ב הוא בגדר "התנכלות". מעבר לכך נוסף כי כאשר הנילון הוא הממונה יש משמעות רבה לדבריו, למעשיו, ולמסרים שהוא מעביר, בין מפורשים ובין משתמעים. מטבע הדברים, עובדים מבקשים לרצות את הממונה עליהם וחוששים מלהתעמת עמו, ויתאימו את התנהגותם ומעשיהם ל"רוח המפקד". כך, אם הממונה משנה את יחסו לעובד שהוא עד, התנהגותו עלולה לשרר לעובדים האחרים מסר לפיו יש לנהוג כך כלפי אותו עובד ולגרור בפועל לחרם ולבידודו של אותו עובד. זאת ועוד.

82. --- סוף עמוד 26 ---

83. פעמים רבות "התנכלות" תבוא לידי ביטוי לא במעשים ודיבורים מפורשים, אשר סביר להניח שבמקרים רבים הנילוני יימנעו מהם, אלא דוקא בהתנהגות והעברת מסרים באופן בלתי מפורש, אשר משמעותם ותוצאתם היא התנכלות לעובד.

84. אין מחלוקת כי לאחר התפוצצות פרשת נ.כ. נוצרה בין התובע לבין קבילו מערכת יחסים מתוחה ובעייתית, כאשר משלב מסוים חל נתק והם "דיברו" ביניהם, אם בכלל, באמצעות מזכרים (מוצג ת/12; נספח ב' לתצהיר קבילו). בסיכומי המדינה נטען כי השינוי שחל ביחסים בין קבילו לבין התובע הוא היווצרות "מערכת יחסים מתוחה". ופחות חברית מבעבר", ואינו בגדר "התנכלות". על יסוד התרשמותנו ממכלול העדויות והראיות הגענו למסקנה כי אנו מעדיפים את גרסתו של התובע, וכי אכן לאחר התפוצצות פרשת נ.כ. חל שינוי בהתייחסותו של קבילו לתובע, שינוי שגרם גם לעובדים האחרים בשטח לשנות את יחסם לתובע ולהתנתק ממנו, ויש לראות בשינוי זה "התנכלות".

85. כפי העולה מחומר הראיות היחסים בין התובע לבין קבילו קודם לפרשת נ.כ. היו יחסים חבריים, ולעתים הם אף נפגשו מחוץ לשעות העבודה (סעיף 6 לתצהיר גב' רצון; עדות גב' רצון ע' 89, ש' 5; עדות קבילו, ע' 78, ש' 1 – 7). נציין כי קבילו אף העיד בתצהירו כי פנה לתובע עם התפוצצות הפרשה "כיוון שהיינו קרובים" (סעיף 12 לתצהיר). לאחר שקבילו פנה לתובע, ביקש ממנו התובע שלא להיות מעורב בפרשה. אנו סבורים, כי לאחר שהתובע ביקש מקבילו שלא לערב אותו בפרשה, קבילו נפגע מתגובתו של התובע, שכן ציפה כי התובע "יעמוד לצדו" בפרשה זו.

86. פגיעה זו התעצמה לאחר שנודע לקבילו כי התובע נמצא בקשר עם נ.כ. וביקר אותה, מעשה שהכעיס את קבילו. לעניין ביקורו של התובע אצל נ.כ. נציין:

86.1. כבר בהודעתו הראשונה בנש"מ מיום 29.4.2002, העיד התובע כי קבילו כעס עליו לנוכח העובדה שביקר את נ.כ. (ע' 2, ש' 9). נציין, כי התובע התייחס לעניין זה באופן ספונטאני, עת העיד כללית על האירועים, ולא בתשובה לשאלה אם קבילו התנכל לו בעבודה. אנו סבורים, כי העובדה שהתובע העיד ספונטאנית כי קבילו כעס עליו בשל הביקור אצל נ.כ. כבר בהזדמנות הראשונה בה העיד על האירועים מעידה על אמינות גרסתו.

86.2. התובע העיד בתצהירו כי לאחר שנודע לקבילו כי ביקר את נ.כ. זימן אותו קבילו לחדרו, התפרץ עליו בכעס ו"נזף" בו על כך שביקר את נ.כ. (סעיף 20 לתצהירו). בתצהירו, לא הכחיש קבילו כי התקיימה שיחה בעניין הביקור

86.3. --- סוף עמוד 27 ---

86.4. אצל נ.כ., אולם טען כי התובע ביוזמתו סיפר לו על הביקור, והוא הגיב לדברים וניסה להמשיך בשיחה, והתובע "המשיך להתעקש ולספר לי על הביקור בפרטי פרטים" (סעיף 15 לתצהירו). לעומת זאת, בחקירתו הנגדית העיד קבילו כי לא ידע ש.כ. התמוטטה לאחר הגשת התלונה ופונתה באמבולנס וכי לא ידע שהתובע ביקר את נ.כ. (ע' 80, ש' 18 – 22). אין זה סביר בעינינו כי העובדה ש.כ. פונתה לבית חולים לא הייתה ידועה לקבילו. יתר על כן. גרסתו כי לא ידע שהתובע ביקר את נ.כ. סותרת חזיתית את האמור בתצהירו.

86.5. כללו של דבר: אנו מעדיפים את גרסתו של התובע, כי קבילו כעס על העובדה שביקר אצל נ.כ.

87. במקביל, החל מראשית שנת 2002, התרחשו אירועים, שאנו סבורים כי יש בהם כדי להעיד על התנכלות לתובע.

88. **חייב התובע לדווח על יציאות:**

88.1. התובע העיד כי לאחר שנודע לקבילו כי ביקר את נ.כ. (ולמרות שהביקור נעשה בשעות הערב ולא בשעות העבודה) הודיע לו קבילו כי עליו לדווח לו אישית על כל יציאה שלו מהמכון. זאת, בניגוד להתנהלות שהייתה בעבר, לפיה דיווח על כך לקבילו ולמזכירות השטח, החתים כרטיס נוכחות ביציאתו, כאשר היציאות אושרו בכל חודש על ידי אברהם וקבילו (סעיפים 22 עד 25 לתצהירו של התובע). קבילו העיד בתצהירו כי מאז שהוגשה התלונה נהג התובע לצאת מהמכון פעמים רבות במהלך שעות העבודה מבלי שידוע לו על כך, ובנוסף נהג לצאת להפסקות ארוכות. כיון שהעניין נמשך הורה לתובע להודיע לו על כל יציאה בשעות העבודה מחוץ למכון, בעל פה או בכתב, ובהעדרו למר יעקב ראשון (סעיף 16 לתצהיר קבילו). בעניין זה אנו מעדיפים את גרסתו של התובע, מנימוקים שיפורטו להלן.

88.2. בניגוד לנטען על ידי המדינה בסיכומים, התובע לא שינה את גרסתו בחקירה נגדית, וגם בתצהירו וגם בחקירה נגדית העיד כי תמיד דיווח על יציאותיו, למזכירת השטח או לקבילו (השוו סעיפים 22 – 25 לתצהירו של התובע לעדותו של התובע בחקירה נגדית, ע' 18, ש' 28 – 37).

88.3. קבילו אישר בעדותו כי לראשונה הוציא מזכר בכתב לתובע בעניין ביום 4.3.2002 (ת/12), וכי בעבר לא יצא מזכר בעניין זה (ע' 81, ש' 16). הטענה כי

88.4. --- סוף עמוד 28 ---

88.5. לאחר הגשת תלונתה של נ.כ. חל שינוי בהתנהלות התובע בעניין יציאות במהלך העבודה או יציאה להפסקות (מקלחת, ארוחות) אשר חייבו הוצאת מזכר כזה לא הוכחה. סמיכות הזמנים בין ביקורו של התובע אצל נ.כ. אשר קבילו לא ראה אותו בעין יפה לבין הוצאת המזכר מיום 4.3.2002, והעובדה שלאחר הביקור הוצא מזכר כזה בפעם הראשונה, מביאות אותנו למסקנה כי הדרישה מבטאת שינוי יחסו של קבילו לתובע, שינוי שהוא בגדר "התנכלות".

88.6. נוסף, כי המעבר לתקשורת באמצעות מזכרים בכתב במקום מתן הנחיות ישירות היא כשלעצמה מהווה שינוי יחסו לתובע ויצרת אווירה שלילית כלפי התובע, ולצד זה העברת מסר לעובדים האחרים, שתוצאתה בידודו מהמקום החברתי במקום העבודה, כמפורט בהמשך.

89. **מחיקת שמו של התובע מרשימת הטלפונים:**

89.1. התובע העיד בתצהירו כי קבילו "דאג" למחוק את שמו ואת פרטיו האישיים מכל רשימות הטלפונים של העובדים תחתיו (סעיף 33 לתצהיר התובע). לתצהירו של התובע צורפו רשימות טלפונים, ומהרשימה נספח ח(3) אכן נמחק שמו של התובע.

89.2. קבילו טען בתצהירו כי הרשימה אינה ספר הטלפונים היוצא מטעם המכון, אלא יוזמה פרטית של אחד העובדים במחלקה, ומדובר ברשימה שאינה באחריותו או בשליטתו. נמסר לו, כי כיון שהתובע הפסיק להגיע לשעת "קפה ועוגה" שקיימו העובדים וסירב להשתתף בקופת העובדים המשמשת לצורך אירועים מחלקתיים הוחלט שלא לרשום את שמו באותה רשימת טלפונים, אולם הוא לא היה מעורב בעניין (סעיף 23 לתצהיר קבילו).

89.3. מטעם הנתבעים העיד בעניין זה מר ירון לביא, אשר העיד כי הוא מרכז את רשימת הטלפונים של עובדי תחום חשמל ותקשורת במכון. לגרסתו בתצהירו, הרשימה הוכנה מתוך יוזמה שלו ואינה פרי תכתיב או נוהל מצד הממונים עליו; רשימת הטלפונים משמשת לצרכים חברתיים של עובדי התחום כגון ריכוז שמות המשתתפים בשעת "קפה ועוגה" ביום ה', איסוף כסף לקופה קטנה וכן לצרכי עבודה מידיים; בתחילת שנת 2002 הפסיק התובע להיות בקשר עם אנשי התחום ולא הגיע יותר לשעת "קפה ועוגה", ולכן בשלב בו עדכן את רשימת הטלפונים עקב שינויים פרסונאליים נוספים הסיר את שמו של התובע מהרשימה כמו גם שמותיהם של שני עובדים

89.4. --- סוף עמוד 29 ---

89.5. נוספים; ההחלטה להסיר את שמו של התובע מהרשימה נעשתה על דעתו בלבד ואיש לרבות קבילו לא הורה לו לעשות כן; אין בינו לבין התובע כל כססוך, ועדכון רשימת הטלפונים נעשה משיקולים ענייניים.

89.6. אולם, מעדותו של מר לביא עלה כי אין בסיס לטענה כי מדובר ברשימה שהוכנה לצורך מפגשי "קפה ועוגה". כך, אישר מר לביא בעדותו כי הרשימה היא גם "**לצרכי עבודה מידיים**" (ע' 114, ש' 21); מר לביא אישר כי עובד בשם אלי שוע השתתף במפגש "קפה ועוגה", אולם ברשימה ממנה נמחק שמו של התובע (נספח ח(3) לתצהיר התובע) שמו של אלי שוע לא מופיע. כמו כן, ברשימה מופיעות "פונקציות" שונות במכון (בקרה, מכבסה וכו') אשר ברור כי אינן משתתפות בסבב "קפה ועוגה". כאשר עומת עם כך העיד מר לביא כי "**זו הייתה רשימה שהוכנה בלי מטרה כלאחר יד. לא יכול לזכור תאריכים. יש פה גרסאות מזמנים שונים, אני לא יודע מתי ואיך. אני לא רובוט, לא יכול לקשור את התאריכים**" (ע' 115, ש' 11 – 13). ובהמשך, עת עומת עם כך שמופיעים טלפונים של גורמים שונים אשר אינם משתתפים בסבב "קפה ועוגה" העיד "**זה רשימה כלאחר יד ולבוא ולמצוא ניסוחים מעורפלים זה הרשימות שאני שמתיי**" (שם, ש' 17 – 18). לאור האמור, אנו מעדיפים את גרסתו של התובע בתצהירו ובעדותו (ע' 8, ש' 7 – 18), לפיה הרשימה ממנה הושמט שמו של התובע לא הייתה רשימת מפגשי "קפה ועוגה" אלא רשימת כל עובדי המחלקה ששימשה לצרכי עבודה. זאת ועוד. לא הוצג בפני בית הדין "ספר הטלפונים היוצא מטעם המכון" או כל רשימה אחרת ששימשה לצורכי עבודה בה מופיע שמו של התובע. מכאן, כי רשימה זו היא הרשימה עמה עבדו במחלקה.

89.7. לא מצאנו כל הסבר סביר להשמטת שמו של התובע מרשימת העובדים, וכאמור הופרכה גרסת הנתבעים כי מדובר ברשימה של העובדים המשתתפים במפגש "קפה ועוגה", ועדותו של מר לביא בעניין השמטת שמו של התובע מהרשימה לא הייתה מהימנה. לנוכח העובדה כי הרשימה בה לא נכלל שמו של התובע היא דוקא מהתקופה שלאחר התפוצצות פרשת נ.כ., ובהעדר הסבר אחר, אנו מקבלים את גרסת התובע כי השמטת שמו מהרשימה אינה מקרית והיא חלק מההתנכלות כלפי התובע. בהקשר זה יש לציין כי התובע בעדותו בנש"מ ביום 29.4.2002 העיד כי התנהלות דומה נקטה כלפי נ.כ., עת הושמט שמה מרשימת הטלפונים (ע' 1, ש' 18).

90.

91. --- סוף עמוד 30 ---

92. ראייה נוספת ליחסו של קבילו לתובע, ולתוצאה שהייתה לכך – בידודו החברתי של התובע – היא העובדה שמר לביא העיד כי עת קבע את סדר הישיבה בחתונתו, אזי לנוכח העובדה כי "**בתקופה של החתונה היתה מריבה בין התובע ואורי [קבילו] ולכן החלטתי להפריד ביניהם**", וכי כל העובדים של המחלקה ישבו יחד והתובע ואשתו ישבו בשולחן נפרד, עם עובדים ממחלקה אחרת של המכון (ע' 113, ש' 21 – 24). בהקשר לעדותו זו של לביא יש להדגיש שני אלה: **האחד** – מעדותו עולה כי בעיני עובדי המחלקה מערכת היחסים בין קבילו לבין התובע לא הייתה רק "מערכת יחסים מתוחה" אלא שררה ביניהם "מריבה", עד כדי כך שלא ניתן היה להושיבם בשולחן אחד; **השני** – גם אם קבילו לא ביקש במפורש ממר לביא להושיב את התובע בשולחן נפרד או להשמיט את שמו של התובע מרשימת הטלפונים, יחסו לתובע גרר "יישור קו" על ידי עובדי המחלקה ולבידודו החברתי של התובע.

93. אין בידינו לקבל את גרסתו של קבילו בתצהירו כי התובע הוא זה שיצר את הנתק, תחילה בינו לבין קבילו ואח"כ בינו לבין כל העובדים, עת הפסיק להגיע למפגשי "קפה ועוגה". אנו מעדיפים את גרסתו של התובע, שהועלתה ב"זמן אמת" כבר בעת חקירתו הראשונה בנש"מ ביום 29.4.2002, כי מאז התפוצצות הפרשה חל שינוי ביחסו של קבילו אליו, שינוי שבא לידי ביטוי בהתעלמות ממנו וביצירת נתק, מתן הנחיות באופן עקיף, תקשורת במזכרים בכתב, באירועים המפורטים לעיל וכן במניעת אישור לעבוד בימי שישי (ראו סעיף 67 ואילך להלן). השינוי ביחסו של קבילו גרם לעובדים האחרים "ליישר קו", וכפועל יוצא מכך סבל התובע מבידוד חברתי.

94. נדגיש, כי לא נעלם מעינינו כי לאחר שמערכת היחסים בין התובע לבין קבילו התדרדרה, גם התנהלותו של התובע לא הייתה נקייה מרוב. כך למשל, התובע סירב להעביר לקבילו יומנים המתעדים את הצילומים במכונת הצילום, ובהם נתונים הדרושים לצורך קבלת החלטה בדבר רכישת מכונת צילום חדשה, ואף אמר לו כי גרס אותם (עדות התובע ע' 22, ש' 10 – 19). מטבע הדברים, התדרדרות במערכת היחסים והעובדה שהתובע חש מותקף גרמה גם לתובע להגיב שלא כראוי להוראות או לבקשות שהופנו אליו. אולם, אנו סבורים כי שורש הדברים הוא בהתנכלות ממנה סבל התובע מאז התפוצצה פרשת נ.כ., ודוחים את הגרסה כי התובע הפר משמעת ונוהלים, או כי התובע חש כי יש לו "חסינות" לאחר הגשת תביעתו.

--- סוף עמוד 31 ---

הפסקת עבודתו של התובע בימי שישי:

95. התובע טען כי במשך תקופה ארוכה שקדמה לפרשת נ.כ. עבד באופן סדיר וקבוע בימי שישי, וכחלק מההתנכלות כלפיו, החל מאמצע חודש פברואר 2002, לא ניתן לו אישור לעבוד בימי שישי.

96. הנתבעים טענו כי אין במכון אישורים קבועים לעבודה בימי שישי, והחלטה בעניין זה מבוססת על צרכי עבודה ספציפיים, ומאושרת על ידי הממונים והנהלת המכון רק לצרכים דחופים ומיוחדים, כאשר הנוהל הוא שאישור הממונה ניתן באופן פרטני לעובדים, מידי שבוע, ורק כאשר נדרשת עבודה בימי שישי לביצוע משימות דחופות וחיוניות. האישור הפרטני של הממונה מועבר לראש השטח, וזה מעביר את הפניות שאושרו על ידו לאישור מנהל המכון; בניגוד לגרסתו של התובע כי הועסק במשך כל השנים בימי שישי, הרי בחקירתו הנגדית הודה שעבד בקביעות בימי שישי רק בשנת 2001; התובע הועסק בימי שישי בפרויקט מיוחד של העתקת דו"חות ארכיון שהוחלט לבצעו בימי שישי, ועם התקדמות הפרויקט והתמעטות הדו"חות לצילום לא היה צורך לרכז פעילות בתחום זה בימי שישי בלבד, ולכן לא הייתה הצדקה לאשר לתובע עבודה בימי שישי כדבר שבשגרה; עוד טענו כי החל מחודש יולי 2002 מדיניות המכון הייתה לצמצם עבודה בשעות נוספות ובימי ו'.

97. התובע (וגם העדה מטעמו) לא חלק על קיומו של נוהל כאמור, אולם טען כי עד חודש פברואר 2002 ניתן לו באופן קבוע אישור לעבוד בימי שישי, אלא אם הודיע כי אינו יכול לעבוד ביום ו'; התובע טען כי עבד בימי שישי לא רק על פרויקט הדו"חות, ובכל מקרה פרויקט זה לא הגיע לסיומו בחודש פברואר 2002; העבודה בשעות נוספות ובימי ו' צומצמה רק משנת 2003. כן העידה גב' דובדבני כי לתובע בלבד נמסר מזכר מיום 23.9.2002 בעניין עבודה בשעות נוספות ובימי שישי.

98. אין מחלוקת, שלעובד אין זכות קנויה לעבוד בשעות נוספות, וכי בסמכותו של המעביד לקבוע מעת לעת אם יש צורך בעבודה בשעות נוספות, במסגרת הפרווגטיבה הניהולית שלו. אולם, "הפרווגטיבה הניהולית היא כוח שיש להפעיל בתום לב, בשום שכל ובמידתיות. השימוש בכוח זה אינו בלתי מוגבל. לא ניתן להצדיק החלטה לא עניינית או לא מאוזנת בתירוץ שניתנה במסגרת הפרווגטיבה הניהולית" [ע"ע (ארכצ) 506/09 רות הורביץ – עמותת בית חנה,

99. --- סוף עמוד 32 ---

100. מיום 24.10.2010. לפיכך, יש לבחון אם במקרה הנדון ההחלטה שלא לאשר לתובע לעבוד בימי שישי נתקבלה משיקולים ענייניים ובתום לב.

101. לאחר בחינת העדויות והראיות ועל יסוד התרשמותנו מהן, הגענו לכלל מסקנה כי הוכח שהחל מחודש פברואר 2002 נשלל מהתובע האישור לעבוד בימי שישי שלא מסיבות ענייניות של צרכי העבודה. עם זאת, גם על יסוד עדותו של התובע ועדות גב' דובדבני, אנו קובעים כי טענת התובע הוכחה בנוגע לשנת 2002 בלבד. נדגיש, כי הנתבעים ניסו למזער את טענתו של התובע לשני ימי שישי בחודש פברואר 2002, אולם ברור כי תלונתו של התובע הן בזמן אמת והן בתביעתו התייחסה לשלילה גורפת של האישור לעבוד בימי שישי מחודש פברואר 2002 ואילך, ולא לשני ימי שישי (15/2 ו- 22/2) בלבד.

--- סוף עמוד 33 ---

102. אנו מקבלים את גרסתו של התובע מנימוקים אלה:

102.1. לאור המסקנה אליה הגענו בעניין שינוי היחס לתובע בראשית שנת 2002, עצם העובדה שהתובע עבד בקביעות בימי שישי במהלך תקופה ממושכת עובר לחודש פברואר 2002 (ובכך מודים גם הנתבעים – ראו סעיף 51 לסיכומי המדינה) והחל מחודש פברואר 2002 לא ניתן לתובע אישור לעבוד בימי שישי מעוררת חשד כי יש קשר בין אי מתן אישור לעבוד בימי שישי לבין פרשת נ.כ. וביקורו של התובע אצל נ.כ.

102.2. עדותה של גב' דובדבני לפיה עד חודש פברואר 2002 היה לתובע "כמעט אישור אוטומטי" לעבודה בימי שישי, וכי בשנת 2002 ניתנו אישורים לכל העובדים לעבוד בימי שישי, וכי "בדרך כלל לא היו מקרים שאנשים ביקשו לעבוד ולא אישור להם" (ע' 44, ש' 11 – 22), וכי בשנת 2002 עדין היה עומס עבודה (ע' 45, ש' 7 – 10) מהימנה עלינו. נכון, כי גב' דובדבני גם אישרה בעדותה כי לא אישרו לעבוד בימי שישי "לכל מי שרצה" (שם, ש' 20), אבל התמונה המתקבלת מעדותה היא שבתקופה הרלוונטית – שנת 2002 – ככלל ניתן לעובדים בשטח סיוע שרצו בכך אישור לעבוד בימי שישי, ובכל מקרה לתובע היה אישור קבוע לעבוד בימי שישי, וכי אפשרות זו נשללה מהתובע החל מחודש פברואר 2002.

102.3. בידי הנתבעים כל הנתונים על אישורים לעבודה בימי שישי שניתנו לעובדים בשטח סיוע. למרות האמור, הנתבעים לא הציגו כל ראיה לתמיכה בטענתם כי החל משנת 2002, ובמיוחד החל מחודש יולי 2002, בה נתקבלה החלטת הנהלה כי יש לצמצם את היקף העבודה בשעות נוספות ובימי שישי, הופחת היקף העבודה בשעות נוספות ובימי שישי בשטח סיוע, כנטען בסעיף 17 לתצהירו של אברהם. זאת ועוד. לטענת קבילו בתצהירו, האישור לעבודה בימי שישי ניתן לאחר שנמסר לו על ידי מר ליאני, מנהל הארכיון, על העברת חומר לתובע (סעיף 20 לתצהיר קבילו), אולם מר ליאני לא זומן לעדות ולא הוצגה כל ראיה להוכחת הטענה כי פרויקט הדו"חות הסתיים. גם הטענה כי הייתה החלטת הנהלה בדבר צמצום היקף צילומי הצבע (סעיף 17 לתצהירו של אברהם) נטענה בעלמא, ולא הובאה כל ראיה לתמיכה בה. הימנעות מהבאת ראיות כמפורט לעיל פועלת לחובת הנתבעים.

102.4.

102.5. --- סוף עמוד 34 ---

102.6. זאת ועוד. גם אם ניתן לקבל שחלה ירידה בצורך בעבודתו של התובע בימי שישי, אין זה סביר כי החל מאמצע חודש פברואר 2002 לא היה אפילו שבוע אחד בו נדרשה עבודתו של התובע בימי שישי. העובדה שהחל מחודש פברואר 2002 לא ניתן לתובע אישור לעבוד בימי ו' באופן גורף ומוחלט מחזקת את גרסת התובע כי אי מתן האישור לא היה בשל טעמים ענייניים.

103. המסקנה אליה הגענו מתחזקת גם ממשלוח המזכר ביום 23.9.2002 לתובע, כמפורט להלן.

103.1. ביום 23.9.2002 הכתיב אברהם מזכר בעניין עבודה בשעות נוספות/בימי שישי (נספח א' לתצהירו של אברהם), ובו הבהרה כי "מדיניות המכון לא לאשר עבודה בשעות נוספות ובפרט בימי שישי למעט נושאים חריגים שמחייבים עבודה בנושאי תחזוקה/בטיחות", וכי "למקרים אלה נדרש אישור פורמאלי דרך ראש תחום/ראש השטח, עם תיעוד מפורט מנומק". בשולי המכתב נכתב "הערות: שעות העבודה הרגילות א' – ה' בין 7:50 – 16:40". המכתב מוען למשה אביטל, לקבילו, למנחם איריס ולחנוך לוי (ראשי תחום ומדורים בשטח סיוע) ולד"ר עמרם גולומב – הסגן לתפעול.

103.2. גב' דובדבני העידה כי נדרשה להוסיף בכתב יד על המכתב "למורנה [התובע] לידיעתך - בהתאם להנחיית ראש השטח" ולמסור את המכתב לתובע בלבד, וכי אף אחד מהנמענים האחרים לא קיבל את המכתב. בעדותה בבית הדין הוסיפה כי בעת שהדפיסה את המכתב היו לידה אברהם וקבילו, וכי ההערה בעניין שעות העבודה הוספה על ידי קבילו, על מנת שהתובע לא יגיע לעבודה מוקדם בבוקר (סעיף 8 ונספח א' לתצהירה; ע' 41, ש' 22 – 25). הנתבעים טענו כי המכתב הופץ לכל הנמענים, ולתמיכה בטענה זו הציגו את נספח ב' לתצהירו של ד"ר גולומב, ממנו עולה כי קיבל את המכתב. אולם, גם אם אכן המכתב הופץ לכל הנמענים לו, לא הובאה על ידי הנתבעים כל הסבר לכך מדוע לתובע בלבד, מכל עובדי שטח סיוע, הופץ אישית מכתבו של

אברהם, שעל פי נוסחו הוא מכתב הנחייה לראשי התחומים, ומדוע הוספה ההערה בדבר "שעות העבודה". לעניין זה העיד אברהם כי אינו זוכר את ההזדמנות שבה ביקש להפיץ העתק מהמזכר למר פרחי, וכי "ככל שהיה אירוע כזה" ייתכן שכוונתו הייתה לוודא שההוראה תגיע ישירות מהנהלת השטח לתובע, כדי למנוע עימות מיותר בנושא זה בין התובע לבין קבילו (סעיף 20 לתצהירו). לטעמנו, הסבר זה אינו משכנע, ובכל מקרה אינו מסביר את

103.3. --- סוף עמוד 35 ---

103.4. ההערה בעניין שעות העבודה, ובעניין זה מקובלת עלינו עדותה של גב' דובדבני כי הערה זו הוספה לבקשת קבילו. לטעמנו, מסירת מזכר זה לתובע לבדו מכל עובדי שטח סיוע מעידה על מודעות שהתנהלות כלפיו בעניין האישור לעבודה בימי שישי היא בעייתית ולכן הוכן מסמך זה, ל"כיסוי" ההתנהלות. יתר על כן. הנתבעים לא הביאו כל ראיה כי המזכר או ההנחיה הכלולה בו הופצו לעובדי השטח האחרים.

104. **כללו של דבר:** הוכח כי אי מתן אישור לעבוד בימי שישי לא נבע משיקולים ענייניים של צרכי עבודה. לפיכך, מדובר בפגיעה בתובע על פי סעיף 7 לחוק [שונין הזדמנויות בעבודה](#), המהווה "התנכלות" על פי סעיף 7 לחוק [למניעת הטרדה מינית](#).

105. כאמור, גב' דובדבני אישרה בעדותה כי בשנת 2003 בוטל האישור לעבודה בימי שישי לכלל העובדים (ע' 44, ש' 14). גם התובע אישר בעדותו כי העובדים האחרים הפסיקו לעבוד בשעות נוספות בשנת 2003, אם כי לדבריו העובדים האחרים המשיכו לעבוד בימי שישי עד סוף שנת 2003 (ע' 9, ש' 2 – 28). לאור האמור, אנו קובעים כי זכאות התובע לפיצוי על אי שיבוץ בעבודה בימי ו' היא לתקופה מיום 15.2.2002 עד יום 31.12.2002. בכפוף להוכחת סכום הפיצוי. כמפורט בסעיף 147 להלן, אנו סבורים כי התובע לא הוכיח את סכום הפיצוי.

התנהלות אברהם כלפי התובע:

106. התובע העיד בתצהירו כי פנה לאברהם בבקשה שיסייע לו מול קבילו, ביקש מאברהם להעביר אותו לעבוד תחת ממונה אחר, אולם פנייתו לא נענתה. בהודעתו בנש"מ ביום 28.11.2002 העיד כי בתגובה לבקשתו אברהם אמר לו שיוכל להעבירו לתפקיד אחר והוא ראה בכך איום. כן העיד כי אברהם נתן גיבוי לקבילו, והיה שותף להתנכלויות כלפיו – שלילת האישור לעבוד בשעות נוספות, עריכת שיפוץ בחדרו. שיא ההתנכלות היה ויכוח חריף בינו לבין אברהם ביום 26.5.2003, אשר גרם לו להתקף לב, שהוכר כפגיעה בעבודה.

107. אברהם הכחיש בתצהירו כי התנכל לתובע או נתן גיבוי למעשי התנכלות כלפיו. אברהם העיד בתצהירו כי לאחר הגשת התלונה נגד קבילו השתררה מתיחות בין קבילו לבין התובע. על כך למד מתלונות קבילו על התובע ומכך שהתובע החל לעקוף את קבילו ולפנות אליו ישירות; אברהם אישר בתצהירו כי התובע פנה אליו

108. --- סוף עמוד 36 ---

109. וביקש להיות מועבר לאחריות ממונה אחר בטענה שהוא סובל מהתנכלות מצד קבילו. אולם, התובע לא פירט בפירוט בצורה מניחה את הדעת מקרים או אירועים שבשלם הוא טוען להתנכלות מצד קבילו, שהצדיקו הכפפתו לממונה אחר; עם זאת, ציין בפני התובע כי אם תתעורר בעיה בעתיד עם מר קבילו הוא יכול לפנות אליו, ואף הגביר את תדירות ביקוריו בדפוס מעבר למתחייב מצרכי העבודה, ובכל פעם שהועלתה בעיה שקשורה ביחסי עבודה בין התובע לבין קבילו טיפל בה בהזדמנות הראשונה; לאורך כל הדרך היה יחסו אל התובע קורקטי ומקצועי, ומעולם לא צעק עליו ולא התנכל לו.

110. בכל הנוגע לאברהם, ניתן לחלק את טענותיו של התובע לשני ראשים: האחד – שינוי היחס כלפיו, מתן גיבוי להתנכלויות קבילו כלפיו והימנעות מפעולה בעניין זה, למרות פניותיו של התובע אליו; השני – התנכלויות במישרין של אברהם. להלן, נתייחס לשני הנושאים בנפרד.

1) שינוי היחס ומתן גיבוי לקבילו:

111. כאמור, התובע פנה לאברהם בתלונה כי קבילו מתנכל לו עקב מתן עדותו וביקש ממנו כי ימונה לו ממונה אחר. בעת שהתובע פנה לאברהם, הוא לא ידע כי תלונתה של נ.כ. הוגשה גם כנגד אברהם.

112. ספק בעינינו, אם מן הראוי היה כי אברהם יטפל בתלונה זו של התובע. ראשית, וכפי שיפורט גם בהמשך, אנו סבורים כי לנוכח העובדה שמדובר בתלונה על התנכלות עקב עדות בתלונת עובדת על הטרדה מינית, מן הראוי שתלונה זו הייתה מטופלת על ידי הממונה על פי [חוק למניעת הטרדה מינית](#) במקום העבודה. שנית, כאמור לעיל, תלונתה של נ.כ. הוגשה גם כנגד אברהם, ועדותו של התובע נגבתה בהתייחס לתלונתה של נ.כ., כלומר שימשה חלק מחומר החקירה גם בענייניו של אברהם. בנסיבות אלה, נראה כי מן הראוי היה שתלונתו של התובע תועבר לטיפול גורם אחר במכון, שאינו מעורב בפרשת נ.כ., ולא תטופל על ידי אברהם, שהיה נילון בתלונה של נ.כ.. לאמור לעיל יש להוסיף כי למרות העובדה שאברהם טען בעדותו כי יחסיו עם קבילו היו יחסי עבודה כיחסי עם התובע, אישר אברהם בעדותו כי הוא וקבילו מכירים משירותם המשותף בצבא והוא המליץ על קבלתו של קבילו לעבודה במכון (ע' 63, ש' 8 – 13).

113. התובע העיד כי תגובתו של אברהם לפנייה אליו היתה "אתה נכנסת למערבולת מסוכנת שבכלל לא שייכת לך, כעת יש לך הזדמנות לצאת ממנה". התובע העלה

114. --- סוף עמוד 37 ---

115. גרסה זו כבר במכתבו לגלעדי מיום 25.8.2002 (נספח יד' לתצהירו) ובהודעתו לנש"מ מיום 28.11.2002 (מוצג ת/2). נציין, כי הכחשתו של אברהם לכך שאמר משפט זה הייתה "הכחשה רפה" (ע' 74, ש' 10 – 15). התבטאות זו אינה מעידה על התייחסות רצינית וראויה לתלונתו של התובע, ולמעשה מאשימה אותו במצב הדברים שנוצר בינו לבין קבילו. יחד עם זאת, איננו סבורים כי באמירה זו איים אברהם על התובע, או ניסה לשדל אותו לסייע לקבילו ולו בחקירה המשמעתית נגדם. מה גם, ששיחה זו התנהלה לאחר שהתובע העיד בנש"מ.

116. גב' דובדבני, מזכירתו של אברהם, העידה כי לאחר שהתובע מסר את עדותו בנציבות "אברהם שינה את יחסו לפרחי [התובע] ב-180 מעלות" והחל להתנכל לו "ולחפש" אותו בעבודה (סעיפים 6 ו-7 לתצהירה של דובדבני). אנו נותנים אמון בעדותה של גב' דובדבני, ומקבלים אותה. בהקשר זה נציין כי גב' דובדבני הייתה מזכירתו של אברהם במשך 17 שנה, שררו ביניהם יחסי עבודה טובים, והנתבעים לא הצביעו על סיבה כלשהי לכך שתעליל על אברהם.

117. כאמור לעיל, הגענו לכלל מסקנה כי התובע סבל מהתנכלות של קבילו, שבאה לידי ביטוי בשינוי היחס אליו, שינוי שגרר גם התנכרות של עובדי השטח האחרים לתובע, ושליטת האפשרות לעבוד בימי שישי. אברהם היה שותף לשליטת האישור שניתן לתובע לעבוד בימי שישי, ואף הכין מזכר ביום 23.9.2002 שנמסר לתובע לבדו מכל עובדי השטח. כמו כן, על אף שלטענת אברהם הוא "טיפל" בכל בעיה שקשורה ביחסי עבודה בין התובע לבין קבילו, הרי מהראיות עולה כי ה"טיפול" היה מתן גיבוי כמעט מוחלט לקבילו, ולא בדיקה עניינית והתייחסות לטענותיו של התובע. בהקשר זה נציין כי לסיכום פגישה שערך אברהם (נספח ד' לתצהירו של התובע) הגיב התובע במכתב מפורט (ת/14), ובו שב על בקשתו להכפיף אותו לממונה אחר. לא הובאה בחומר הראיות כל התייחסות של אברהם למכתבו ולבקשתו של התובע.

2) פעולות של אברהם:

118. שינוי סביבת העבודה של התובע:

118.1. התובע העיד בתצהירו כי בחודש ינואר 2003 נערכו שיפוצים בחדרו, אשר הוקטן, וכן נמנעה ממנו האפשרות לאוורר את החדר. לגרסתו, הדבר נעשה ללא תכנון מראש, וללא שהובא לידיעתו כי מתוכנן שיפוץ בחדר. לאחר

118.2. --- סוף עמוד 38 ---

118.3. השיפוץ נוצרה בעיית בטיחות, והחדר לא היה מאוורר מספיק לעבודה עם מכונות הצילום, הפולטות חומרים רעילים, דבר שגרם לו לכאבי ראש וסחרחורות. רק בעקבות סקר סיכונים הותקנה ונטה, אך גם היא לא הביאה לפתרון הבעיה.

118.4. אברהם העיד כי פעולת הבינוי בוצעה בשל צרכי עבודה, משיקולים ענייניים, לצורך הקמת יחידה להפקת תגים, וללא כל פגיעה בתובע ובסביבת העבודה שלו. השטח שנלקח מחדרו של התובע הוא שטח קטן בגודל של

כ- 13% מתוך החדר שהוא גדול ומרווח, וממילא לא היה בשימוש התובע. לנוכח תלונות התובע, הנחה את קבילו לערוך בדיקה ביחד עם יחידת הבטיחות. בבדיקה התברר כי החדר היה מאוורר כהלכה, אולם מתוך רצון להסיר כל חשש של התובע, הוחלט על התקנת מכשיר אוורור "ונטה" בחדר.

118.5. אנו קובעים כי התובע לא הוכיח כי שינוי סביבת העבודה, דהיינו הקטנת חדרו והקצאת שטח ליחידת תגים, היה בגדר "התנכלות" לתובע. שוכנענו, כי ההחלטה על כך נתקבלה בשל צרכי עבודה, הצורך בהקמת יחידה להפקת תגים, ולא כדי להתנכל לתובע. אכן, נוצרו בעיות בטיחות לאחר השינוי, כעולה מסקר סיכונים שערך מהנדס מטעם המכון (נספח י"ט לתצהיר התובע; וראו גם עדות ד"ר גולמבק, ע' 109, ש' 11 - 12), והיה מקום לערוך את הבדיקות ולטפל בכך לפני עריכת השיפוץ. אולם, עובדה זו מעידה על כך שהשיפוץ נערך ללא שנערכה עבודת תכנון מסודרת, ולא על התנכלות לתובע.

118.6. נציין, כי אברהם לא הכחיש כי השיפוץ נעשה ללא שניתנה לתובע הודעה על כך וללא תיאום עמו. אין ספק, שמן הראוי היה להודיע לתובע מבעוד מועד על התוכנית להקטין את סביבת העבודה שלו ולהקים את יחידת התגים ולאפשר לו להשמיע את עמדתו בעניין קודם לקבלת ההחלטה שמשפיעה על תנאי עבודתו. אולם, לא כל התנהלות לא תקינה היא בגדר "התנכלות", וכאמור לא שוכנענו כי שינוי סביבת העבודה של התובע היה בגדר "התנכלות".

119. ויכוח עם התובע ביום 26.5.2003 שגרם לתובע להתקף לב:

119.1. התובע הגדיר בתצהירו ויכוח זה כ"שיא ההתנכלות", וטען כי ביום 26.5.2003 פנה אליו אברהם, הגיש לו חומר לצילום ואמר לו שמדובר בחומר סודי ביותר ושחסור להראות אותו לאף אדם. זו הייתה מהות עבודתו ולכן

119.2. --- סוף עמוד 39 ---

119.3. פנייתו של אברהם הייתה תמוהה ופוגעת במיוחד; למחרת, ביום 27.5.2003 הגיע אברהם למשרדו וצעק עליו בבוטות רבה **"מה שאמרת לך אתמול אני רוצה לחדד את הדברים, אני לא רוצה שתספר על החומר או שתראה את החומר הזה לנעמי או לשלום צדוק"**; הטון ועצמת הקול בו נאמרו הדברים שיקפו חוסר אמון בו ובעבודתו, והוא נפגע מאד והרגיש מושפל ביותר; עד לאותו אירוע הרגיש שאברהם שינה את יחסו כלפיו, אולם מעולם לא הרגיש מאוים ומותקף; בהמשך לכך התנהל דין ודברים בינו לבין אברהם בצעקות, כאשר **"אברהם המשיך בשלו תוך כדי צעקות רמות, הבעת אי אמון והטחת עלבונות ללא הרף"**; התובע העיד כי אירוע זה הותיר אותו המום ונסער והוא חש ברע. כשהגיע לביתו חש ברע, ובאותו יום אושפז ואובחן כסובל מאוטם שריר הלב. התובע הדגיש בתצהירו כי **"צעקותיו של אברהם היו הפעם הראשונה והיחידה לאורך כל שנות עבודתי במכון שנאלצתי לספוג עלבונות אישיים וצעקות רמות והטלת דופי בי מצידו, או מכל ראש שטח קודם שהיה לי בעבר או ממונה אחר או עובד אחר"**.

119.4. אברהם העיד בתצהירו כי כאשר העביר חומר לצילום נהג לציין אם החומר דחוף ואת רמת סיווגו, ולא זכור לו כל אירוע חריג בעניין זה במועד שמציין התובע או בכל מועד אחר. כן העיד כי באמירות בקשר לרמת סיווג החומר או לדחיפות ביצוע העבודה לא הייתה כל כוונה לפגוע בתובע או להביע פקפוק באמינותו המקצועית, ולא זכור לו כי נכנס לויכוח קולני עמו או הטיח בו עלבונות.

119.5. גבי דובדבני העידה בתצהירה כי ביום האירוע (27.5.2003) הגיעה לדפוס להגיש לתובע חומר לשכפול, ומצאה אותו כשהוא יושב בחדרו חיוור מאד, נסער ועצבני, והוא סיפר לה שהיה לו ויכוח סוער וקשה עם אברהם בנוגע לעבודה, במהלכו אברהם הטיל בו דופי ועלב בו תוך כדי צעקות רמות. גם בעדותה בחקירה הנגדית העידה כי ראתה שהתובע נסער והוא סיפר לה שהיה ויכוח קולני בינו לבין אברהם (ע' 43, ש' 1 - 2).

119.6. הנתבעים טענו כי יש לדחות את גרסתו של התובע, לנוכח העובדה שבהודעת התובע לנש"מ ביום 28.11.2002 (מוצג ת/2) העיד התובע על אירוע זה. ואכן, בהודעתו לנש"מ ביום 28.11.2002 העיד התובע כי ביום 8.10.2002 אברהם מסר לו חומר וביקש שאף אחד לא יראה, ולמחרת ביום 9.10.2002 אברהם אמר לו **"אני רוצה לחדד את מה שאמרת לך אתמול, אני מבקש**

119.7. --- סוף עמוד 40 ---

119.8. **שלא תספר לנעמי כהן ולשלום צדוק על תוכן המסמכים"**, ולאחר שענה לו הוא **"התחיל לצעוק עלי ואני שבתני ואמרת כי מעולם לא הוצאתי סודות מחדר זה. אני עושה דברים רגישים וסודיים ביותר במכון ומעולם לא הטילו ספק בנאמנותי"** (ע' 3 להודעה, ש' 12 - 20). כן הצביעו על כך כי בעדותו בחקירה נגדית עת ביקשה ב"כ הנתבעים להפנות אותו להודעה מיום 28.11.2002 השיב התובע **"אני יודע"**, עוד בטרם נשאל שאלה כלשהי, וחזר

בו מגרסתו כי באירוע מיום 27.5.2003 אברהם צעק עליו (ע' 24, ש' 9 – 11, ע' 24, ש' 16 – 19); בחקירה נגדית הועלתה לראשונה הגרסה כי היו שני אירועים, עת התובע העיד כי המקרה אותו תיאר בהודעה מיום 28.11.2002 "זה מקרה שני, זה לא צעקות כמו במקרה השני שהיה עם שגאה וצעקות" (ע' 25, ש' 26). עוד טענו הנתבעים כי לאחר האירוע הראשון (בחודש אוקטובר 2002) זימן התובע שיחה אצל שפרמן ביום 10.10.2002, ולמרות סמיכות הזמנים לא סיפר לו על האירוע (שם, ש' 38); אין זה סביר כי התרחשו שני אירועים זהים, והמסקנה המתחייבת היא כי אף אירוע לא התרחש.

119.9. התובע הגיש למוסד לביטוח לאומי תביעה להכרה בהתקף הלב בו לקה כפגיעה בעבודה. בהקשר לכך נחקר על ידי המוסד לביטוח לאומי, ובהודעה למוסד ביום 27.6.2005 (מוצג נ/2) תיאר בצורה דומה את הויכוח עם אברהם. בהודעתו לחוקר המוסד העיד התובע כי אף פעם לא היו לו ויכוחים עם קבילו ואברהם, וכי "תמיד הוא [אברהם] העריך אותי אף פעם לא צעקו עלי בעבודה".

119.10. לאחר שתביעתו להכרה בהתקף לב כפגיעה בעבודה נדחתה על ידי המוסד לביטוח לאומי, הגיש התובע תביעה בבית הדין כנגד המוסד לביטוח לאומי, שנדונה בפני בית דין זה (בכ 3971/06). בתחילה הסכים המוסד לביטוח לאומי למנות מומחה רפואי על יסוד גרסתו של התובע בדבר הויכוח בינו לבין אברהם, אולם לאחר שהועבר אליו מידע מהמכון, לרבות הודעת התובע בנש"מ מיום 28.11.2002, חזר בו מהסכמתו (ראו פירוט בעניין זה בהחלטת בית הדין מיום 2.9.2007 (מוצג ת/42) והודעת המוסד לביטוח לאומי (מוצג ת/43)). בהחלטה מיום 20.5.2009 סקר בית הדין את עדויותיהם של אברהם, גב' דובדבני והתובע. בית הדין קבע כי הן בגרסתו של אברהם והן בגרסתו של התובע נתגלו סתירות ותמיהות. בית הדין הסתמך בעיקר על עדותה של גב' דובדבני אשר העידה כי ביום האירוע 27.5.2003 ראתה את התובע בחדרו חיוור ונסער והתובע סיפר לה שהיה לו ויכוח סוער עם אברהם, וקבע כי יש

119.11. --- סוף עמוד 41 ---

119.12. לקבל את גרסתו של התובע "ולו מטעמי ספק, שבביטחון סוציאלי, הפועל לטובת המבוטח". בהמשך החלטה זו מונה מומחה רפואי, ועל יסוד חוות דעתו התקבלה התביעה להכרה באירוע מיום 27.5.2003 כפגיעה בעבודה (פסק דין ניתן ביום 8.6.2010).

119.13. בסיכומי הטענות מטעמו הדגיש התובע כי גרסתו נתקבלה על ידי בית הדין בהליך מול המוסד לביטוח לאומי, טען כי הוא "אכן שכח כי היה בכלל אירוע קודם דומה כביכול מבחינת סדר התרחשות הדברים אך לא דומה בעוצמות", וכי בשל כך שהוא לא עורר אצלו אותה התרגשות ומתח לא זכר אותו ואף לא סיפר עליו לא לרעייתו ולא לגב' דובדבני.

119.14. אנו סבורים, כי העובדה שהתובע תיאר אירוע זה לאירוע מיום 27.5.2003 בהודעתו לנש"מ ביום 28.11.2002, כאשר על פי ההודעה לנש"מ האירוע התרחש בחודש אוקטובר 2002 מעוררת קושי. בניגוד לנטען בסיכומי התשובה שהגיש התובע, גם מותב בית הדין שדן בהליך מול המוסד לביטוח לאומי בתביעה להכרה באירוע כפגיעה בעבודה מצא כי יש סתירות בגרסתו של התובע, וביסס את הכרעתו על עדותה של גב' דובדבני, וקיבל את גרסתו של התובע, ולו מטעמי ספק.

119.15. מכל מקום, בהליך זה עלינו להכריע בשאלה אם האירוע הנטען מהווה "התנכלות", ולא אם הוא בגדר אירוע חריג העשוי להוות פגיעה בעבודה על פי חוק הביטוח הלאומי, או אם קיים קשר סיבתי בין האירוע הנטען לבין התקף הלב בו לקה התובע. נוכח העובדה שתביעתו של התובע כנגד המוסד לביטוח לאומי הוכרעה בפסק דין חלוט, איננו סבורים כי מן הראוי שנתייחס לעניין זה, אם אינו דרוש להכרעה בהליך זה.

119.16. אנו סבורים, כי גם אם התרחש האירוע הנטען על ידי התובע ביום 27.5.2003 וגם אם הוא בגדר "אירוע חריג" לעניין הכרה בו כפגיעה בעבודה, אין לראות בו "התנכלות". ויכוחים וחילופי דברים גם בטונים גבוהים וצורמים קורים מעת לעת במקום העבודה, ואין להגדיר אירוע חד פעמי כזה כ"התנכלות". זאת, להבדיל ממצב בו באורח קבע על העובד לספוג צעקות, טענה שלא הועלתה על ידי התובע. נדגיש, כי התובע עצמו העיד בתצהירו (סעיף 95) כי האירוע היה חד פעמי, ומסקנה זו גם נגזרת מהטענה כי מדובר ב"אירוע חריג".

119.17.

119.18. --- סוף עמוד 42 ---

119.19. זה המקום להתייחס לטענת התובע כי המכון ניסה לחבל בתביעתו של התובע כנגד המוסד לביטוח לאומי, בכך ששלח למוסד לביטוח לאומי את הודעת התובע בנש"מ מיום 28.11.2002 בה מתואר מפי התובע האירוע מחודש אוקטובר 2002, וזים מתן עדות של אברהם לפני חוקר המוסד בחודש מרץ 2007, במקביל לניהול הליך זה, וגרם לכך שהמוסד יחזור בו מהסכמתו למוסד לביטוח לאומי. אין בידינו לקבל טענה זו של התובע. אנו סבורים כי מחובתו של מעביד להעביר למוסד לביטוח לאומי כל מידע המצוי ברשותו הנוגע לתביעתו של עובד להכרה באירוע כפגיעה בעבודה, ואין לראות בהעברת מידע כאמור משום "חבלה בתביעה" או "נקמות". לכן, אין כל פגם בכך שהמכון העביר למוסד לביטוח לאומי את הודעתו של התובע בנש"מ מיום 28.11.2002, ואין לראות בכך "התנכלות" לתובע.

האירועים הנוספים:

120. להלן, נתייחס לאירועים הנוספים אשר התובע טען כי יש לראות בהם "התנכלות".

121. שיבוץ התובע להשגחה על עובדי קבלן:

121.1. בחודש אוקטובר 2004 נדרש התובע במסגרת עבודתו להשתלב במשימה של ליווי והשגחה על עובדי קבלן במכון. דרישה זו הועלתה על הכתב במכתבו של מר רוזנבוים מיום 14.11.2004 (נספח מ' לתצהירו של התובע). בתגובה, כתבה ב"כ התובע כי התפקיד המצריך עבודה פיזית מאומצת תחת כיפת השמיים מהווה פגיעה במעמדו והרעה מוחשית בתנאי עבודה, וכך אינו תואם את מגבלותיו הרפואיות של התובע (נספח מא' לתצהירו התובע).

121.2. אברהם העיד בתצהירו שהתקבלה החלטה כי פעולת ליווי הקבלנים תיעשה על ידי עובדי המכון שהיקף פעילותם קטן עם השנים, במקום על ידי עובדי קבלן השמירה, וזאת עקב רצון לצמצם עלויות; המטלה הוטלה לא רק על התובע אלא על התובע ועל שני עובדים נוספים, שלא היה בתפקידם היקף פעילות מלא; מדובר בעבודה קלה מבחינה פיזית, כשלתובע הייתה אמורה להיות פינת ישיבה מוצלת, ובכל מקרה התובע היה אמור לעסוק במטלה זו במשך מספר שעות בשבוע; על פי אישור הרופאה התעסוקתית ניתן היה להעסיק את התובע במטלה זו, תוך הקפדה על מספר תנאים. בסופו של יום

121.3. --- סוף עמוד 43 ---

121.4. לא בוצעה משימת ליווי קבלנים על ידי התובע והעובדים האחרים עקב התנגדות ועד העובדים.

121.5. התובע אישר בעדותו בחקירה נגדית כי עוד עובדים נתבקשו לבצע את המשימה, אולם טען כי "כאילו לקחו את שניהם אבל זה היה בגללי, כך נראה לי" (ע' 27, ש' 1 – 2).

121.6. נבהיר, כי איננו דנים בשאלה אם החלטה זו מהווה הרעה של תנאי עבודתו של התובע או עומדת בניגוד להוראות ההסכם הקיבוצי החל על הצדדים, כיון שהשאלה היחידה העומדת על הפרק בהליך זה היא אם החלטה זו מהווה "התנכלות" על פי [החוק למניעת הטרדה מינית](#). כפי שהעיד התובע, משימה זו הוטלה על עובדים נוספים, ואיננו מקבלים את השערתו כי הפנייה לעובדים האחרים נעשתה בגללו. לפיכך, לא הוכח כי מדובר ב"התנכלות" לתובע שמקורה בהטרדה מינית.

122. היטפלות לתובע על רקע לבושו:

122.1. התובע העיד כי ביום 4.6.2006 (דהיינו לאחר הגשת התביעה) הגיע כרגיל לעבודה, לבוש במכנסי 3/4 וסנדלים, כמו תמיד וכמו יתר העובדים במכון. בהגיעו לעבודה פגש את אברהם ותוך מספר דקות נקרא להתייצב בחדרו של הממונה עליו שהודיע לו כי צורת הלבוש שלו אינה לשיעור רצונו של אברהם וכי הוא מתבקש שלא להגיע לעבודה לבוש כך. התובע הדגיש כי מעולם לא נתבקש להגיע בלבוש זה או אחר לעבודה וכי אין כל קוד לבוש מסוים במכון. באת כוחו פנתה בעניין זה במכתב מיום 8.6.2006 לבי"כ המדינה (נספח מה לתצהיר התובע).

122.2. הנתבעים אישרו כי אין במכון "קוד לבוש", אולם טענו כי הגם שהתובע עוסק בתפקיד פקידותי הוא נמצא במתחם של התחבורה, מקום בו מתחייבים מכוח הוראות הבטיחות כללי לבוש מסוימים, וכי לבושו של התובע באותו יום (מכנסיים קצרים עם "פרנוים" וסנדלים פתוחים) היה מנוגד לכללי הבטיחות החלים על מי שעובד במתחם התחבורה. בהתאם לכך התבקש הממונה הישיר על התובע, ראש תחום תחבורה, להעיר לו על כך. עוד נטען כי התובע נוהג כאילו הוא נהנה מ"חסינות" ואינו חייב למלא אחר הכללים המחייבים, וכי טענתו בדבר "התנכלות" היא שימוש לרעה בהליכי משפט.

122.3.

122.4. --- סוף עמוד 44 ---

122.5. לא שוכנענו כי אירוע זה הוא בגדר "התנכלות" לתובע, ואנו סבורים כי אין להרחיק לכת ולקבוע שכל הערה או פנייה לתובע היא בגדר "התנכלות". עם זאת, גם איננו מקבלים את גרסת הנתבעים כי אירוע זה הוא דוגמא לכך שהתובע רואה עצמו כמי שאינו כפוף לכללים או נהנה מ"חסינות" עקב ההליך. התרשמותנו היא, שתגובת התובע היא ביטוי לכך שעקב האירועים בעבר, התובע ראה בפניה מסוג זה "התנכלות", גם אם היא נעשתה בתום לב.

123. הפרת החובה לתת לתובע לעיין בתיקו האישי:

123.1. אין מחלוקת כי התובע פנה בבקשה לעיין בתיקו האישי, וכי פנייתו לא נענו במשך חודשים ארוכים. התובע טען כי בעניין זה הפר המכון את הוראות התקשי"ר. עוד טען התובע כי העובדה שדו"חות ההערכה לא תויקו בתיקו האישי מהווה גם כן הפרה של הוראות התקשי"ר. לטענת התובע, העיכוב לא היה מקרי, ומדו"חות ההערכה המקוריים שהועברו לעיונו עולה חד משמעית כי נערכו תיקונים בטיפקס **לרעת התובע**, שהפחיתו את ההערכות הטובות שניתנו לתובע. כן נטען כי הדו"חות הוסתרו מהתובע ולא נערכו עמו שיחות הערכה ומשוב, כנדרש על פי התקשי"ר.

123.2. מר רוזנבוים הודה בתצהירו ובעדותו כי משך העיכוב בטיפול בבקשתו של התובע לעיין בתיקו היה בלתי סביר, אך דחה את הטענה כי העיכוב נועד לאפשר את "שיפוץ והכנת התיק לצורך התביעה" או שהעיכוב נבע מהתנכלות לתובע (סעיפים 16 – 19 לתצהיר רוזנבוים; ע' 103, ש' 2 – 4).

123.3. נקדים ונאמר כי בהליך זה איננו עוסקים בהפרת הוראות התקשי"ר אלא בשאלה אם התנהלות המכון בעניין זה היא בגדר "התנכלות" על פי [חוק למניעת הטרדה מינית](#). לכן, לא נתייחס לטענות בנוגע לאי עריכת משוב או אחסון הדו"חות שלא על פי הוראות התקשי"ר. גם בעניין זה לא שוכנענו, כי העיכוב הממושך בהעמדת התיק לעיונו של התובע, שגם הנתבעים מודים כי אינו תקין, נבע מ"התנכלות" לתובע על רקע פרשת נ.כ. .

124. השינויים שנערכו בדו"חות ההערכה:

124.1. התובע טען כי בדו"חות ההערכה בוצעו תיקונים בטיפקס, וכל התיקונים הם לרעת התובע ומפחיתים את ההערכות הטובות שסומנו בטופסי ההערכה מלכתחילה. התובע הצביע על הדו"חות לשנים 2002, 2007 (נערך באפריל 2003) ו-2000, מהם עולה, לטענתו, כי בוצעו תיקונים בטיפקס

124.2. --- סוף עמוד 45 ---

124.3. שתכליתם להפחית את ההערכה לתובע. נציין, כי טענה זו הועלתה בהשלמת חקירה ראשית של התובע, ובהמשך לה הומצאו דו"חות ההערכה (מקור וצילום). על צילום דו"חות ההערכה (ת/31) סומנו במרקר המחיקות בטיפקס בדו"חות המקוריים.

124.4. בעדותם בבית הדין העידו שפרמן, אברהם, קבילו ורוזנבוים כי כדבר שבשגרה נערכים לעתים תיקונים בדו"חות הערכה בטיפקס, בין על ידי המעריך בעצמו ובין לאחר שיחה בין המעריך הישיר לבין המעריך העקיף (ע' 47, ש' 1 – 2; ע' 62, ש' 1 – 4; ע' 77, ש' 5 – 7; ע' 91, ש' 20 – 21; ע' 92, ש' 1 – 4). עוד העידו אברהם ורוזנבוים כי טפסי הערכת העובד המלאים מועברים למחלקת משאבי אנוש ונשמרים שם בכספת, מבלי שלמנהלים יש גישה אליהם (ע' 62, ש' 5 – 9; ע' 92, ש' 5 – 6).

124.5. לאחר בחינת טענות הצדדים ודו"חות ההערכה (ת/31) אנו קובעים כמפורט להלן.

124.6. **ראשית**, טענתו של התובע מייחסת לנתבעים מעשים בעלי אופי פלילי, וכידוע נטל הראייה להוכחת טענה זו הוא נטל הוכחה מוגבר, הקרוב לנטל ההוכחה במשפט הפלילי. התובע לא הוכיח ברף הנדרש את טענתו כי הדו"חות זויפו במגמה להפחית את ההערכות הטובות שניתנו לתובע.

124.7. **שנית**, עיון בדו"חות (מוצג ת/31) מעלה כי בניגוד לנטען על ידי התובע, בחלק מהשנים התיקונים בטיפקס הם ל**טובתו** של התובע (למשל - דו"ח אפריל 1986, דו"ח אפריל 1987).

124.8. הדו"ח היחיד הנראה בעייתי הוא הדו"ח לשנת 2007, וזאת מהטעם שהציונים בחלק ב(3) של הדו"ח מהווים סטייה במידה משמעותית מההערכה המפורטת שבחלק ב(2). אמנם, על פי האמור בטופס "ההערכה המסכמת אינה ממוצע של הציונים בממדי ההערכה האמורים לעיל אלא ביטוי לשיפוט כולל של רמת התפקוד והביצוע", אולם בכל זאת הפער בין הציונים תמוה. כמו כן, הציונים אינם תואמים את ההערכה המילולית "ממלא ברצון כל תפקיד שמוטל עליו ממלא את תפקידו בצורה טובה". מכל מקום, גם בנוגע לדו"ח הערכה זה לא הוכחה ברף הנדרש הטענה החמורה כי הוא "זויף". בכל מקרה, לדו"ח זה כמעט שאין משקל בהליך זה, לנוכח העובדה

124.9. --- סוף עמוד 46 ---

124.10. שהשאלה העיקרית שעמדה על הפרק היא תפקודו של התובע עובר להגשת תלונתה של נ.כ. ולאירועים מושה הליך זה.

124.11. כללו של דבר: אנו קובעים כי לא הוכח שנערכו שינויים בדו"חות הערכה של התובע שתכליתם לשנות לרעה את ההערכות לתובע לצורך ההליך המשפטי.

--- סוף עמוד 47 ---

125. הטרדה לגבי שיחת טלפון חריגה:

125.1. ביום 21.4.2002 שלח ד"ר גולמבק מזכר לאברהם, בו נאמר כי ביחידתו נרשמו בחודש מרץ 2002 שיחות חריגות (בזמן ובעלות), ונתבקש הסבר לשיחות אלה (נספח א' לתצהיר ד"ר גולמבק). בין היתר צוינה שיחה שנערכה משלוחת הטלפון של התובע, שנמשכה כ- 40 דקות (השיחה הראשונה במזכר נספח א' לתצהירו של ד"ר גולמבק). ד"ר גולמבק העיד בתצהירו כי במכון קיים הליך בדיקה שגרתי אשר חל על כלל העובדים, לפיו חלה חובת תשלום בגין שיחות פרטיות שמשך הזמן שלהן חורג מ- 20 דקות ואשר עלותן גבוהה מ- 10 ₪. לצורך יישום הליך זה קיימת תוכנה שעורכת רישום של שיחות טלפוניות חריגות, וכל ראש שטח מקבל את פרטי השיחות החריגות ועליו לערוך בירור עם העובדים אם השיחה הייתה לצורכי עבודה. במקרה זה, לאחר שהתובע הסביר כי מדובר היה בשיחת עבודה הוא לא נדרש לשלם עבור השיחה. ד"ר גולמבק הדגיש כי מדובר בהליך שגרתי המוחל על כלל עובדי המכון ללא יוצא מן הכלל, והטענה כי מדובר ב"התנכלות" היא חסרת בסיס.

125.2. התובע טען כי לנוכח העובדה שגם בעבר ניהל שיחות ארוכות ואף ארוכות בהרבה, הרי שעריכת הבירור הראשון בחודש אפריל 2002 מעידה כי מדובר בהתנכלות; כן הדגיש כי קבילו הוא זה שמסר לד"ר גולמבק את פלט השיחות הטעונות בירור, וכי שלוחות הטלפון המופיעות במזכר נספח א' לתצהיר ד"ר גולמבק הן של עובדים שלהם סכסוך עם קבילו.

125.3. גם בעניין זה אנו קובעים כי התובע לא הוכיח את טענתו כי הבירור שנערך עמו היה בגדר "התנכלות". עדותו של מר גולמבק כי מדובר בהליך בדיקה שגרתי מקובלת עליו, ולא שוכנענו כי מדובר ב"התנכלות" לתובע.

126. **סיכומם של דברים לעניין ההתנכלות:** על יסוד התרשמותנו מהעדויות וממכלול הראיות, הגענו לכלל מסקנה כי יש לקבל את גרסתו של התובע כי הייתה התנכלות כלפיו. אולם, איננו מקבלים את גרסתו במלואה, ואנו קובעים כי לא הוכח שכל האירועים שהתובע הציג כ"התנכלות" הם אכן בגדר התנכלות. מצאנו, כי ההתנכלות כלפי התובע באה לידי ביטוי בשינוי היחס הכללי של קבילו ואברהם אליו; בכך שקבילו יצר נתק עם התובע והתקשורת בעל פה הוחלפה במזכרים; בכך שהתובע נדרש לדווח בכתב על כל יציאה במהלך יום העבודה. שינוי היחס גרם לעובדים אחרים להתנתק מהתובע ולמעשה לבידודו החברתי ולהחרמתו. כך,

127. --- סוף עמוד 48 ---

128. נמחק התובע מרשימת הטלפונים של עובדי המדור, ובחנתונה של אחד מעובדי השטח הושב בשולחן אחר, מנותק מכל עובדי השטח. כמו כן, נשלל מהתובע האישור לעבוד בימי שישי שלא משיקולים ענייניים של צורכי העבודה, עובדה שהפחיתה את הכנסתו.

הטיפול בתלונתו של התובע על התנכלות:

התשתית העובדתית:

129. התובע התלונן לראשונה על התנכלות קבילו כלפיו בהודעתו הראשונה בנש"מ, ביום 29.4.2002.

130. ביום 4.8.2002 פנה התובע למר יניב גלעדי, החוקר בנש"מ שגבה את עדותו, והתלונן כי לאחר מתן עדותו החריו ההתנכלויות וההטרדות כלפיו. למכתב זה צירף פירוט של רשימת ההתנכלויות (נספח יב' לתצהיר התובע).

131. ביום 25.8.2002 פנה התובע פעם נוספת למר גלעדי, והתלונן כי הוא סובל מהתנכלות של הממונים עליו – קבילו ואברהם. במכתב זה התלונן בעיקר על אברהם, ובכלל זה על סירובו של אברהם לשנות את הממונה עליו, תוך איום כי ישקול להעבירו לתפקיד אחר (נספח יד' לתצהיר התובע).

132. לגרסת התובע, שלא נסתרה, לאחר מכתב זה פנה טלפונית למר גלעדי, ובתשובה הבהיר לו מר גלעדי כי עליו לפתור את בעיותיו בעצמו ולהסתדר לבד במקום עבודתו. בהמשך לכך, פנה התובע למנהל המכון, שפרמן.

133. ביום 10.10.2002 נפגש התובע בשעות הבוקר עם שפרמן, וביקש ממנו למנות לו ממונה אחר במקום קבילו. באותו יום בשעות הצהריים נפגש שפרמן עם קבילו ואברהם, ובפגישה נכח גם מר רוזנבוים, מנהל כוח אדם של המכון. באותו יום, מאוחר יותר, זומנה פגישה בה נכחו שפרמן, רוזנבוים, קבילו, אברהם והתובע. בפגישה זו נדחתה בקשתו של התובע למנות לו ממונה אחר במקום קבילו.

134. ביום 22.10.2002 פנה התובע לגבי רבקה שקד, הממונה על קידום ושילוב נשים בשירות המדינה (נספח טז' לתצהיר התובע). במכתבו, אשר על פי האמור בו נכתב "בסערת רגשות", ביקש את עזרתה לאחר שמיצה את כל האפשרויות האחרות. התובע התלונן כי הפגישה עם שפרמן רק החמירה את ההתנכלויות כלפיו, על כך שקבילו שלל ממנו האישור לעבוד בשעות נוספות ומקיים איתו תקשורת עקיפה

135. --- סוף עמוד 49 ---

136. בלבד, וכן טען כי בהשפעתו של קבילו נפגעו יחסי העבודה ויחסי החברתיים עם חבריו לעבודה. במכתב זה ביקש לעבור ליחידה אחרת במכון או להציב לו ממונה אחר.
137. בעקבות תלונותיו זומן התובע למתן עדות בנש"מ, וביום 28.11.2002 מסר לחוקר יניב גלעדי הודעה על ההתנכלויות כלפיו (מוצג ת/2).
138. ביום 19.1.2003 פנתה שדולת הנשים לנציב שירות המדינה, מר הולנדר, בעניינו של התובע, וביקשה ממנו לבדוק את טענותיו של התובע ולבחון את בקשתו להעבירו לעבוד תחת ממונה אחר (נספח כז (1) לתצהירו של התובע).
139. ביום 9.2.2003 פנתה שדולת הנשים לנציב שירות המדינה פעם נוספת, לאחר שלא נתקבלה כל התייחסות למכתבה הקודם (נספח כז (2) לתצהירו של התובע).
140. ביום 18.2.2003 פנה עו"ד צלקובניק, סגן נציב שירות המדינה (משמעת) למר שפרמן במכתב, בו נאמר ש"נראה כי יש מקום להורות על בדיקת תלונתו של מר פרחי ובכלל זה בדיקת אפשרות הפרדה פונקציונלית ופיזית בין העובדים המעורבים" (נספח כח' לתצהיר התובע).
141. ביום 30.3.2003 פנתה שדולת הנשים פעם נוספת לנציב שירות המדינה, ובה בקשה נוספת לטיפול בעניין, לאחר שלא ניתן מענה לפניויותיה הקודמות (נספח כז(3) לתצהיר התובע).
142. ביום 14.4.2003 פנה נציב שירות המדינה (באמצעות מנהלת לשכתו) לעו"ד צלקובניק והורה לו לטפל בפניית שדולת הנשים בדחיפות (נספח כט לתצהיר התובע).
143. ביום 24.4.2003 פנה עו"ד צלקובניק למר שפרמן פעם נוספת, צירף למכתבו את פנייתה של שדולת הנשים מיום 30.3.2003, וביקש כי שפרמן לא ישהה את טיפולו בעניין (נספח ל' לתצהיר התובע).
144. ביום 12.5.2003 השיב מר שפרמן לעו"ד צלקובניק (נספח ג' לתצהירה של עו"ד פית כנעני), ובמכתבו כתב כי לאחר בירור התלונות התברר כי אין ממש בתלונותיו של התובע להתנכלות כלפיו עקב מתן עדות בפרשת נ.כ., וכי אין מקום ואין גם אפשרות להעבירו לתפקיד אחר או לשנות את כפיפותו לממונה אחר.
- 145.
146. --- סוף עמוד 50 ---
147. ביום 17.7.2003 פנתה שדולת הנשים פעם נוספת לנציב שירות המדינה, וציינה כי טרם ניתן מענה לפניויותיה הקודמות, וכי לא נפסקה מסכת ההתנכלות כלפי התובע שלאחרונה קיבל התקף לב (נספח כז (4) לתצהירו של התובע).
148. ביום 28.7.2003 השיב עו"ד צלקובניק לשדולת הנשים (נספח לב לתצהירו של התובע) כי "טענותיו של מר פרחי להתנכלות מצידו של מר קבילו נבדקו לעומק ולא נמצא בהן ממש" (נספח לב' לתצהיר התובע).
149. ביום 14.11.2004 פנתה ב"כ התובע לעו"ד צלקובניק, פירטה את השתלשלות העניינים, ודרשה כי הנציבות תפעל להפסקת ההתנכלות של מר קבילו, וכן הודיעה כי התובע מבקש להגיש תלונה כנגד אברהם בגין התנכלות על רקע של מתן עדות וחשיפת מעשי מינהל לא תקין והטרדה מינית בעבודה (נספח לג' לתצהיר התובע).
150. ביום 7.12.2004 השיב עו"ד צלקובניק לב"כ התובע כי התלונות אינן ברורות ולא ברור כלל מה הקשר בין לבין עדותו של התובע בנושא הטרדה מינית, כי התובע יכול להגיש תלונה מפורטת באגף למשמעת, שלאחר הגשתה ייבחן אם יש צורך בחקירה משמעתית (נספח לה' לתצהיר התובע).
151. ביום 15.12.2004 פנתה ב"כ התובע לעו"ד צלקובניק וביקשה העתק ממסמכים שונים (נספח לו' לתצהיר התובע). למכתב זה ענה עו"ד צלקובניק במכתב מיום 16.12.2004 בו ציין כי טענותיו של התובע נבדקו לעומק בזמנו ולא נמצא בהן ממש, וכי אין לקשור בין הגשת תלונה לבין קבלת מסמכים מחומר החקירה (נספח לז' לתצהיר התובע).
152. במכתב מיום 2.1.2005 (עקב טעות מופיע על המכתב תאריך 2.1.2004) הודיעה ב"כ התובע לעו"ד צלקובניק כי התובע מעוניין להגיש תלונה נוספת, וביקשה כי התובע יזמן לצורך גביית עדותו בהקדם (נספח לח' לתצהיר התובע). במכתב מיום 9.1.2005 (נספח לט' לתצהיר התובע) הודע לב"כ התובע כי עליו לפנות למנהל חקירות בנש"מ.
153. על פי החומר שבתיק, התובע לא הגיש תלונה נוספת בנש"מ.
- טיפול המכון בתביעותיו של התובע:**
154. כאמור, התובע פנה לשפרמן ביום 10.10.2002. כפי שעולה מתצהירו של שפרמן (סעיף 8), התובע התלונן בפניו על קבילו אשר לטענתו מנתק ממנו מגע ומתנכל לו.
155. --- סוף עמוד 51 ---
156. עקב העדות שמסר; על כך שלא ניתן לו אישור לעבוד בימי שישי והכנסתו נפגעת; על הבירור בעניין שיחת הטלפון החריגה; על מחלוקת בנוגע לרכישת מכונית צילום. לאחר הפגישה עם התובע, באותו יום, קיים שפרמן שתי פגישות: הראשונה עם קבילו ואברהם ומר רוזנבוים, במהלכה ביקש את התייחסות קבילו ואברהם לתלונותיו של התובע; השנייה, בה נכחו קבילו, אברהם, מר רוזנבוים והתובע. שפרמן העיד בתצהירו כי במהלך הפגישות בירר את תלונותיו של התובע, מצא כי לא מדובר בהתנכלות ולא הייתה כל פגיעה בזכויותיו של התובע, הגם שמערכת היחסים הבין אישית בין התובע לבין קבילו לא הייתה כתמול שלשום, ולא מצא הצדקה להעבירו לתפקיד אחר.
157. לעניין בירור תלונתו של התובע על ידי המכון אנו קובעים כי תלונתו לא התבררה כראוי, הן בחודש אוקטובר 2002, מועד פנייתו לשפרמן, והן בתקופה שלאחר חודש מרץ 2003, לאחר פניות נש"מ למכון.
158. אשר לבירור שנערך בחודש אוקטובר 2002:

158.1. כאמור, תלונתה של נ.כ. הוגשה כנגד קבילו ואברהם, אשר שניהם נחקרו בנשי"מ עקב תלונתה של נ.כ. נציין, כי בעוד בחקירתו הנגדית טען שפרמן כי לא ידע שהחקירה בנשי"מ התנהלה גם נגד אברהם (ע' 55, ש' 11 – 13), מעדותו של מר רוזנבוים עולה **חד משמעית** כי שפרמן עודכן בחודש ינואר 2002 בדבר הגשת התלונה נגד קבילו ואברהם (ע' 104, ש' 15 – 18), ועל כן ידע על כך בעת שהתובע פנה אליו. עוד יש לציין כי שפרמן העיד כי לא התייעץ עם הממונה על פי **החוק למניעת הטרדה מינית** בנוגע לאופן הטיפול בתלונה, ואף העיד כי לא ידע שהחוק למניעת הטרדה מינית קובע כי אחת מדרכי הטיפול האפשריות היא הפרדה פונקציונלית בין הנילון לבין המתלונן (ע' 55, ש' 1 – 10).

158.2. אנו סבורים, כי בהתחשב במהות תלונתו של התובע, ובהתחשב בעובדה שקבילו ואברהם היו מושאי התלונה של נ.כ., מיצוי הבירור בשיחה עם קבילו ואברהם בלבד, אשר אך טבעי הוא כי יכחישו את טענות התובע ויספקו הסברים לתלונתו, אינו יכול להיחשב כבירור ראוי וממצה של תלונתו של התובע. במקרה כזה, היה על המכון לנהל בירור מקיף יותר, ובין היתר היה מקום לחקירת עובדים אחרים בשטח; בדיקה מעמיקה אם אכן לא היה צורך בעבודתו של התובע בשעות נוספות החל מחודש פברואר 2002, ועוד.

158.3.

158.4. --- סוף עמוד 52 ---

158.5. זאת ועוד. בהתחשב במהות התלונה, התנכלות על רקע מתן עדות בתלונה על הטרדה מינית, מן הראוי היה להעביר את בירור תלונתו של התובע לממונה על פי **החוק למניעת הטרדה מינית**, הבקיא בהוראות החוק ובאמצעי הטיפול האפשריים בתלונה, אשר כעולה מעדותו של שפרמן לא היו ידועים לו בעת שערך את בדיקתו.

159. אשר לבירור התלונה לאחר חודש פברואר 2003:

159.1. כאמור, עו"ד צלקובניק פנה במכתבים מיום 18.2.2003 ומיום 24.4.2003 לשפרמן בבקשה כי יברר את תלונתו של התובע בעניין התנכלות. לתלונה זו השיב מר שפרמן במכתב מפורט מיום 12.5.2003 (נספח ג' לתצהירה של יפית כנעני). כפי שעולה מהמכתב תשובתו מבוססת על הבירור שנערך ביום 10.10.2002 ובירור שערך אברהם עם התובע ועם קבילו. מחומר הראיות עולה כי המכון לא טיפל כראוי בתלונה זו שנשי"מ העבירה לטיפולו, כמפורט להלן.

159.2. המכון לא טרח לטפל בתלונה עם קבלתה בחודש פברואר 2003, ורק לאחר פנייה נוספת של נשי"מ חודשיים לאחר מכן, בחודש אפריל 2003 הוכן מכתב תשובה לנציבות שירות המדינה, שנשלח בחודש מאי 2003.

159.3. מעדותו של שפרמן בחקירה נגדית עולה כי מכתבו מיום 12.5.2003 מבוסס על הבירור שערך ביום 10.10.2002 ו'**מבירוים שנעשו בשטח על ידי ראש השטח מנחם אברהם**' (ע' 58, ש' 5). באותו מועד, אין ספק כי שפרמן ידע כי התלונה בנשי"מ הוגשה גם כנגד אברהם, שכן ביום 6.1.2003 קיבל את מכתבו של עו"ד וולף בעניינו של אברהם (נספח א' לתצהיר שפרמן). למרות האמור, גם הפעם הסתפק שפרמן בבירור שנערך על ידי אברהם.

159.4. כפי העולה מחומר הראיות, לא נערכה כל חקירה במכון לאחר פניות נשי"מ בחודשים פברואר ואפריל 2003. כך, שפרמן לא נפגש שנית עם התובע לברר את תלונתו (ע' 58, ש' 15). שפרמן העיד כי מסר את הטיפול בתלונה למר רוזנבוים אולם לא ידע להעיד מה היה טיפולו בעניין (ע' 57, ש' 12). אולם, בתצהירו של מר רוזנבוים אין ולו מלה אחת על טיפול בתלונת התובע לאחר פניית נשי"מ. מכאן יש להסיק כי רוזנבוים לא טיפל בתלונה. מכלל הראיות והעדויות עולה כי שפרמן לא הורה לאף גורם במכון, לרבות הממונה על פי **החוק למניעת הטרדה מינית**, לברר את תלונתו של התובע על התנכלות.

159.5.

159.6. --- סוף עמוד 53 ---

159.7. התמונה העולה בבירור מחומר הראיות ובמיוחד מעדותו של מר שפרמן בחקירה נגדית (ע' 57 – 58) היא שלאחר קבלת פניות נשי"מ לא נערכה כל בדיקה של תלונתו של התובע, ובמקום לערוך בירור רציני של תלונתו של התובע בתוך המכון התמצה הטיפול בתלונה ב'**התכתבות ענפה עם נציבות שירות המדינה**' וב'**פעילות ענפה מאד מול צלקובניק ובסופו של דבר הבנתי שישרו את ההדורים איתו**' (עדות שפרמן, ע' 57, ש' 11 – 17), דהיינו הטיפול מוצה בתכתובת ובמגע עם נשי"מ שתכליתם להביא את נשי"מ שלא להוסיף ולהידרש לתלונתו של התובע על התנכלות. ואכן, "פעילות ענפה" זו נשאה פרי, ובמכתב מיום 28.7.203 השיב עו"ד צלקובניק לשדולת הנשים כי תלונתו של התובע "**נבדקו לעומקן**" ו'**לא נמצא בהן ממש**' (נספח לה' לתצהיר התובע).

160. בהתייחס לטענות המדינה בסיכומים בעניין זה, ככל שלא ניתנה להן התייחסות באמור עד כה:

160.1. בניגוד לנטען על ידי המדינה, וכעולה מסעיף 8 לתצהירו של שפרמן, תלונתו של התובע בעניין עבודה בימי שישי לא התייחסה רק לשני ימי שישי בחודש פברואר 2002, אלא לכך שלא ניתן לו אישור לעבודה בימי שישי בכלל, עובדה הפוגעת בשכרו. כמו כן, אין לקבל את גישת המדינה לפיה התנכלות באה לידי ביטוי רק באירועים קונקרטיים, וכאמור גם "ניתוק מגע" או יחס שלילי עלולים להיות בגדר "התנכלות".

160.2. אכן, מן הראוי היה לברר את תלונתו של התובע ללא דיחוי. יחד עם זאת, איננו מקבלים את טענת המדינה כי העובדה ששפרמן התחיל וסיים לטפל בתלונה באותו יום יש בה כדי להעיד על בדיקה ראויה של התלונה. כאמור, לדעתנו היה מקום לתחקר עובדים נוספים ולא להסתפק בעריכת בירור עם קבילו ואברהם, הנילוני בתלונתה של נ.כ., ולערב בחקירה את הממונה על פי **החוק למניעת הטרדה מינית**. הבירור המהיר של התלונה הביא לכך שלא נערך בירור ממצה של התלונה.

160.3. מעבר לאמור, נציין כי הנתבעים לא הציגו תיעוד כלשהו על הבירור שנערך בעניינו של התובע, אם כי משתמע מעדותו של מר רוזנבוים כי נערכה תרשומת בעניין זה (ע' 101, ש' 8 – 17).

160.4.

160.5. --- סוף עמוד 54 ---

160.6. נדגיש, כי בסיכומי המדינה אין כל התייחסות לדרך בה נבדקה (או נכון יותר לומר "לא נבדקה") תלונתו של התובע לאחר פניות נשי"מ לשפרמן בחודשים פברואר 2003 ואפריל 2003. זאת, מהטעם הפשוט כי לא נערכה בדיקה ממשית של תלונתו של התובע לאחר קבלת פנייתו של עו"ד צלקובניק.

161. **כללו של דבר:** אנו קובעים כי המכון לא טיפל כראוי בתלונתו של התובע על התנכלות. הבירור שנערך לגבי תלונתו בחודש אוקטובר 2002 לא היה בירור ראוי, שכן הוא התמצה בבירור תלונותיו של התובע עם הנילונים, אשר כנגדם הוגשה תלונתה של נ.כ. בנציבות שירות המדינה. לאחר שנתקבלה פנייה של הנציבות בעניין בחודשים פברואר 2003 ואפריל 2003, לא נערכו כל בדיקה או בירור של תלונתו של התובע, ופעילות המכון התמצתה ב"התכתבות עניפה" עם נש"מ. התנהלות זו של המכון מהווה הפרת חובתו על פי סעיף 7 לחוק [למניעת הטרדה מינית](#) – נקיטת אמצעים סבירים כדי למנוע התנכלות במסגרת יחסי העבודה.

162. התובע טען בסיכומיו להפרות נוספות של הוראות [החוק למניעת הטרדה מינית](#) – אי הבאת הוראות החוק לידיעת העובדים, אי מינוי ממונה לפני חודש ינואר 2002 ואי פרסום תקנון. טענות אלה לא הועלו בתצהירו של התובע והועלו לראשונה בסיכומים, ולכן איננו מתייחסים אליהן.

--- סוף עמוד 55 ---

טיפול נש"מ בתלונותיו של התובע:

163. כעולה מהראיות ומהעדויות בפנינו, הן התובע והן שדולת הנשים פנו לנש"מ בתלונה על ההתנכלות. לטענת המדינה, לא נפל דופי בטיפול נש"מ בתלונותיו של התובע.

164. על יסוד מכלול הראיות והעדויות אנו סבורים כי טיפול נש"מ בתלונתו של התובע היה לקוי, וזאת בשני היבטים: **האחד** – הגישה העקרונית לעניין "התנכלות", שתרמה להתייחסות לא ראויה לתלונותיו של התובע; **השני** – אופן הטיפול ובירור תלונותיו של התובע. להלן, נתייחס לשני היבטים.

1) הגישה העקרונית לעניין התנכלות:

165. בסיכומי הטענות מטעמה טענה המדינה כי בהודעת התובע לחוקר ביום 29.4.2002 התמצו תלונותיו של התובע במספר אירועים מצומצם וב"טענות מינוריות" – אי אמירת שלום, סירוב להזמנת התובע לשתות עמו קפה ואי מתן אישור לעבוד בשני ימי שישי. בתלונות מאוחרות יותר נוספו תלונות על דרישה לדיווח על יציאות מהמכון, כעס של קבילו על כך שהתובע ביקר את נ.כ., מניעת עבודה בשני ימי שישי, הוצאת שמו של התובע מרשימת הטלפונים, עריכת בירור על שיחת טלפון חריגה. לגישת המדינה, כפי שבאה לידי ביטוי בתצהירה של עו"ד כנעני ובסיכומים (סעיף 221) **"עיקר התלונות הופנו לעניינים הנוגעים למערכת יחסי העבודה בינו לבין הממונים עליו – אישור דו"חות נוכחות, היתרי עבודה בשני ימי שישי, נהלים באשר לצילום מסמכים או להזמנת מכונית צילום, וכן לעניינים הקשורים ביחסי אנוש – כגון אי אמירת שלום, הפסקת ביקורים במשרד, העברת הנחיות באופן עקיף וכו'".** לגרסת המדינה, בתלונות אלה התובע **"לא הצליח להצביע על מעשים המהווים התנכלות לשמה, היכולים לעלות כדי עבירת משמעת"**. עוד טענה המדינה בסיכומים כי יחידת המשמעת בודקת ראיות לקיומן של עבירות משמעת וכפופה לרף ההוכחה בהליך הפלילי, ואין זה מתפקיד היחידה להתערב בכל מערכת יחסים עכורה במקום העבודה; נוכח העובדה שממצאי החקירה המקיפה בעניין תלונתה של גב' נ.כ. העלו כי לא נמצאו ראיות להטרדה מינית אלא דוקא ראיות לקשר בהסכמה בינה לבין קבילו, נראה היה כי נכון יותר לטפל בעניינים שהעלה התובע בתוך מסגרת המכון על ידי מנהל המכון.

166. אנו סבורים, כי גישתה העקרונית של המדינה אינה עולה בקנה אחד עם הוראות [החוק למניעת הטרדה מינית](#) ותכליתו.

167.

168. --- סוף עמוד 56 ---

169. **ראשית**, איסור ההתנכלות על פי [החוק למניעת הטרדה מינית](#) עומד בפני עצמו, והשאלה אם ההטרדה המינית מקור ההתנכלות התרחשה או לא התרחשה אינה רלוונטית, למעט במקרה בו מדובר בתלונת שווא או בסיוע לתלונת שווא. לכן, בבחינת תלונותיו של התובע על התנכלות, לא היה מקום לשקול את קביעת נש"מ כי לא הוכחה הטרדה מינית כנגד נ.כ..

170. **שנית**, לטענת המדינה על התובע היה להוכיח **"מעשי התנכלות לשמה היכולים לעלות כדי עבירת משמעת"**. אין בידנו לקבל טענה זו. עצם התנכלות מהווה עבירת משמעת, ולא נדרש כי ההתנהגות המהווה את ההתנכלות היא עבירת משמעת בפני עצמה. כך למשל, ברור שאי מתן אישור לעבוד בימי שישי אינו התנהגות המהווה עבירת משמעת כשלעצמה. אולם, אם אי מתן האישור לעבוד בימי שישי, שמשמעותו היא הפחתה משמעותית של הכנסתו של העובד, נובע שלא מטעמים ענייניים אלא מהחלטה לפגוע בעובד שמקורה בהטרדה מינית, אזי אי מתן האישור הוא בגדר "התנכלות", שהיא כאמור עבירת משמעת.

171. **שלישית**, אין לקבל את הגישה כי **"עניינים הנוגעים למערכת יחסי עבודה"** או **"עניינים הקשורים ביחסי אנוש"** אינם בגדר "התנכלות". בכל הנוגע לסוג הראשון, מעטים המקרים בהם הנילונים ינקטו מעשי התנכלות גלויים ובוטים, ובדרך כלל תוסווה ההתנכלות בהחלטות אשר אילו התקבלו מטעמים ענייניים הן החלטות לגיטימיות. בכל הנוגע לסוג השני, הרי שהחרמתו ובידודו של עובד ויצירת מצב בו לא יהיה שותף למרקם החברתי של מקום העבודה היא בגדר "התנכלות". כך, השמטה מכוונת של שמו של התובע מרשימת הטלפונים, שמשמעותה "מחיקתו" והתעלמות מקיומו כעובד המחלקה היא בגדר "התנכלות"; כך, יצירת נתק מהתובע היא בגדר "התנכלות"; כך, יצירת מצב בו התובע מבודד חברתית במקום העבודה היא בגדר "התנכלות". לפיכך, לתלונת התובע בעניינים הנוגעים ל"מערכת יחסי עבודה" או ל"יחסי אנוש" היה על נש"מ להתייחס במלוא הרצינות ולערוך בדיקה וחקירה ראויות שלהן. זאת, על מנת לקבוע אם מדובר ב"התנכלות" שמקורה בהטרדה מינית, או שמדובר באירועים הקשורים למערכת יחסי העבודה, שאכן צריכים להיות מטופלים במקום העבודה.

172. **רביעית**, אין לקבל גם את ההתייחסות לתלונותיו של התובע כ"רשימה של אירועים", כאשר כל אירוע נבחן בנפרד אם הוא מהווה "התנכלות" אם לאו. התייחסות כזו מתעלמת מהתמונה השלמה של האירועים והקשר ביניהם, מהצטברותם של האירועים ומהשלכותיהם. כך, הן במכתבו לגב' רבקה שקד

173. --- סוף עמוד 57 ---

174. (נספח טז לתצהיר התובע) והן בהודעתו בנש"מ מיום 28.11.2002 (מוצג ת/2, ע' 5, ש' 7 - 10) הסביר התובע כי התנהלות מר קבילו גורמת לפגיעה ביחסי העבודה והחברה בינו לבין חבריו לעבודה. התייחסות לכל אירוע בנפרד תוך התעלמות מההקשר הכולל של האירועים והמצטברותם, גרמה גם כן לבירור לא נאות של תלונתו של התובע.

175. נוסף, כי הצגת תלונותיו של התובע בעדויות מטעם המדינה ובסיכומים אינה מדויקת. כך למשל, נטען כי התובע התלונן רק על אי מתן אישור לעבודה בשני ימי שישי בלבד, בעוד שמתלונתו מיום 22.10.2002 (נספח טז' לתצהיר התובע) ומהודעתו מיום 28.11.2002 (ע' 4, ש' 2) עולה בבירור כי תלונתו מתייחסת

לשליה הגורפת של האישור לעבוד בימי שישי, שתוצאתה פגיעה משמעותית בהכנסתו (ראו גם סעיף 8 לתצהירו של שפרמן, שגם ממנו עולה כי התובע התלונן על כך ולא רק על שלילת האישור לעבוד בשני ימי שישי בחודש פברואר 2002).

176. **כללו של דבר:** אנו סבורים כי הגישה העקרונית שנקטה נש"מ בהתייחס לטענת ההתנכלות של התובע לקתה בפגמים שפורטו לעיל, שתרמו לכך שתלונתו של התובע על התנכלות לא התבררה כראוי.

(2) **טיפול נש"מ בתלונתו של התובע:**

177. **הטיפול בתלונתו של התובע עד חודש נובמבר 2002:**

177.1. כעולה מחומר הראיות בחודש אוגוסט 2002 התובע פנה בכתב לחוקר מר גלעדי בנש"מ, בתלונתו כי הוא סובל מהתנכלות (נספחים יב' ויד' לתצהירו של התובע). התובע העיד כי פנה גם טלפונית למר גלעדי, ולגרסתו אמר לו מר גלעדי כי עליו לנסות ולפתור את בעיותיו בעצמו במקום העבודה (סעיפים 54 ו-55 לתצהירו של התובע). שיחת הטלפון לא הוכחשה על ידי מר גלעדי בתצהירו (סעיף 11). ביום 22.10.2002 פנה התובע לגב' רבקה שקד ז"ל, שכיחנה בתפקיד הממונה על קידום ושילוב נשים בשירות המדינה. לאחר פנייה זו, זומן התובע ביום 25.11.2002 למסור הודעה בנש"מ.

177.2. העולה מהאמור הוא כי פנייתו של התובע למר גלעדי בכתב בחודש אוגוסט 2002 **לא זכו כלל למענה**, ונש"מ התעלמה מהן לחלוטין. גם פנייתו הטלפונית של התובע למר גלעדי לא הועילה, וכל אשר נעשה הוא להפנות את התובע לפתור את בעיותיו במקום העבודה. כפי שעולה בבירור מעדותו של מר

177.3. **--- סוף עמוד 58 ---**

177.4. גלעדי (ע' 136, ש' 11 – 16) רק בעקבות פנייתו של התובע לגב' שקד ז"ל במכתבו מיום 22.10.2002 זומן התובע למתן עדות בנציבות. אנו סבורים, כי ההתעלמות מתלונותיו של התובע במשך תקופה ארוכה, מחודש אוגוסט 2002 עד חודש נובמבר 2002, מהווה התנהלות לא ראויה של נש"מ, והיה עליה לברר את תלונותיו של התובע בסמוך לאחר שפנה והתלונן בכתב.

178. **הטיפול בתלונתו של התובע לאחר מתן הודעתו מיום 28.11.2002:**

178.1. כאמור, התובע מסר הודעה לחוקר גלעדי ביום 28.11.2002 בהתייחס להתנכלות מהן סבל. בהודעה העיד התובע, בין היתר, כי קבילו כעס עליו שביקר את נ.כ.; קבילו ניתק מגע ממנו; שמו נמחק מרשימת הטלפונים של עובדי המחלקה; נערך עמו בירור על שיחת טלפון חריגה; הוא הואשם בכך שעשה צילומים פרטיים; אברהם אמר לו שהוא "נכנס למערבולת מסוכנת שבכלל לא שייכת לך ועכשיו יש לך הזדמנות לצאת ממנה"; ביום 9.10.2002 אברהם פגע בו וצעק עליו; קבילו סירב לחתום על טפסי הנוכחות שלו. בהודעה תיאר התובע את הבירור שהתקיים אצל מנהל המכון, וציין כי בפגישה השנייה "ראיתי שהמשחק מכור כשד"ר שפרמן צועק עלי והרגשתי אשם", כי ד"ר שפרמן אמר לו "אם אתה לא רוצה שאורי יהיה הבוס שלך תכתוב לי מכתב והשער פתוח", וכן ציין כי "אני לבדי מתמודד מול כולם ומול מנהל המכון" (ההדגשות הוספו).

179. אנו סבורים, כי נפלו פגמים רבים בטיפול נש"מ בתלונתו של התובע לאחר חודש נובמבר 2002.

180. **לא ננקטה כל פעולה או חקירה במשך תקופה ממושכת:**

180.1. כפי העולה מעדותו של גלעדי, הודעתו של התובע הועברה ליחידת התיבוע על מנת לשקול המשך טיפול. אולם, לא נערכה חקירה בעניין (סעיף 15 לתצהיר גלעדי; עדות גלעדי, ע' 146, ש' 7 – 8). גם עו"ד כנעני אישרה בעדותה כי לא זומנו עדים בעקבות התלונה (ע' 125, ש' 9). לא הוגשה כל ראיה או עדות מהן ניתן ללמוד כי תלונתו של התובע נבחנה על ידי גורם כלשהו בנש"מ ונשקלו אלה פעולות יש לנקוט בקשר אליה.

180.2. מחומר הראיות עולה, כי רק לאחר פניות חוזרות ונשנות של שדולת הנשים בעניינו של התובע (פנייה מיום 19.1.2003 ופנייה מיום 9.2.2003) מצאה נש"מ לנכון לפנות למכון ולבקש את התייחסותו לתלונתו של התובע,

180.3. **--- סוף עמוד 59 ---**

180.4. וזאת ביום 18.2.2003, כשלושה חודשים לאחר שנגבתה עדותו, וכחצי שנה לאחר שפנה בכתב. בניגוד לנטען בתצהירה של עו"ד כנעני, כאילו הפנייה למכון הייתה חלק מתהליך קבלת ההחלטה בנש"מ בעניין תלונתו של התובע, אנו סבורים כי פניית נש"מ למכון הייתה תוצאה של פניותיה החוזרות ונשנות של שדולת הנשים לנש"מ. עובדה זו עולה הן ממכתבו של עו"ד צלובניק מיום 18.2.3003 (נספח כח לתצהיר התובע) המתייחס רק לפנייתו של שדולת הנשים שצורפה למכתב, ואינו מתייחס כלל לטענותיו של התובע בהודעתו מיום 28.11.2002, וגם מעיותיו הפניות, שכן פניות נש"מ למכון מיום 18.2.2003 ומיום 24.4.2003 (נספח ל' לתצהיר התובע) הן עוקבות לפניות שדולת הנשים לנש"מ. אנו קובעים, כי אילולא פנתה שדולת הנשים לנש"מ בעניינו של התובע, גם הפנייה למכון ביום 18.2.2003 לבדוק את תלונתו של התובע לא הייתה מתרחשת, ותלונתו של התובע הייתה נותרת ללא טיפול כלשהו.

180.5. מעבר לכך, נש"מ לא ערכה כל מעקב אחר בירור התלונה, ורק לאחר פנייה נוספת של שדולת הנשים מיום 30.3.2003 (נספח כז(3) לתצהיר התובע) לנציב שירות המדינה, ורק לאחר שנציב שירות המדינה ביקש מעו"ד צלובניק לטפל בפניית שדולת הנשים **בדחיפות** (מכתב מנהלת לשכת נציב שירות המדינה לעו"ד צלובניק מיום 14.4.2003, נספח כט לתצהיר התובע; ההדגשה במקור), פנה עו"ד צלובניק שנית לשפרמן בבקשה "שלא להשהות" את טיפולו בתלונה (מכתב מיום 24.4.2003, נספח ל' לתצהיר התובע).

181. **על נש"מ היה לחקור התלונה בעצמה, או לפחות ללוות ולפקח על חקירת המכון:**

181.1. לנוכח הטענות שהועלו בהודעתו של התובע מיום 28.11.2002, ולאחר שתיאר בהודעתו את הפגישה אצל מר שפרמן, היה על נש"מ לערוך חקירה ובדיקה עצמאית שלה בהתייחס לתלונותיו של התובע ולא להסתפק בבדיקה שנערכה על ידי המכון. מהודעתו של התובע מיום 28.11.2002 עולה חד משמעית כי לגרסתו מר שפרמן נתן גיבוי מלא לקבילו ולאברהם, ובלשונו של התובע "המשחק מכור" (ע' 4 ש' 11), וכי הוא "מתמודד לבד מול כולם ומול מנהל המכון" (ע' 5, ש' 11). מכאן, לנוכח עדותו של התובע בהתייחס לשפרמן לא היה ראוי שנש"מ תסמוך על הבירור שיערך על ידי המכון.

181.2.

181.4. יתר על כן. בפני נש"מ היו **עדויות נוספות** על התנכלות לתובע ולמי שנמצא בקשר עם נ.כ.. מעדותה של נ.כ. בנש"מ עלה כי אנשים שהיו בקשר איתה "**נרדפים על ידי אנשי השטח**", וכי העובד שלום צדוק התלונן בפני הממונה עליו כי בשל כך ש.כ. עובדת איתו אנשים לא באים אליו למשרד. נ.כ. גם העידה כי "**אורי קבילו איים על פרחי רצון (מורנו) שהוא מקורב אלי. הוא שאל את מורנו אם הוא עד שלי ואז אמר לו שאינו מתערב בעניינים אלו**" (נספח י' לתצהיר התובע, ע' 12 ש' 3 – 9; עדות מר גלעד, ע' 142, ש' 15). על פי האמור בסיכום החקירה (ע' 5 – 6 למוצג ת/41) העובד שלום צדוק העיד על כך שקבילו אינו מדבר עם התובע ואיתו, וכן העיד כי מאז התלונה נ.כ. מנודה חברתית מצד העובדים והנהלה; על פי האמור בסיכום החקירה (ע' 4 למוצג ת/41) גבי ניצה שדה אחראית המרפאה במכון העידה כי לאחר שבאה עם נ.כ. לחדרה על מנת לקחת את חפציה האישיים הפסיק קבילו לומר לה שלום. **מצבור העדויות** על התנהלות קבילו ביחס לעובדים שונים ועל החרמה ובידוד חברתי של עובדים המעורבים בפרשה או נמצאים בקשר עם נ.כ. היה אמור להדליק "נורה אדומה" בנש"מ, ולגרום לכך שתחקור בעצמה את תלונתו של התובע על התנכלות, ולא תסתפק בהעברת תלונתו של התובע לבירור על ידי המכון.

181.5. לכל הפחות, גם אם נש"מ החליטה שלא לחקור בעצמה את התלונה, היה עליה להנחות את המכון כיצד לברר את התלונה, ללוות את החקירה ולערוך בקרה ולוודא כי נערך בירור ראוי וממצה של תלונתו של התובע. בהקשר זה יש לשים לב כי במכתבו של שפרמן מיום 12.5.2002 (נספח ג' לתצהיר עו"ד כנעני) אין התייחסות לחלק ניכר מהטענות שהועלו בהודעתו של התובע מיום 28.11.2002, שיש להן חשיבות רבה בבדיקת טענתו בדבר התנכלות ובכלל זה: טענתו שקבילו כעס עליו כי ביקר את נ.כ.; טענתו כי שמו נמחק מרשימת הטלפונים של עובדי המחלקה; טענתו בדבר השיחות בינו לבין אברהם; טענתו כי קבילו פוגע ביחסיו עם עובדי המחלקה האחרים. למרות שלחלק משמעותי מתלונותיו של התובע אין שום התייחסות במכתבו של מר שפרמן, החליטה נש"מ לסיים את הטיפול בתלונתו של התובע עם קבלת מכתב זה, ללא שתלונות אלה כלל נבדקו. יתר על כן, נש"מ אף לא היססה לטעון כי תלונותיו של התובע "**נבדקו לעומקן**".

182. כללו של דבר: כמפורט בהרחבה לעיל, נפלו ליקויים רבים בטיפול נש"מ בתלונתו של התובע על התנכלות. תחילה, פניותיו של התובע בעניין ההתנכלות

184. כלפיו לא זכו להתייחסות ולטיפול כלשהו. גם לאחר שזומן התובע להעיד על התנכלות כלפיו, בחודש נובמבר 2002, לא טופלה תלונתו כראוי. כך, התלונה כלל לא נבדקה ונחקרה במשך מספר חודשים, ואילו פניותיה החוזרות ונשנות של שדולת הנשים ספק אם תלונתו הייתה זוכה לבירור בכלל; נש"מ לא בדקה את תלונתו של התובע בעצמה אלא הסתמכה על בדיקת הנהלת המכון, בעוד שבנסיבות המקרה ותוכנה של הודעת התובע היה עליה לערוך חקירה עצמאית; לא נבדקו טענות מהותיות של התובע בהתייחס לתלונת התנכלות; נש"מ לא ערכה כל בקרה על אופן בירור טענות התובע על ידי המכון.

185. סיכום ביניים: מהאמור עד כה עולה כי עקב פרשת נ.כ. סבל התובע מהתנכלות, לה אחראים קבילו ואברהם, וכי תלונתו בדבר התנכלות לא טופלה כראוי על ידי המכון ועל ידי נש"מ. זה המקום להתייחס לטענת הנתבעים כי התובע יצא "למסע צלב" מטעמיו, והציג "תיאוריות קונספירציה" מופרכות (סעיפים 251 ו-253 לסיכומי הנתבעים), ולטענה שהועלתה כאילו תלונתו של התובע הוגשה "משיקולים זרים", לרבות השיקול של קניית "חסינות" באמצעות הליך זה. אין בידינו לקבל טענות אלה. **ראשית**, כאמור לעיל, קבענו כי עובר לתלונתה של נ.כ. התובע היה עובד טוב ומוערך, ולכן התובע לא היה זקוק להגשת ההליך המשפטי כדי להקנות לעצמו "חסינות". **שנית**, אין ספק כי ההליכים אותם נקט התובע, הגשת תלונה במכון ובנש"מ והגשת תביעה בבית הדין, הם הליכים לא פשוטים שגבו "מחיר" מהתובע, שכן קשה מאד לעובד להגיש תלונה ותביעה כנגד מקום עבודתו והממונים עליו כאשר מתקיימים יחסי העבודה, והגשת הליך משפטי כרוכה גם בעלויות רבות. **שלישית**, התובע גם לא טען ל"קונספירציה" נגדו אלא לטיפול לקוי בתלונתו. משהגענו עד הלום, המסקנה הברורה היא כי התובע הגיש את תביעתו לנוכח העובדה שסבל מהתנכלות, ותלונתו לא זכו לטיפול ראוי הן על ידי הנהלת המכון והן על ידי נש"מ. להלן, נדון בסעדים להם זכאי התובע לנוכח הקביעות המפורטות לעיל.

הסעדים להם זכאי התובע :

186. בכתב התביעה עתר התובע לסעדים אלה :

186.1. לחייב כל אחד ואחד מהנתבעים, בנפרד, לשלם לתובע פיצוי בסך של 50,000 ₪ כל אחד, (ובסה"כ 250,000 ₪), כפיצוי סטטוטורי, ללא הוכחת נזק עפ"י הוראות **החוק למניעת הטרדה מינית**;

186.2.

186.4. לחלופין – לחייב את הנתבעים בתשלום פיצוי בסך 50,000 ₪ כל אחד ו/או לשלם ביחד ולחוד סך של 250,000 ₪ בגין עגמת הנפש הרבה והנזקים שנגרמו לתובע ולמשפחתו במהלך תקופה כה ארוכה של התנכלויות והרעת תנאי עבודתו (המילה הנוקם נמוחה בהחלטת בית הדין מיום 8.2.2007).

186.5. לחייב את הנתבעים 1 ו-5 לשלם לתובע פיצוי בסך של 50,000 ₪, לפי הוראות סעיף 3(א)(1) לחוק ההגנה על עובדים חושפי שחיתויות ;

186.6. לחייב את הנתבעים לפצות את התובע ביחד ו/או לחוד בהפסד השתכרות שנגרם לו בשל ההתנכלות שנעשתה על ידי קיצוץ השעות הנוספות אותן נהג התובע לעבוד ולהרוויח למחיתו ולמחיתתו משפחתו, וזאת בסך ממוצע של 217,800 ₪... (6,050 ₪ X 36 חודשים) = 217,800 ₪ ;

186.7. לחייב את הנתבעים 1 ו-2 לשבץ את התובע בתפקיד הולם שווה ערך במעמד ובתנאים לתפקיד אותו מילא משך 17 שנה, עד להתנכלות כלפיו, ולהוציאו מתחת לפיקוחו ולאחריותו של אברהם ;

186.8. להורות לנציבות לפתוח מחדש את תיק החקירה בתלונת התובע בגין התנכלויות נגדו, ולמצות את ההליכים בעניין זה לרבות העמדה לדין משמעתי של הנוגעים בדבר אשר ביצעו את מעשי ההתנכלות כלפי התובע.

187. כן עתר התובע, לשם הזהירות, להתיר לו לפצל את סעדיו, כך שיוכל להגיש תביעה נזיקית נפרדת לבית המשפט המוסמך בגין נזקי גוף ותאונת העבודה שנגרמו לו על ידי הנתבעים כתוצאה ממעשי ההתנכלות.

188. נדון תחילה בסעד הפיצוי הכספי על החלופות השונות, ולאחר מכן נתייחס לסעדים האחרים שעתר להם התובע.

1) סעד הפיצוי הכספי:

189. נקדים ונאמר כי לטעמנו התובע אינו יכול על בסיס אותה מסכת עובדתית לקבל פיצוי הן לפי [חוק למניעת הטרדה מינית](#) והן לפי חוק ההגנה על עובדים (חשיפת עבירות ופגיעה בטוהר המידות או במינהל תקין), תשנ"ז – 1997 (להלן – [חוק ההגנה על עובדים](#)). אנו סבורים, כי על המקרה הנדון חלות הוראות [החוק למניעת הטרדה מינית](#) ומכוח סעיף 7(ו) לחוק חל גם [חוק שוויון הזדמנויות בעבודה](#)

190. --- סוף עמוד 63 ---

191. , ויש לפסוק לתובע פיצוי על פי הוראות חוקים אלה. לכן, התביעה לפיצוי על פי הוראות סעיף 3 לחוק ההגנה על עובדים נדחית.

192. כמוסבר בהרחבה לעיל, טענת המדינה לפיה אין לפסוק לתובע סעד על פי [החוק למניעת הטרדה מינית](#) בשל העובדה שלא הוכחה הטרדה מינית או בשל העובדה שהתובע לא היה עד לאירועי הטרדה מינית ולא סייע למתלוננת דינה להידחות. עילת התביעה בשל התנכלות עומדת בפני עצמה ואינה תלויה בהתרחשות הטרדה מינית. כן חלה במקרה הנדון הוראות סעיף 7 [לחוק שוויון הזדמנויות בעבודה](#), שכן יש לראות בתובע כמי שסייע לתלונה על הטרדה מינית.

193. סעיף 6 [לחוק למניעת הטרדה מינית](#) קובע כך:

(א) **הטרדה מינית והתנכלות הן עוולות אזרחיות, והוראות פקודת הניזקין [נוסח חדש] יחולו עליהן בכפוף להוראות חוק זה.**

(ב) **בית משפט רשאי לפסוק בשל הטרדה מינית או בשל התנכלות פיצוי שלא יעלה על סך של**

50,000 ₪ ללא הוכחת נזק.

194. כאמור, קבענו כי המדינה הפרה את הוראת סעיף 7 [לחוק למניעת הטרדה מינית](#), בכך שלא טיפלה כראוי בתלונת התובע על התנכלות, ובכלל זה לא טיפלה בתלונה ביעילות ולא עשתה כל שביכולתה כדי למנוע את ההתנכלות וכדי לתקן את הפגיעה שנגרמה לתובע. לפיכך, בהתאם לסעיף 7(ג) [לחוק למניעת הטרדה מינית](#) אחראית המדינה כמעביד ל"עוולה אזרחית לפי סעיף 6 [לחוק למניעת הטרדה מינית] או לעוולה אזרחית בשל פגיעה כאמור בסעיף 7 [לחוק שוויון הזדמנויות בעבודה](#)".

195. בית הדין הארצי קבע את הכללים המנחים לפסיקת פיצוי על פי סעיף 6 [לחוק למניעת הטרדה מינית](#) בע"ע (ארצי) 697/09 פלונית – אלמוני (מיום 30.10.2011; להלן – עניין פלונית 2011). הכללים שנקבעו בעניין פלונית 2011 הם:

- במקרה של הטרדה מינית נתונה למוטרד האפשרות לתבוע את המטריד לפי הוראת סעיף 6(א) לחוק, לתשלום פיצוי בגין נזק המוכח על פי הוראות [פקודת הניזקין](#), דהיינו נזק ממוני ממש (נזק מיוחד) ונזק לא ממוני, בגין כאב וסבל למשל (נזק כללי), הנקבע בדרך כלל על פי אומדנא. במקרה שעלה בידי המוטרד להוכיח את נזקו, אין בית הדין מוגבל בסכום

--- סוף עמוד 64 ---

- הנפסק. כמו כן, ככל שלא ביקש המוטרד להוכיח את נזקו, בין ממוני ובין שאינו ממוני, כמו גם במקרה שלא עלה בידו להוכיחו, רשאי בית הדין לפסוק ללא הוכחת נזק, לפי הוראת סעיף 6(ב) לחוק, פיצוי שלא יעלה על 50,000 ₪.

(ההדגשה במקור – ל.ג.).

- מקום שביקש המוטרד לפסוק לו את נזקו "ללא הוכחת נזק" לפי סעיף 6(ב) לחוק, ממילא בית הדין ינהל את הדיון ויפסוק בתביעה, בהתאם לחזית הדיון כפי שביקש לשרטט התובע לפניו, ובמקרה כזה תסתמך פסיקת בית הדין על אותה חזית דיון.

- מקום שתובע ביקש להוכיח את נזקו לפי [פקודת הניזקין](#), "במסלול" כפי שמתווה הוראת סעיף 6(א) לחוק, ולא עלה הדבר בידו, או שהצליח להוכיח סכום בשיעור נמוך מסכום הפיצוי הסטטוטורי הקבוע בסעיף 6(ב) לחוק, מוסמך בית הדין בנסיבות שכאלה לפסוק לתובע את נזקו לפי הוראת סעיף 6(ב) לחוק "ללא הוכחת נזק".

וראו גם: [בג"צ 9582/10 פלונית נ' בית הדין הארצי לעבודה ואח'](#), מיום 11.6.2012.

196. בחינת הסעדים שתבע התובע מעלה כי הוא תבע פיצוי ללא הוכחת נזק, ולחלופין תביעה לפיצוי על עגמת נפש דהיינו פיצוי על נזק כללי, ובנוסף פיצוי על נזק ממוני בגין הפסד ההכנסה שנגרם לו בשל אי מתן אישור לעבודה בשעות נוספות.

197. נבחן תחילה אם התובע הוכיח את הנזק הממוני – הפסד הכנסה על שלילת האישור לעבוד בימי שישי. אנו סבורים כי התובע לא הוכיח את שיעור הנזק, לא בסכום הפיצוי שנתבע ולא בכל סכום אחר, מנימוקים אלה:

197.1. התובע ביסס את סכום הפיצוי הנתבע על התחשיב כמפורט להלן: ממוצע שכר השעות הנוספות וימי שישי שעבד התובע בפועל בשנה שקדמה לאירועים מושא הליך זה (ינואר 2001 עד ינואר 2002) בחודש עמד על

6,050 ₪. הפיצוי נתבע לפרק זמן בן 36 חודשים (מפברואר 2002 עד הגשת התביעה) ועמד על 217,800 ₪ (6,050 X 36 ₪).

197.2.

197.3. --- סוף עמוד 65 ---

197.4. כאמור בסעיף 75 לעיל, התובע הוכיח זכאות לפיצוי בגין אי מתן אישור לעבוד בימי שישי רק לתקופה מיום 15.2.2002 עד יום 31.12.2002, דהיינו עשרה וחצי חודשים. לפיכך, סכום הפיצוי המירבי בגין הנזק הממוני על בסיס התחשיב של התובע עומד על סך של 63,525 ₪ (6,050 X 10.5 ₪).

197.5. אולם, התובע לא הוכיח כי יש לחשב את הפיצוי על בסיס 6,050 ₪ לחודש, וזאת מנימוקים אלה:

197.5.1. התובע צירף לתצהירו שמונה תלושי שכר, לחודשים אוקטובר 2001 עד מאי 2002. דהיינו, התובע לא צירף לתצהירו את תלושי השכר לתקופה ינואר 2001 עד ספטמבר 2001, כך שאין בידינו נתונים על שכרו בגין שעות נוספות ועבודה בימי שישי בתקופה זו, ולא הוכחה גרסתו כי ממוצע הכנסתו החודשית בגין עבודה בשעות נוספות ובימי שישי בשנת 2001 עמדה על סך של 6,050 ₪.

197.5.2. למעט בחודש דצמבר 2001, בחודשים אוקטובר 2001 עד ינואר 2002 שכרו של התובע בגין עבודה בשעות נוספות ובימי שישי היה נמוך מ- 6,050 ₪.

197.5.3. עיון בתלוש שכר של חודש פברואר 2002 מעלה כי למרות שלא שולם לתובע שכר בעד כל ימי שישי באותו חודש, השכר בעד שעות נוספות ובימי שישי (ללא כלכלה ש.ג.) ששולם לתובע עמד על 5,251 ₪, כך שעל פני הדברים לא חלה הפחתה משמעותית בשכרו של התובע בחודש זה.

197.5.4. עיון בתלושי השכר לחודשים מרץ 2002 עד מאי 2002 מעלה כי שולם לתובע שכר בעד שעות נוספות, אם כי חלה הפחתה משמעותית בשכר ברכיבים אלה. לנוכח העובדה שלא הוגשו תלושי שכר לשנה שקדמה לחודש מרץ 2002, ולא הוגשו תלושי השכר לחודשים יוני 2002 ואילך, התובע לא הוכיח את שיעור הפחתת שכרו עקב שלילת האישור לעבוד בימי שישי.

197.5.5. לאור כל האמור, התובע לא הוכיח כי שכרו בתקופה הרלוונטית – 15.2.2002 עד יום 31.12.2002 – פחת בסך של 6,050 ₪ או בסכום מוגדר אחר – עקב אי מתן אישור לעבודה בימי שישי.

197.6

197.7 --- סוף עמוד 66 ---

197.8. **כללו של דבר:** התובע לא הוכיח את שיעור הנזק הממוני שנגרם עקב אי מתן אישור לעבוד בימי שישי.

198. כאמור, התובע עתר לחיוב כל אחד מהנתבעים בתשלום פיצוי ללא הוכחת נזק על פי סעיף 6(ב) [לחוק למניעת הטרדה מינית](#), ולחלופין – עתר לחיוב את הנתבעים בתשלום פיצוי בסך 50,000 כל אחד ו/או לשלם ביחד ולחוד סך של 250,000 ₪ בגין עגמת נפש. נציין, כי אמנם התובע לא ציין במפורש כי התביעה החלופית היא על פי סעיף 6(א) [לחוק למניעת הטרדה מינית](#), אולם לטעמנו יש לראות בה תביעה לנזק מוכח, נזק בלתי ממוני (נזק כללי), הכולל גם עגמת נפש. כך. נקבע במפורש בחוות דעתו של השופט צור בעניין ע"ע 178-06 פלונית – אלמוני (מיום 4.11.2010; להלן - **עניין פלונית 2010**) כי "**גם תביעה במסלול הוכחת נזק לפי סעיף 6(א) לחוק, ניתן לכלול פיצוי על עוגמת נפש אך לא בהכרח בסכום הקצוב לתביעה במסלול שאינו כרוך בהוכחת נזק לפי סעיף 6(ב) לחוק, אלא לפי שיקול דעת בית הדין**".

199. בכל הנוגע לחיוב הנתבעים בפיצוי על פי סעיף 6 לחוק, בין על פי החלופה שבסעיף 6(א) ובין על פי החלופה שבסעיף 6(ב), אנו קובעים כמפורט להלן:

199.1. הן המכון והן נש"מ הם יחידות של ממשלת ישראל, דהיינו **מדינת ישראל**. לכן, אין בסיס לדרישה לחיוב את המכון ואת נש"מ כל אחד בנפרד בתשלום פיצוי לתובע. ככל שחלה חובה לשלם פיצוי, יש להטיל את החיוב על **מדינת ישראל**.

199.2. באשר להטלת חיוב אישי על הנתבעים קבילו, אברהם ופרמון: הגענו לכלל מסקנה כי יש מקום להטיל חיוב אישי על הנתבעים קבילו ואברהם, לנוכח הקביעה כי מעשיהם והתנהגותם היו בגדר "התנכלות" על פי החוק. לעומת זאת, איננו סבורים כי יש להטיל חיוב אישי על פרמון. אמנם, פרמון לא פעל כראוי בבדיקת תלונתו של התובע, אולם אין לראות בהתנהלותו "התנכלות". לפיכך, ובהתאם לסעיף 7(ג) [לחוק למניעת הטרדה מינית](#), המדינה נושאת באחריות להתנהלותו של פרמון, כפי שהיא נושאת באחריות לפעילות המכון ונש"מ בעניינו של התובע.

200. לעניין הפיצוי בגין עגמת נפש העיד התובע בתצהירו כי התנכלויות קבילו ואברהם הסבו לו ולמשפחתו "**סבל רב, חוסר שינה, פגיעה בתנאי עבודה ולחצים נפשיים**" (התובע גם העיד כי נגרמו לו "נזקים רפואיים כבדים" אולם דברים אלה

201. --- סוף עמוד 67 ---

202. נמחקו בהחלטת בית הדין מיום 13.2.2007. רעייתו של התובע העידה כי כתוצאה מההתנכלויות חל שינוי קיצוני בהתנהגותו של התובע, והוא איבד את שמחת החיים שלו ולעתים קרובות היה מדוכא ומכונס בעצמו, צמצם את מעורבותו בגידול ילדיו, ואף הפך להיות עצבני. יש לציין, כי רעייתו של התובע לא נחקרה בחקירתה הנגדית על סעיפים אלה בתצהירה. עוד יש לזכור כי קודם לאירועים מושא הליך זה היה התובע עובד מוערך, משולב במרקם החברתי של מקום העבודה, וכתוצאה מההתנכלות איבד את מקומו ומעמדו במקום העבודה והיה נתון לבידוד חברתי. עגמת הנפש שנגרמה לתובע נובעת לא רק מעצם ההתנכלות אלא במידה רבה גם מהעובדה שתלונותיו הן למכון והן לנש"מ לא זכו למענה ולטיפול הולם. אנו סבורים, כי התובע הוכיח את תביעתו לפיצוי על עגמת נפש. בהתחשב בכל נסיבות המקרה כפי שפורטו בהרחבה לעיל, אנו סבורים כי שיעור הפיצוי בגין עגמת נפש שראוי לחייב בו את המדינה עומד על סך של 100,000 ₪.

203. **באשר לחיוב האישי שיש להטיל על קבילו ואברהם:** אנו סבורים כי יש לחייב אותם בתשלום פיצוי ללא הוכחת נזק, אם כי לא בשיעור זהה. אנו סבורים כי יש לחייב את קבילו בשיעור פיצוי גבוה יותר, לנוכח העובדה שהוא יזם והיה פעיל יותר בהתנכלות לתובע, ואילו אחריותו של אברהם נובעת בעיקרה מכך שלא מנע את התנכלות קבילו ושייתף עמה פעולה. בנסיבות המקרה, אנו סבורים כי יש לחייב את קבילו בתשלום פיצוי בסך של 40,000 ₪, ואת אברהם בתשלום פיצוי בסך של 20,000 ₪.

204. אין בידינו לקבל את טענת המדינה בסיכומים כי לנוכח העובדה שהתובע "לא ערער" על ההחלטה משנת 2003 לפיה אין ממש בתלונות נגדו, ולא פנה שוב לנש"מ, יש לראות בו כמי שלא עשה להקטנת נזקו. לנוכח הטיפול (או נכון יותר לומר היעדר הטיפול) בתלונותיו של התובע, אין להלין על התובע כי חר להגיש הליך משפטי ולא להגיש שוב תלונה למכון או לנש"מ.

2 (**הסעדים האחרים:**

205. להלן, נתייחס לסעדים האחרים שעתר להם התובע בתביעתו.

206. **לחייב את המכון ופרמון לשבץ את התובע בתפקיד הולם ושווה ערך במעמד ובתנאים לתפקיד אותו מילא 17 שנה, ולהוציאו גם מתחת לפיקוחו ולאחריותו של אברהם:**

התובע טען בתצהירו (סעיף 111) כי הוא (וגב' נ.כ.) הועבר לתפקיד "פחות ערך" ו"פחות סמכויות". התובע לא פירט טענה זו, וכן לא פירט לאיזה תפקידים הוא מבקש להיות משופץ. כמו כן, כאמור, לתובע מגבלות רפואיות שיש להן השלכה על שיבוצו בתפקיד. בהיעדר פירוט כאמור, אנו סבורים כי אין בידינו לקבוע חיוב של המכון לשבץ את התובע בתפקיד אחר. אנו סבורים, כי יש מקום לחייב את המכון לנהל הידברות עם התובע בנוגע לשינוי השיבוץ שלו בתפקיד, ככל שהתובע עדיין מעוניין בשינוי תפקידו. כמו כן, ידאג המכון כי הממונה העקיף על התובע יהיה עובד אחר ולא אברהם.

207. להורות לנש"מ לפתוח מחדש את תיק החקירה בתלונת התובע בגין התנכלויות נגדו ולמצות את ההליכים בעניין זה לרבות העמדה לדין משמעת של הנוגעים בדבר אשר ביצעו את מעשי התנכלות כלפי התובע:

בכל הנוגע לעריכת חקירה בנש"מ – איננו סבורים שלאחר שהתבררו תלונותיו של התובע בבית הדין, יש מקום לעריכת חקירה נוספת בנש"מ בעניין זה. בכל הנוגע למיצוי הליכי משמעת, הרי כאמור, קבילו ואברהם הם "עובדי הסכם" [\[חוק שירות המדינה\]](#) (משמעת) לא חל עליהם, ואין לנש"מ סמכות לנקוט נגדם אמצעי משמעת או להעמידם לדין בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה. לא הובאו בפנינו ראיות לעניין הדרך בה ניתן לנקוט הליכי המשמעת בהתאם להוראות הסכם העבודה החל על קבילו ואברהם, ולכן אין בידינו להטיל חובה להעמידם לדין משמעת. עם זאת, על הנהלת המכון לשקול את השלכות הקביעות בפסק הדין.

208. מתן היתר לפיצול סעדים, כך שהתובע יוכל להגיש תביעה נזיקת נפרדת לבית המשפט המוסמך בגין נזקי גוף ותאונת העבודה שנגרמו לו על ידי הנתבעים כתוצאה ממעשי ההתנכלות:

בדיון קדם שהתקיים ביום 8.2.2007 הבהירה ב"כ התובע כי אין בכוונתה לתבוע בהליך זה סעד כספי בגין הנזק הגופני. בהחלטת כב' השופטת גילצר – כץ מיום 13.2.2007 נקבע כי בית הדין אינו מוסמך לדון בנזקים רפואיים שנגרמו לתובע עקב ההתנכלות. גם בסיכומי המדינה נטען כי תביעה נזיקת זו אינה בסמכות בית הדין. אולם, על פי פסיקתו בית הדין הארצי מהשנה האחרונה מוסמך בית הדין לעבודה לדון גם בתביעת נזיקין על נזקי גוף [\[ע"ע 40496-05-10\]](#) פלונית – אלמוני, מיום 2.1.2012. מכל מקום, לנוכח העובדה שנקודת המוצא הייתה שלבית דין זה

אין סמכות לדון בתביעה על נזקים רפואיים, מן הראוי להתיר לתובע לפצל סעדים, ולהגיש תביעה בעניין זה בעתיד.

209. הוצאות משפט: בהתחשב בהיקף ההתדיינות בהליך ובמכלול הנסיבות, אנו מחייבים את המדינה, קבילו ואברהם, לשלם לתובע, יחד ולחוד, שכ"ט עו"ד בסכום כולל של 20,000 ₪. אם סכום זה לא ישולם בתוך 30 יום ממועד המצאת פסק הדין לנתבעים, ישא הסכום הפרשי הצמדה וריבית כחוק מהיום עד למועד התשלום בפועל.

210. לנוכח קביעותינו בדבר הליקויים בטיפול נש"מ בתלונתו של התובע, המשקפים גישה מוטעית לעניין "התנכלות" על פי [החוק למניעת הטרדה מינית](#), אנו מורים כי העתק מפקס דין יועבר לנציב שירות המדינה.

ניתן היום, כ"ט כסלו תשע"ג, (13 דצמבר 2012) בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.

(

נ.צ. (מעבידים)
מר אביתר עמיר

לאה גליקסמן, שופטת
אב"ד

נ.צ. (עובדים)
מר מעוז הלוי

לאה גליקסמן 54678313

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, תקנה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)

(ת"א) 2755/05 עב (ת"א) 2755-05 פרחי רצון נ' המכון למחקר ביולוגי בישראל

www.nevo.co.il

